

**El dret
d'asil
per motius
d'orientació
sexual
i identitat
de gènere**

Fundació
ACSAR

Amb la col·laboració de

**Ajuntament
de Barcelona**

© Fundació ACSAR

Edita

Fundació ACSAR

Portaferrissa, 13 bis
08002 Barcelona
Tel. 93 304 30 23
www.fundacioacsar.org

Amb la col·laboració de
Ajuntament de Barcelona

Coordinació d'aquesta edició
Enric Royo i Pere Serra

Disseny coberta
Joan Antoni Balcells

Revisió de textos
Marta Roigé

Traducció al català
Marta Roigé i Ester Gómez

Imprimeix
Color Marfil, S.L.

ISBN: 978-84-697-0479-0
Dipòsit legal: B-13858-2014
Barcelona, maig de 2014

SUMARI

INTRODUCCIÓ	5
SÍNTESI DE LA JORNADA SOBRE EL DRET D'ASIL PER MOTIUS D'ORIENTACIÓ SEXUAL I IDENTITAT DE GÈNERE	9
LA PERSECUCIÓ PER MOTIUS D'ORIENTACIÓ SEXUAL I IDENTITAT DE GÈNERE	19
<i>Marc Serena</i> La persecució més sistemàtica i silenciada	21
<i>Jaume Saura Estapà</i> Els drets del col·lectiu LGBT en la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans	27
<i>George Reginald Freeman</i> La persecució per motius d'orientació sexual i identitat de gènere: Pride Equality, Sierra Leone	35
EL DRET D'ASIL DE LES PERSONES LGBTI EN EL SISTEMA EUROPEU COMÚ D'ASIL	43
<i>Jean Lambert</i> El dret d'asil de les persones LGBT dins del Sistema Europeu Comú d'Asil	45
<i>Michael Diedring</i> Reptes i oportunitats actuals per als sol·licitants d'asil LGBTI en el Sistema Europeu Comú d'Asil	53
<i>Lieneke Luit i Jessica van Zadelhoff</i> Pink Solutions i Pink Security: el treball de COC Nederland sobre LGBT i asil	57
L'APLICACIÓ DEL DRET D'ASIL LGBTI A ESPANYA	67
<i>Joaquín Támara Espot</i> L'aplicació del dret d'asil al col·lectiu LGTBI a Espanya	69
<i>Eva Menéndez</i> Sol·licituds d'asil relacionades amb l'orientació sexual o la identitat de gènere a Espanya: la visió de l'ACNUR	77
<i>Alfredo Pazmiño</i> L'aplicació del dret d'asil de les persones lesbianes, gais, bisexuals i transsexuals (LGBT) a Espanya. El cas de les ONG	81
<i>Anna Figueras</i> El dret d'asil per motius d'orientació sexual i identitat de gènere	85
BIBLIOGRAFIA	95

INTRODUCCIÓ

INTRODUCCIÓ

El 18 de novembre de 2013 es va celebrar, al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada de la Generalitat de Catalunya, una Jornada sobre el dret d'asil per motius d'orientació sexual i identitat de gènere. La Jornada, organitzada per la Fundació ACSAR amb la col·laboració del Col·legi d'Advocats Penal Internacional, va comptar amb la presència de representants d'organitzacions i professionals que treballen en l'àmbit de l'asil i de la defensa dels drets humans del col·lectiu LGBTI¹, tant a l'Estat espanyol com a nivell internacional.

Prenent com a base el que es va analitzar al llarg de la Jornada, s'ha considerat pertinent recopilar un conjunt d'articles elaborats pels ponents que van participar-hi, per tal d'aprofundir en els temes tractats. A través d'aquesta publicació, es pretén oferir una visió crítica i analítica de la situació actual del dret d'asil en el marc del Sistema Europeu Comú d'Asil, en procés d'implementació, així com de la situació de persecució i discriminació que pateix el col·lectiu LGBTI arreu del món.

La persecució per motius d'orientació sexual i identitat de gènere és una problemàtica vigent. Actualment, en molts països s'està produint un retrocés en el reconeixement de les llibertats i els drets fonamentals del col·lectiu LGBTI, provocant-ne la criminalització creixent. Una repressió i persecució de les minories sexuals que, malgrat que són especialment preocupants en països de l'Àfrica o l'Àsia, es produeixen també a Europa.

En aquest context, les persones LGBTI es troben en una situació d'extrema vulnerabilitat, que fa més necessari que mai garantir-los l'accés, real i efectiu, a la protecció internacional, tant a Espanya com al conjunt de la Unió Europea.

L'any 2013 van ser aprovades les noves directives europees en matèria d'asil i va vèncer el termini de transposició de la Directiva 2011/95/UE, la qual estableix que l'orientació sexual i la identitat de gènere constitueixen motius legítims per sol·licitar asil en el si de la Unió Europea. No obstant això, cal determinar quines previsions contenen aquestes directives respecte a les sol·licituds d'asil LGBTI i, a la vegada, quin és el grau de compliment per part dels estats membres de la UE, que tenen l'obligació de transposar-les a les seves respectives legislacions nacionals. Per aquest motiu, s'ha analitzat la situació concreta del dret d'asil per motius d'orien-

1. Sigla utilitzada per referir-se a les persones lesbianes, gais, bisexuals, transsexuals i intersexuals. En els diferents articles s'utilitzen indistintament les sigles LGBT, LGBTI i LGTBI per designar el col·lectiu en qüestió.

tació sexual i identitat de gènere a Espanya, a través de l'experiència dels professionals de les institucions i organitzacions encarregades d'assistir els sol·licitants durant el procediment d'asil i avaluar-ne els expedients.

El dret d'asil ha de constituir una opció per a les persones LGBTI perseguides però no una solució definitiva, ja que l'objectiu últim ha de ser aconseguir que aquestes persones puguin viure dignament i sense patir discriminació als seus països d'origen. Amb aquest propòsit, és de gran importància continuar treballant per tal de garantir la continuïtat de l'activisme LGBTI en aquests països.

En conclusió, aquesta publicació vol esdevenir un punt de partida per al treball conjunt entre les institucions i les organitzacions de la societat civil, tant les que treballen pels drets del col·lectiu LGBTI com les que ho fan en l'àmbit de l'asil. Una col·laboració que és fonamental per a la defensa dels drets de les persones LGBTI arreu, fent visibles les vulneracions que pateixen i contribuint a la sensibilització de l'opinió pública respecte a aquest col·lectiu.

SÍNTESI DE LA JORNADA SOBRE
EL DRET D'ASIL PER MOTIUS
D'ORIENTACIÓ SEXUAL I
IDENTITAT DE GÈNERE

SÍNTESI DE LA JORNADA SOBRE EL DRET D'ASIL PER MOTIUS D'ORIENTACIÓ SEXUAL I IDENTITAT DE GÈNERE

Prenent com a base el que es va comentar a les diferents ponències i als successius debats al llarg de la Jornada sobre el dret d'asil per motius d'orientació sexual i identitat de gènere, resulta pertinent extreure una sèrie de conclusions i de previsions de futur respecte a la situació actual del dret d'asil per motius d'orientació sexual i identitat de gènere a Espanya i al conjunt de la Unió Europea.

La persecució per motius d'orientació sexual i identitat de gènere: la situació de les persones LGBTI a l'Àfrica

En referència a la situació actual del col·lectiu LGBTI a l'Àfrica, es pot concloure que, tot i que el grau de persecució variï entre els diferents països que integren el continent africà, només a Sud-àfrica es reconeix el matrimoni entre persones del mateix sexe¹. A la resta de països africans, la criminalització de les conductes homosexuals i, en general, del col·lectiu LGBTI constitueix una realitat actual que es manifesta a través de la repressió i la persecució d'activistes, que pateixen abusos i són castigats amb penes de presó o fins i tot amb la pena de mort.

Com afirmen Marc Serena i George Reginald Freeman, malgrat que en molts països africans l'islam i el cristianisme són les religions majoritàries, encara s'hi mantenen tradicions ancestrals en què l'homosexualitat és acceptada. Per tant, cal tenir molt present que l'homofòbia i la transfòbia que imperen en les societats africanes, i que deriven en discriminació i persecució de les persones LGBTI, no són pròpies de l'Àfrica, sinó que responen a l'herència colonial anglesa i francesa.

No obstant això, com s'ha vist en el cas de Sierra Leone, tot i que la cultura i la tradició no promoguin la discriminació per motius d'orientació sexual i d'identitat de gènere, són les lleis homofòbiques i els líders religiosos els qui es posicionen en contra de l'homosexualitat i encoratgen els crims contra el col·lectiu LGBTI, servint-se, per exemple, dels mitjans de comunicació.

Davant d'aquesta situació, el principal problema amb què es troba el col·lectiu LGBTI africà és la manca d'actuació de les autoritats per tal de prote-

1. Malgrat que el matrimoni entre persones del mateix sexe va ser legalitzat el 2006 a Sud-àfrica, encara hi ha molta homofòbia.

gir els seus drets. A l'Àfrica les persones LGBTI pateixen abusos, violacions correctives i, fins i tot, són assassinades sense poder emparar-se en cap tipus de protecció. Aquesta homofòbia i transfòbia, tant socials² com institucionals, provoquen una gran indefensió de les persones LGBTI, les quals són empeses a demanar asil en altres països.

Tanmateix, és molt important recordar que part del moviment activista africà LGBTI opta per no fugir dels seus països d'origen³ malgrat que allà són perseguits i pateixen una forta repressió. El fet que aquestes persones decideixin romandre als seus països d'origen arriscant la seva vida resulta fonamental per l'avenç cap al reconeixement dels drets del col·lectiu LGBTI. En conseqüència, cal que des de les institucions governamentals europees i les organitzacions de la societat civil es busquin solucions alternatives per donar suport i protegir aquests activistes, més enllà del fet de concedir-los protecció internacional a Europa.

La situació de persecució patida pel col·lectiu LGBTI en països com els del continent africà s'ha de resoldre mitjançant la concessió de la protecció internacional, però tenint en compte que **només és una solució parcial**. L'accés efectiu de les persones LGBTI a l'asil constituiria un progrés significatiu, atès que permetria protegir la seva vida i la seva integritat física. No obstant això, **l'objectiu últim** ha de ser aconseguir que els drets fonamentals del col·lectiu LGBTI es respectin als seus països d'origen, cosa que només es pot assolir donant suport a l'activisme a través de l'activitat de les ONG i altres entitats.

En conclusió, cal lluitar perquè tots els sol·licitants d'asil LGBTI perseguits, o amb un temor fundat de ser-ho, puguin tenir accés efectiu a la protecció internacional i, al mateix temps, contribuir a la lluita pels drets del col·lectiu LGBTI en continents com l'africà, on encara existeix una forta discriminació.

El dret d'asil de les persones LGBTI en el marc del Sistema Europeu Comú d'Asil

Arribats en aquest punt, cal analitzar el conjunt de mesures que està implementant la Unió Europea per tal de garantir de manera efectiva el dret d'asil als sol·licitants LGBTI. En el marc del Sistema Europeu Comú d'Asil, la Unió Europea disposa actualment de tres directives en matèria de protecció internacional:

2. Molts cops tenen lloc dins del mateix nucli familiar.
3. Activistes com l'advocada camerunesa Alice Nkom o els activistes ugandesos Kasha Jacqueline Nabagesera i David Kato, aquest últim assassinat el 2011.
4. Que substitueix la Directiva 2005/85/CE del Consell, d'1 de desembre de 2005, sobre normes mínimes pels procediments que han d'aplicar els estats membres per concedir o retirar la condició de refugiat.
5. Que substitueix la Directiva 2003/9/CE del Consell, de 27 de gener de 2003, per la qual s'aproven normes mínimes per a l'acollida dels sol·licitants d'asil als estats membres.

La **Directiva 2011/95/UE**, de 13 de desembre de 2011, per la qual s'estableixen les normes relatives als requisits per al reconeixement de nacionals de tercers països o apàtrides com a beneficiaris de protecció internacional, a un estatut uniforme per als refugiats o per a les persones amb dret a la protecció subsidiària i al contingut de la protecció concedida.

La **Directiva 2013/32/UE**⁴, de 26 de juny de 2013, sobre procediments comuns per a la concessió o la retirada de la protecció internacional.

La **Directiva 2013/33/UE**⁵, de 26 de juny de 2013, per la qual s'aproven les normes per a l'acollida dels sol·licitants de protecció internacional als estats membres de la Unió Europea.

Les anteriors directives comunitàries reconeixen que l'orientació sexual i la identitat de gènere constitueixen motius de persecució per pertinença a un determinat grup social⁶. No obstant això, malgrat l'existència d'aquestes directives, que constitueixen els pilars del Sistema Europeu Comú d'Asil, actualment no es pot considerar que existeixi realment una política comuna d'asil a nivell europeu, ja que encara hi ha massa disparitats pel que fa a l'aplicació de les directives comunitàries per part dels estats membres de la Unió Europea.

Per aquest motiu, és fonamental que els estats membres de la UE compleixin amb els estàndards mínims europeus continguts en les directives comunitàries, transposant-ne les disposicions a les seves respectives legislacions nacionals i vetllant pel seu compliment.

Així mateix, les diferents sentències del Tribunal Europeu de Drets Humans han representat, en els últims anys, un progrés important en el reconeixement dels drets civils del col·lectiu LGBTI a Europa. Per aquesta raó, cal que a través de les sentències del Tribunal Europeu de Drets Humans es continuï avançant en aquesta matèria, ja que tot i que al continent europeu la situació pugui semblar més favorable que en altres punts del planeta, la realitat és que encara es produeixen nombrosos casos de discriminació per motius d'orientació sexual i identitat de gènere.

En conseqüència, els estats que formen part del Consell d'Europa han de respectar la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans en relació amb els drets de les persones LGBTI, prenent en consideració les seves sentències i aplicant-les de manera efectiva, en consonància amb el que estableix el Conveni Europeu de Drets Humans⁷. De la mateixa manera, en el cas concret de la Unió Europea, els estats membres han de respectar la jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea en matèria de drets de les persones LGBTI⁸.

Paral·lelament, cal destacar que les persones LGBTI presenten un conjunt de **necessitats específiques**, en comparació amb la resta de sol·licitants d'asil, que han de ser preses en consideració⁹. Malgrat que s'hagin produït certs avenços pel que fa a la legislació europea en matèria d'asil, encara queda molta feina per fer per tal de construir un Sistema Europeu Comú d'Asil realment eficaç i que tingui en compte, entre altres coses, les especificitats dels sol·licitants d'asil LGBTI.

Les ponències presentades a la Jornada sobre el dret d'asil per motius d'orientació sexual i identitat de gènere, van evidenciar un conjunt de problemàtiques que caldria resoldre en el futur pel que fa al tractament de les sol·licituds de protecció internacional per motius d'orientació sexual i identitat de gènere a la Unió Europea.

La problemàtica principal, mencionada per tots els ponents, és la necessitat de millorar **la identificació dels sol·licitants d'asil LGBTI**, a través d'una **major formació i sensibilització** dels funcionaris, els intèrprets, els advocats i, en definitiva, el conjunt de professionals encarregats d'assistir els sol·licitants d'asil durant el procediment.

Les dificultats en la identificació dels sol·licitants d'asil LGBTI es deuen, en part, a la **interpretació que es fa de la definició de refugiat**, segons l'article 1-A de la Convenció de Ginebra¹⁰. En molts estats mem-

6. La Directiva 2011/95/UE determina, a l'article 10, els *motius de persecució* que justifiquen la concessió de la protecció internacional. En el cas de la persecució per pertinença a un grup social determinat, la Directiva especifica el següent: «En funció de les circumstàncies imperants al país d'origen, podria incloure's en el concepte de grup social determinat un grup basat en **una característica comuna d'orientació sexual**. No podrà entendre's l'orientació sexual en un sentit que comporti actes considerats delictius per la legislació nacional dels estats membres. Els aspectes relacionats amb el sexe de la persona, inclosa **la identitat de gènere**, es tindran degudament en compte a efectes de determinar la pertinença a un determinat grup social o de la identificació d'una característica del grup en qüestió» (Directiva 2011/95/UE, article 10).
7. Vegeu els articles 8 i 14 del Conveni Europeu de Drets Humans (Roma, 1950), referents al dret al respecte de la vida privada i familiar i a la prohibició de la discriminació.
8. El 7 de novembre de 2013 el Tribunal de Justícia de la Unió Europea va posar fi, dictant sentència en el cas X,Y, Z contra el Ministre d'Immigració i Asil, als Països Baixos, a la consideració per part de les autoritats d'asil dels estats membres que si les persones LGBTI visquessin la seva sexualitat amb discreció als seus respectius països d'origen podrien evitar ser perseguides.
9. La Directiva 2013/32/UE sobre procediments comuns per a la concessió o la retirada de la protecció internacional, estableix que alguns sol·licitants d'asil poden necessitar **garanties procedimentals especials** en raó, entre d'altres, **de la seva orientació sexual o identitat de gènere**. Els estats membres s'han d'esforçar a identificar-los abans de l'adopció de la resolució en primera instància i prestar-los el suport adequat, incloent el temps necessari, per tal de crear les condicions necessàries per garantir el seu accés efectiu als procediments i perquè puguin fonamentar les seves sol·licituds de protecció internacional.
10. Respecte a això, resulta interessant la reflexió feta per l'advocat Mayombo Kassongo al llarg de la Jornada, que posava en relleu la interpretació restrictiva de la noció de refugiat feta per l'article 1-A de la Convenció de Ginebra de 1951, la qual no té en compte les persones que puguin haver estat forçades a sol·licitar asil per motius econòmics. D'aquesta manera, l'advocat introdueix la figura del *refugiat econòmic*, com a persona que fuig del país d'origen a causa de *crims econòmics*, una noció que no és admesa per la Convenció de Ginebra.

bres de la Unió Europea, les autoritats exigeixen que els sol·licitants d'asil LGBTI hagin estat víctimes de persecució al país d'origen, mentre que la Convenció de Ginebra només estableix que tinguin un «temor fundat» de ser perseguits. Aquesta diferència, posada en relleu pels membres de les organitzacions que treballen en l'àmbit de l'asil a nivell europeu, és l'origen del gran nombre de denegacions de sol·licituds de protecció internacional formalitzades per persones LGBTI.

Una altra qüestió fonamental és la relativa a **la credibilitat** del relat dels sol·licitants. Els sol·licitants d'asil LGBTI a l'hora d'entrevistar-se amb els funcionaris, acompanyats dels intèrprets, ho han de fer en un **clima de confiança**, que els permeti sentir-se segurs i expressar-se amb tranquil·litat. D'aquesta manera podran realitzar un relat acurat dels motius pels quals sol·liciten protecció internacional que doti de credibilitat el seu expedient.

Els sol·licitants d'asil LGBTI sovint provenen de països on han estat sotmesos a una forta repressió a causa de la seva orientació sexual i/o la seva identitat de gènere. Per aquest motiu, els funcionaris, intèrprets i advocats han d'intentar ajudar el sol·licitant a manifestar la seva orientació sexual i identitat de gènere creant un **entorn favorable i tolerant**¹¹ per tal que s'expressi amb llibertat i pugui verbalitzar els seus problemes. D'aquesta manera s'evitarà que es produeixin confessions tardanes que puguin ser perjudicials per a ell.

Per tots aquests motius, resulta **fonamental millorar la formació** dels funcionaris, advocats, intèrprets i del conjunt de professionals encarregats d'assistir els sol·licitants d'asil. Aquest requisit de formació especialitzada és necessari tant a Espanya com al conjunt de la Unió Europea, **especialment a la frontera**, on els sol·licitants d'asil són atesos per funcionaris de policia molt poc sensibilitzats respecte a les necessitats especials de les persones LGBTI que sol·liciten protecció internacional. En el cas espanyol, no és suficient que la Llei d'asil 12/2009 garanteixi l'assistència lletrada i d'intèrpret gratuïta per al sol·licitant d'asil LGBTI, sinó que cal que aquests es trobin capacitats per respondre a les seves necessitats específiques.

Paral·lelament, tots els ponents van afirmar que cal **disposar d'informació del país d'origen** dels sol·licitants d'asil LGBTI per tal de poder-ne analitzar en profunditat els relats i complementar-ne adequadament els expedients. No obstant això, al llarg de la Jornada es va posar èmfasi en el fet que malgrat la importància de disposar d'informació sobre el país d'origen, la manca d'informació sobre això no implica necessàriament que al país en qüestió no es vulnerin els drets del col·lectiu LGBTI. En conclusió, resulta fonamental que les autoritats i les organitzacions de l'àmbit de l'asil **analitzin cada cas de manera individualitzada** i concedeixin el benefici del dubte als sol·licitants quan correspongui.

Les organitzacions de la societat civil que treballen amb persones LGBTI tenen un paper molt important al llarg de tot el procediment d'asil, ja que poden contribuir a millorar la identificació dels sol·licitants d'asil LGBTI, aportant la informació i els coneixements del país d'origen de què disposin a les autoritats d'asil i les organitzacions que treballen en aquest àmbit. Així mateix, els membres de les ONG que treballen amb les persones

11. Com ho denuncien els representants de la societat civil, això no ocorre amb les sol·licituds en frontera, especialment als aeroports, on els sol·licitants han de formalitzar les seves peticions de protecció internacional davant de la policia en procediments sumaris.

LGBTI han d'acompanyar-les i vetllar per la seva situació socioeconòmica. Per tant, hi ha d'haver una cooperació efectiva entre les autoritats d'asil i la societat civil durant el procediment d'asil per tal d'assegurar que aquest compleix amb els estàndards mínims de qualitat continguts a les directives europees.

Lieneke Luit, de COC Nederland, va afegir que una bona pràctica que cal tenir en compte pel que fa a la millora del procediment d'asil per als sol·licitants LGBTI és la creació d'una xarxa d'advocats que treballin en temes d'asil. Aquest sistema ha estat implementat per COC Nederland i ha demostrat ser molt útil per compartir experiències i informació sobre els diferents països d'origen dels sol·licitants, entre altres qüestions. L'adopció d'una mesura d'aquest tipus podria contribuir a millorar la gestió de les sol·licituds d'asil a Europa i en particular a l'Estat espanyol.

La situació dels sol·licitants d'asil LGBTI a Espanya

En el cas concret d'Espanya, es constata que els problemes de tractament dels sol·licitants d'asil LGBTI no difereixen massa dels de la resta d'estats membres de la Unió Europea. La Llei d'asil 12/2009, seguint el que postulen les directives comunitàries, reconeix l'orientació sexual i la identitat de gènere com a motius de persecució per pertinença a un determinat grup social¹². Aquest reconeixement constitueix un avenç fonamental, tot i que encara cal millorar molts aspectes del procediment d'asil.

A diferència del que passa en altres països europeus, a Espanya els sol·licitants d'asil tenen la possibilitat de fer-se assistir per un advocat i un intèrpret, una possibilitat que esdevé una obligació en el cas de les sol·licituds d'asil presentades en frontera i als Centres d'Internament d'Estrangers¹³. Les persones LGBTI que sol·liciten asil disposen, doncs, d'aquest dret.

D'altra banda, l'ACNUR té accés en tot moment als expedients dels sol·licitants d'asil LGBTI i pot participar a les sessions de la Comissió Interministerial d'Asil i Refugi, en les quals es decideix sobre les concessions de protecció internacional¹⁴.

Els principals problemes que presenten les sol·licituds d'asil del col·lectiu LGBTI a Espanya són pràcticament idèntics als que s'observen a tota la Unió Europea. D'entrada, la **identificació dels sol·licitants d'asil LGBTI** és difícil a causa principalment de la **manca de formació** dels funcionaris, advocats i intèrprets¹⁵. Una manca de formació i sensibilització que provoquen que molts cops el sol·licitant d'asil no se senti segur ni amb prou confiança per explicar els motius que l'han dut a abandonar el seu país d'origen.

Aquesta situació pot influir en la **versemblança del relat** del sol·licitant i perjudicar-lo a l'hora d'obtenir l'asil, de manera que és important que l'entrevista amb el sol·licitant es desenvolupi en un **ambient de confiança i seguretat**, amb professionals formats i sensibles a les seves necessitats i problemàtiques. D'aquesta manera, es poden evitar confessions tardanes dels sol·licitants d'asil LGBTI que puguin comprometre la credibilitat dels seus relats davant de l'Administració.

12. Vegeu l'article 7 de la Llei d'asil 12/2009, que determina els motius de persecució considerats legítims per a l'obtenció de la protecció internacional.

13. Són sol·licituds complexes, ja que es tracta de procediments accelerats amb terminis molt curts. En frontera s'ha de determinar l'admissibilitat a tràmit d'una sol·licitud en un termini màxim de 72 hores, en contraposició amb el termini d'un mes per a les sol·licituds formalitzades en territori nacional. Respecte a les sol·licituds d'asil per motius d'orientació sexual i identitat de gènere formalitzades en frontera i als CIE, des de l'ACNUR es subratlla la necessitat d'abaixar-ne el llindar d'anàlisi. Això es deu al fet que, en ser procediments accelerats i a causa de l'especial complexitat de les sol·licituds d'asil de les persones LGBTI, no són els millors llocs per presentar aquest tipus de sol·licituds. Per tant, a excepció que siguin relats manifestament inversemblants, les sol·licituds d'asil LGBTI formalitzades en frontera i als CIE haurien de ser admeses a tràmit i estudiades en profunditat.

14. Pot participar-hi amb caràcter consultiu.

15. Joaquín Támara afirma que des de l'Oficina d'Asil i Refugi i amb la participació de l'ACNUR s'estan realitzant formacions específiques amb el Programa d'informació i atenció a Homosexuals i Transsexuals de la Comunitat de Madrid.

Al mateix temps, des de l'Oficina d'Asil i Refugi es posa èmfasi en la **difficultat que suposa l'objectivació dels expedients** de protecció internacional de persones LGBTI. Els expedients d'asil que contenen motius de persecució polítics, ètnics o religiosos són fàcilment objectivables, però s'ha vist que no passa el mateix amb l'orientació sexual i la identitat de gènere. Quan es tracta d'aspectes relacionats amb la identificació i la credibilitat d'un membre del col·lectiu LGBTI les preguntes que cal fer-li són molt més complexes, una complexitat que molts cops s'accentua per la manca d'informació sobre el país d'origen del sol·licitant i la manca de coneixement per part dels funcionaris de la naturalesa específica de la persecució contra les persones LGBTI.

El fet de disposar d'informació del país d'origen és fonamental. Els funcionaris que s'entrevisten amb els sol·licitants d'asil, com també els advocats que els assisteixen s'han de trobar en condicions de poder determinar quin marc normatiu hi ha al país d'origen, com afecta al col·lectiu LGBTI i quina és l'actitud de les autoritats en relació amb aquest col·lectiu. És a dir, quines **possibilitats reals de protecció** tenen els sol·licitants d'asil LGBTI als seus respectius països d'origen. Malgrat tot, molts cops resulta complicat aconseguir informació sobre el país d'origen dels sol·licitants i només es pot comptar amb el seu testimoni particular¹⁶.

No obstant això, el fet de no disposar d'informació no implica automàticament que el país d'origen sigui segur per als sol·licitants, i es produeixi, per tant, la denegació de la sol·licitud d'asil, sinó que cal trobar altres vies per analitzar la situació del col·lectiu LGBTI en aquells països. Així mateix, el fet que al país d'origen no es criminalitzin de forma explícita els actes homosexuals o el fet d'identificar-se com a persona LGBTI no pot derivar tampoc en una denegació de la sol·licitud per part de l'Administració, com tendeix a succeir actualment, sinó que cal analitzar cada cas concret.

Al llarg de la Jornada també es va subratllar la necessitat que els sol·licitants d'asil LGBTI **puguin realitzar segones entrevistes** amb els funcionaris de l'Oficina d'Asil i Refugi, perquè aquests puguin valorar més acuradament la credibilitat dels relats i profunditzar en les experiències dels sol·licitants. En una primera entrevista, molta de la informació que el sol·licitant podria aportar, sobretot quan s'ha realitzat en comissaries de policia o en oficines d'estrangeria, no es diu i això afecta a la credibilitat del relat. Aquestes segones entrevistes podrien ajudar a reforçar els relats dels sol·licitants d'asil LGBTI i afavorir l'obtenció de la protecció internacional.

Un altre dels aspectes que cal millorar a Espanya és el referent al **procediment d'acollida dels sol·licitants d'asil**, no únicament dels LGBTI. A causa de la crisi econòmica que pateix actualment l'Estat espanyol hi ha hagut un retrocés important pel que fa a les condicions d'acollida dels sol·licitants d'asil. En aquest sentit, no s'ha d'oblidar la vessant social de la qüestió de l'asil, tan rellevant com la jurídica. A diferència d'altres sol·licitants d'asil, un gran nombre de sol·licitants LGBTI **no disposen de xarxa social al país d'acollida** i es troben en situacions de gran aïllament i vulnerabilitat. Per aquest motiu, podria ser interessant aplicar a Espanya projectes com el Pink Security que permetés millorar les condicions socials dels sol·licitants d'asil LGBTI i estimular el contacte entre ells.

16. Molts cops les autoritats demanen proves als sol·licitants d'asil LGBTI per tal de demostrar la credibilitat dels seus relats que els resulta impossible aportar, com informes mèdics dels abusos soferts, contravenint les directrius de l'ACNUR en la matèria.

Finalment, també cal **fomentar la col·laboració mútua** entre les organitzacions LGBTI i les entitats que treballen en l'àmbit de l'asil¹⁷, per vetllar per la situació socioeconòmica de les persones LGBTI que demanen protecció internacional. Alhora, seria interessant adaptar el Pride Fund, la iniciativa que estan desenvolupant Amnistia Internacional i COC Nederland, al context específic de l'Estat espanyol.

La implementació d'aquesta iniciativa pot contribuir a millorar l'assistència sanitària, jurídica i la situació econòmica dels activistes LGBTI, i donar suport alhora a les organitzacions dels països d'origen que lluiten pels drets del col·lectiu LGBTI. Per tant, podria ser una solució al problema plantejat per la major part de ponents al llarg de la Jornada sobre la necessitat de compensar la pèrdua en matèria d'activisme al país d'origen que suposa l'obtenció de l'asil per part dels militants LGBTI.

A mode de conclusió, la Jornada va permetre posar en comú les principals problemàtiques del Sistema Europeu Comú d'Asil en relació amb les sol·licituds d'asil LGBTI, compartides per Espanya com a Estat membre de la Unió Europea. Alhora, s'ha posat en relleu la necessitat d'una col·laboració estable a nivell europeu entre les organitzacions que treballen en l'àmbit de l'asil i les que lluiten pels drets del col·lectiu LGBTI, orientada a l'intercanvi d'informació i bones pràctiques. Per aquest motiu, projectes com el Pink Solutions, ideat i posat en pràctica als Països Baixos, podrien ser implementats a l'Estat espanyol per analitzar amb més precisió el desenvolupament dels procediments d'asil i la situació concreta del col·lectiu LGBTI.

La situació de persecució que pateixen les persones LGBTI en països de l'Àfrica, entre d'altres, es pot solucionar a través del dret d'asil, però la protecció internacional ha de ser entesa com una solució parcial. La concessió d'aquest tipus de protecció **no ha de constituir una solució definitiva a la discriminació per motius d'orientació sexual i/o identitat de gènere**, sinó que s'ha d'aconseguir que els col·lectius LGBTI puguin veure els seus drets fonamentals respectats als seus països d'origen, la qual cosa només es pot aconseguir donant suport i fomentant l'activisme en aquests països.

En conclusió, cal aconseguir que tots els sol·licitants d'asil LGBTI perseguits o amb temors fundats de ser-ho puguin tenir accés efectiu a la protecció internacional i contribuir, alhora, a la lluita pels drets del col·lectiu LGBTI a l'Àfrica i en aquells països on encara és un grup fortament discriminat.

Conclusions de la jornada

Al llarg de la Jornada es van determinar les **principals prioritats** pel que fa al dret d'asil de les persones LGBTI, tant a nivell internacional com de l'Estat espanyol, que són:

- Instar els estats europeus a **incorporar a les seves legislacions nacionals els estàndards mínims europeus**¹⁸, és a dir, les disposicions de les directives comunitàries d'asil i la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans i del Tribunal de Justícia de la Unió Europea en matèria de drets de les persones LGBTI. Només d'aquesta manera s'aconseguirà progressar en la implementació d'un Sistema Europeu Comú d'Asil efectiu.

17. De conformitat amb el que estableix el Pla municipal per al col·lectiu lesbià, gai, transsexual i bisexual 2010-2015, el qual manifesta la necessitat d'incloure les associacions LGBTI en la xarxa d'entitats d'acollida de sol·licitants d'asil i immigrants, combatre la xenofòbia dins del col·lectiu LGBTI i fer visibles els motius d'orientació sexual i identitat de gènere a l'hora de cercar refugi (mesures 15.1 i 15.2). Per a més informació vegeu: <http://w110.bcn.cat/fitxers/dretscivils/plamunicipalperlacol·lectiu/gtb20102015.901.pdf>

18. En el cas concret d'Espanya resulta fonamental l'aprovació del Reglament de la Llei d'asil 12/2009. La Llei en qüestió havia de ser desenvolupada reglamentàriament sis mesos després de la seva entrada en vigor, però encara no ho ha estat, ja que malgrat que ja es disposi d'un esborrany del Reglament aquest encara ha de ser aprovat.

- **Identificar els sol·licitants d'asil LGBTI adequadament** per tal d'evitar confessions tardanes que posin en dubte la credibilitat dels seus relats i puguin derivar en denegacions de la protecció internacional. En el moment de dur a terme les entrevistes, cal que els professionals també es trobin correctament formats per identificar les persones LGBTI que, tot i no ser activistes, puguin ser igualment discriminades per la seva condició.
- Promoure la **formació dels professionals** que assisteixen els sol·licitants d'asil LGBTI –funcionaris, advocats, intèrprets o membres d'ONG– i sensibilitzar-los respecte a les necessitats específiques del col·lectiu.
- Tenir en compte que **l'absència d'informació del país d'origen** o de legislació que criminalitzi de manera explícita el col·lectiu LGBTI no implica que aquest no pateixi discriminació o persecució.
- Realitzar **segones entrevistes** als sol·licitants d'asil LGBTI per tal de millorar la credibilitat dels seus relats, dotant-los de versemblança i fent-los més fàcilment objectivables per part de l'Administració.
- Millorar les **condicions dels serveis d'acollida** a Espanya i **crear xarxa social** entre els sol·licitants d'asil LGBTI.

Al mateix temps, alguns dels **reptes** als quals caldria donar resposta en un futur són els següents:

- La recerca de solucions per intentar conciliar l'**obtenció de la protecció internacional per** part dels militants LGBTI amb la **pèrdua en matèria d'activisme** que suposa pel país d'origen l'exili d'aquestes persones.
- El foment de la **cooperació entre ONG per a persones LGBTI i organitzacions que treballin en l'àmbit de l'asil** a nivell europeu, per tal de crear una xarxa d'intercanvi de bones pràctiques.
- La **implementació a Espanya de projectes** que ja s'estan desenvolupant en altres països europeus amb resultats satisfactoris, com, per exemple, els projectes Pink Solutions i Pink Security. Uns projectes que, si es posen en pràctica a l'Estat espanyol, permetrien analitzar la situació de les persones LGBTI durant el procediment d'asil, així com als centres d'acollida de sol·licitants d'asil i refugiats.
- La **inclusió de la noció de refugiat econòmic** dins de la definició de refugiat estipulada per la Convenció de Ginebra de 1951. És a dir, el reconeixement per part dels estats signataris de la Convenció dels motius econòmics com a raons legítimes per sol·licitar protecció internacional.

LA PERSECUCIÓ PER MOTIUS D'ORIENTACIÓ SEXUAL I IDENTITAT DE GÈNERE

- *Marc Serena*

LA PERSECUCIÓ MÉS SISTEMÀTICA I SILENCIADA

- *Jaume Saura Estapà*

ELS DRETS DEL COL·LECTIU LGBT EN LA
JURISPRUDÈNCIA DEL TRIBUNAL EUROPEU DE DRETS
HUMANS

- *George Reginald Freeman*

LA PERSECUCIÓ PER MOTIUS D'ORIENTACIÓ SEXUAL
I IDENTITAT DE GÈNERE: PRIDE EQUALITY, SIERRA
LEONE

LA PERSECUCIÓ MÉS SISTEMÀTICA I SILENCIADA

Marc Serena¹

Periodista, autor del llibre *Això no és africà!*

L'homosexualitat és il·legal en 78 països del món, i en set està perseguida amb la pena de mort. La repressió que pateixen moltes persones per la seva orientació sexual o identitat de gènere s'ha convertit en una de les vulneracions als drets humans més repetides arreu del planeta i, fins ara, més silenciada.

Només a l'Àfrica hi ha lleis homòfobes en 38 dels 54 països. Un dels arguments més repetits és que es tracta d'una perversió importada d'Occident. Tota una contradicció en un continent tradicionalment tolerant amb les diverses identitats de gènere, com ho demostren múltiples evidències històriques. Són justament aquestes lleis retrògrades les que són una rêmora colonial: per ser més exactes, la meitat provenen de l'època victoriana.

Una escalada de tensió

L'homofòbia viu ara mateix a l'Àfrica un dels moments més virulents, sobretot per l'aprovació de noves legislacions repressives a països com Uganda², Etiòpia³ i Nigèria⁴. A més, a la majoria de països on l'homosexualitat està penalitzada no hi ha perspectiva de canvi. La qüestió s'ha convertit en tema de conversa a l'Àfrica i aquesta violència té cada vegada més presència als mitjans de comunicació de tot el món.

Un dels casos amb més repercussió internacional va ser el del camerunès Roger Mbede⁵, que va passar tres anys a la presó per enviar un missatge SMS d'amor. Durant la reclusió va patir desnutrició i tota mena d'abusos. Després de molta pressió per part de la comunitat LGBT local i internacional, es va aconseguir la seva llibertat provisional, encara que va haver d'ingressar a l'hospital pel seu estat de salut crític. Els seus familiars, però, van aconseguir privar-lo del tractament que necessitava i va morir el gener de 2014.

Els seus advocats i els de molts altres camerunesos condemnats per ser presumptament homosexuals pateixen una repressió proporcional.

«Hi ha molta gent que m'evita, perquè faig costat els homosexuals», explica la seva lletrada Alice Nkom⁶. «Com a advocada, gairebé no tinc més clients. Si representés lladres, traficants de droga o assassins no passaria res. Però defenso gais i mereixo patir el mateix ostracisme. És una bogeria, no pensava que arribés a aquest extrem. Però em consideren el diable».

1. Marc Serena (Manresa, 1983) és periodista i treballa als principals mitjans de comunicació del país. Des del 2011 es dedica a documentar la situació que viuen les persones LGBT a l'Àfrica, un continent que ha creuat de nord a sud a través de quinze països. El resultat es troba al llibre *Això no és africà! Del Caire a Ciutat del Cap a través dels amors prohibits* (La Magrana/Xplora, 2014), publicat en català i castellà: <http://aixonoesafrica.tumblr.com>
2. «Ugandan president signs anti-gay bill, defying the West» (Reuters, 24 de febrer de 2014).
3. «Ethiopian lawmakers to pass bill deemed anti-gay» (Associated Press, 25 de març de 2014).
4. «Nigeria anti-gay laws: Fears over new legislation» (BBC, 14 de gener de 2014).
5. «Gay Cameroonian's family 'sequestered' him before he died» (France 24, 14 de gener de 2014).
6. *Això no és africà!* (La Magrana/Xplora, 2014).

En nombroses ocasions Alice Nkom i Michel Togué⁷ han estat amenaçats a través de missatges de mòbil que no són investigats per la policia. L'amenaça és tan virulenta que Togué va haver de demanar asil per a la seva família als Estats Units.

Una associació homòfoba camerunesa va instaurar el 2012 el Dia Anti-gai⁸. Les protestes van reunir, en la seva segona edició, l'agost de 2013, un centenar de persones.

L'octubre de 2012, dos camerunesos van ser condemnats per la seva aparença *efeminada*. Al judici es va considerar com a prova vinculant que els agradés el Baileys, una «beguda de dones». El juny de 2013 es van condemnar dues dones presumptament lesbianes a nou mesos de presó.

El país viu una situació de tensió que va culminar, el juliol de 2013, amb la tortura i mort d'un altre dels seus activistes més coneguts, Eric Lembembe⁹.

Les eleccions a Tunísia (2011) i Egipte (2012) van donar la victòria a partits islamistes. El nou ministre de Justícia de Tunísia, Samir Dilou¹⁰, va declarar el juny de 2012 que l'homosexualitat no té res a veure amb els drets humans ja que es tracta d'una «perversió que requereix tractament». El nou govern egipci continua practicant detencions arbitràries i l'agost de 2012 va prohibir la revista gai digital *Ehna Magazine*.

Al Marroc es persegueix sistemàticament persones LGBT sense que això aparegui ni tan sols als mitjans de comunicació. Els activistes, condemnats a la il·legalitat, intenten comptabilitzar els crims d'odi. El maig de 2013, el diari algerià *Al-Khabar* va informar que un jutge va condemnar dos homes d'Oran per escriure al seu Facebook que estaven *casats*.

El nou president senegalès, Macky Sall¹¹, va arribar al poder l'abril de 2012 amb el compromís d'aturar qualsevol tipus de discriminació. Un any després va negar que això signifiqués despenalitzar l'homosexualitat, ja que la seva intenció era ser fidel als «valors culturals del país». El desembre de 2012, el Govern de Malawi va assumir el mateix compromís. Al cap d'uns dies, el seu ministre de Justícia ho va negar.

A Uganda, un centenar de persones van sortir al carrer l'agost de 2012 i de 2013 en les primeres manifestacions de l'orgull gai de la història. Malgrat la seva lluita i la pressió internacional, el Govern va aprovar el 24 de febrer de 2014 una llei que endureix les penes de presó i inclou la cadena perpètua. El seu president ho va justificar afirmant que es tracta de persones «repugnants». El dia següent, el tabloide *Red Pepper* va publicar una llista amb noms i fotografies de *200 homosexuals* del país.

Nigèria, el país més poblat del continent, va aprovar el desembre de 2013 una llei que persegueix amb penes de presó de fins a catorze anys l'activisme i les mostres públiques d'afecte entre persones del mateix sexe.

A Zimbàbue, Rogert Mugabe va ser reelegit president. El juny de 2013, va declarar que, si per ell fos, s'asseguraria que els homosexuals «vagin directes a l'infern i es podreixin»¹².

El novembre de 2013, la dona del president de Zàmbia, Christine Kaseba-Sata, va manifestar la seva preocupació per la situació de discriminació

7. En Michel Togué és un advocat que lluita per la defensa dels drets de les persones LGBT al Camerun, de la mateixa manera que l'Alice Nkom.
8. «Scandale : Journée anti homosexuel au Cameroun» (Afriqinfos, 12 de juliol de 2012).
9. «Cameroon's Eric Lembembe: Gay rights activist 'murdered'» (BBC, 16 de juliol de 2013).
10. «Le coming-out homophobe du ministre des droits de l'homme» (Slate Afrique, 20 de febrer de 2012).
11. «Obama urges gay rights in Africa during trip to Senegal» (BBC, 27 de juny de 2013).
12. «Zimbabwe's Mugabe to U.K.'s PM on Gay Rights: 'To Hell With You'» (Advocate, 27 de febrer de 2012).

que existeix al seu país per raons d'orientació sexual i identitat de gènere. Mentrestant, continuen les agressions.

Tanmateix, hi ha també algunes notícies positives, com la sortida de l'armari aquest 2014 d'un dels escriptors kenyans més reconeguts, Binyavanga Wainaina, en un país on un 90% de les persones diuen desaprovar tot el que s'escapa de l'heterosexualitat¹³.

Sota la vigilància de les Nacions Unides

Paral·lelament, creix la pressió internacional, sobretot des que a principis de 2012, la Unió Africana (UA) va estrenar la seva nova seu a Addis Abeba, Etiòpia. A la cimera inaugural, davant d'una cinquantena de presidents i primers ministres africans, el secretari general de les Nacions Unides, Ban Ki-moon, va protagonitzar la intervenció més controvertida de totes¹⁴ en demanar la fi d'una discriminació «consentida» per molts estats i «ignorada» fins ara.

«Ja fa massa temps que alguns africans i africanes són tractats com si fossin ciutadans de segona, criminalitzats per la seva manera de ser o d'estimar», va denunciar. «Això ha de canviar. Sé que és un repte, però el futur de l'Àfrica també depèn de la inversió en drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals. Quan hi ha persones atacades, abusades o empresonades de manera injusta, no ens podem quedar de braços plegats».

Tant de bo que les seves paraules s'expandeixin com les ones d'una pedra llançada a l'aigua. Al 40% dels dos-cents països membres de l'ONU persisteixen lleis que penalitzen els actes sexuals consentits entre adults del mateix sexe¹⁵.

D'altra banda, en molts països africans cada vegada hi ha més activistes que lluiten clandestinament. Tenen l'esperança que de la mateixa manera que al segle passat es va combatre el racisme, en aquest s'assoleixi l'acceptació plena de les persones que fugen dels rols de gènere habituals.

Ser gai, lesbiana, transsexual, bisexual o intersexual a l'Àfrica pot equivaldre a anar a la presó; a pena de mort; a ser agredit sexualment i verbalment; a ser humiliat i ridiculitzat; a ser expulsat de la família; a patir amenaces, extorsió, xantatge, exclusió i marginació social, etc.

Les persones que formen, sovint sense saber-ho, la comunitat LGBT són ara mateix les més dèbils del continent més dèbil. Hi ha persones assetjades de manera impune per governs, societat civil, església, familiars, amics, coneguts, mitjans de comunicació... La bel·ligerància és extrema a l'escola, al carrer i al menjador de casa. Són tan vulnerables que no hi ha qui s'atreveixi a donar-los un cop de mà, ni tan sols la majoria d'ONG internacionals que hi operen.

L'esperança sud-africana

Sortosament també s'han fet passos endavant. Sud-àfrica es va convertir el 2006 en el cinquè país del món a reconèixer el matrimoni igualitari. La seva gent tenia massa coses a perdre després d'anys d'un ignominiós

13. «The Global Divide on Homosexuality» (Pew Research, 4 de juny de 2013).

14. «African Union: Ban Ki-moon urges respect for gay rights» (BBC, 29 de gener de 2012).

15. Vegeu l'Informe «Drets de lesbianes i gais en el món» de l'associació internacional ILGA (2013).

racisme institucionalitzat. «L'odi als gais és el mateix que va alimentar l'apartheid», va denunciar l'arquebisbe anglicà Desmond Tutu, premi Nobel de la Pau.

Sud-àfrica, però, s'ha quedat sola actualitzant la seva legislació i, a més, un dels que en aquell moment s'hi van oposar més ferotgement va ser Jacob Zuma, l'actual president.

Mentre alguns temen que la primera potència econòmica del continent faci marxa enrere, la discriminació continua latent i les *violacions correctives* a lesbianes sud-africanes s'han convertit en una tragèdia d'abast incalculable. Cada setmana es registren a Ciutat del Cap deu nous casos, sobretot en barris humils i *townships*¹⁶. La principal raó és que només un de cada vint-i-cinc violadors acaba sent condemnat: encara és difícil trobar un advocat, un metge o un testimoni que vulgui testificar en un judici.

Un estudi publicat a la revista mèdica britànica *The Lancet* revela que una de cada set noves infeccions del VIH entre dones joves sud-africanes és conseqüència d'una agressió sexual¹⁷.

L'Àfrica es troba, per tant, a la cua pel que fa als drets humans? És realment el pitjor lloc del món on poden néixer les persones no heterosexuales? Què implica que tants africans portin una doble vida i que no puguin parlar-ne amb confiança en un centre sanitari? O en la intimitat?

La persecució per la identitat de gènere

La situació és especialment difícil per a les persones transsexuals. L'organització TGEU (Transgender Europe) ha documentat un total de 1.123 assassinats de persones trans en 57 països entre el 1998 i el 2013¹⁸. Alguns activistes fins i tot han introduït el terme *transcidi* per reflectir l'elevat nivell de violència que hi ha a nivell mundial.

A l'Àfrica, la majoria d'assassinats no queden registrats i les persones transsexuals es troben entre les més vulnerables arreu del continent, fins i tot a Sud-àfrica.

Una qüestió de salut

La franja subsahariana continua sent la regió del món més afectada pel VIH, amb una prevalença del 69%¹⁹. S'estima que el 75% de les morts en tot el món a causa de la sida durant el 2012 es van produir en aquesta regió. Estan relacionades amb la negació de la diversitat sexual i l'expansió del virus?

Per què les relacions sexuals HSH —homes que tenen sexe amb homes més enllà de com s'identifiquin— s'han ignorat una vegada i una altra en les estratègies per combatre el VIH a l'Àfrica? Per què han estat invisibles als ulls de tants investigadors? Per què encara ara les ONG i els governs miren cap a una altra banda? Per què, en canvi, l'integrisme religiós nord-americà finança amb tant de fervor la construcció d'esglésies evangèliques a l'Àfrica, les quals ajuden a escampar la idea que es tracta d'una perversió occidental?

16. «South Africa's lesbians fear 'corrective rape'» (BBC, 30 de juny de 2011).

17. «Understanding gender-based violence perpetration to create a safer future for women and girls» (The Lancet, 10 de setembre de 2013).

18. Observatori de Persones Trans Assassinades. Projecte TVT (TGEU, març de 2013).

19. Report on the global AIDS epidemic (UNAIDS, 2013).

Falten espais on poder debatre aquestes qüestions, universitats africanes que fomentin l'anàlisi i la recerca, lleis que garanteixin la llibertat d'expressió de les persones que defensen els drets humans. Aquest va ser el cas de l'activista ugandès David Kato (1964-2011), que va ser assassinat a casa seva tres mesos després que un diari local l'assenyalés com a gai. No va poder ni ser enterrat en pau.

Marxar, l'única sortida?

Després de tres anys de recerca dedicats a conèixer millor la comunitat LGBT, la sensació d'impotència, de tristesa i de desesperació és la constant. És inconcebible que hi hagi persones que pateixin per la seva manera de ser o d'estimar, però així és per a milions de persones arreu del món. L'exili o la fugida és per a moltes persones l'única escapadòria per poder sobreviure, tot i que també hi ha activistes que, malgrat trobar-se a primera línia, prefereixen continuar lluitant des del seu país.

La desconfiança que s'estableix en molts països africans del sistema jurídic fa que poques persones confiïn en un dret que, a la vegada, pocs coneixen: el dret d'asil. A més, quan hi ha persones que són violentament perseguides per tots els estaments, com poden saber a qui fer confiança en un país estranger?

A la discriminació per orientació sexual o identitat de gènere s'hi afegeix un clar agreujant: la situació socioeconòmica. Les persones que disposen d'un nivell adquisitiu més elevat poden afrontar moltes més situacions, com ara evitar la presó o poder disposar dels mitjans per fer front a un llarg viatge.

És per tot això que cal una reflexió com les que ofereixen aquestes jornades per entendre millor el perquè d'aquesta discriminació i poder-li donar una solució. En un país com Espanya, llindar entre dos continents, les seves polítiques migratòries i d'asil reals han d'estar a l'altura.

ELS DRETS DEL COL·LECTIU LGBT EN LA JURISPRUDÈNCIA DEL TRIBUNAL EUROPEU DE DRETS HUMANS

Jaume Saura Estapà¹

President de l'Institut de Drets Humans de Catalunya

Introducció

En aquesta presentació procuraré donar una visió panoràmica de l'estàndard europeu en matèria de drets LGBT, un estàndard que ve determinat essencialment pel Conveni Europeu de Drets Humans, fet a Roma el 1950 i del qual avui formen part els 47 estats membres del Consell d'Europa, i per la interpretació que en fa el Tribunal Europeu de Drets Humans.

El Conveni Europeu de Drets Humans és un tractat internacional lliurement ratificat pels seus estats membres, però també està considerat com un element fonamental de l'ordre públic europeu i té una dimensió constitucional reconeguda i incorporada a la doctrina constitucional espanyola, en el nostre cas particular, i europea en general, com s'ha vist en el recent cas *Del Rio Prada*².

El Conveni Europeu de Drets Humans és un tractat de 1950 i, com no sorprendrà ningú, al seu articulat no es fa cap referència a gais, lesbianes, transsexuals i bisexuals. De fet, no hi ha cap referència a cap minoria ni a cap grup vulnerable en particular. Aquesta mancança ha estat compensada per l'activisme del Tribunal Europeu de Drets Humans, que és l'òrgan judicial encarregat d'interpretar i aplicar aquest Conveni i que ho ha fet tant pel que fa a qüestions d'orientació sexual com d'identitat de gènere. Per tractar els casos referents a ambdues qüestions, el Tribunal Europeu de Drets Humans ha realitzat una interpretació extensiva i evolutiva de l'article 8 del Conveni que és el que reconeix el dret a la privacitat de la correspondència i al domicili, però especialment el dret a la vida privada i familiar.³ Hi ha altres articles del Conveni Europeu de Drets Humans que han estat rellevants, però l'article 8 és el més important. Tanmateix, cal remarcar una petita diferència en el tractament dels drets LGBT a través d'aquest article. En el cas de l'orientació sexual, el punt de vista del Tribunal Europeu ha estat el de demanar als estats un capteniment de no ingerència: els ha exigint de no intervenir en la vida privada de les persones amb una orientació sexual minoritària. En canvi, en el cas de la identitat de gènere ha sol·licitat una cosa més difícil, però que també permet el Conveni, que són mesures actives, obligacions positives en favor d'aquestes persones.

Tot l'anterior ha estat realitzat prenent en consideració que aquest article 8 i altres articles del Conveni Europeu de Drets Humans reconeixen drets que

1. President de l'Institut de Drets Humans de Catalunya. Professor de Dret Internacional Públic (UB). Institut de Recerca Jurídica TransJus. Projecte «La exigibilidad jurídica internacional de los derechos económicos, sociales y culturales en períodos de crisis» (DER2012-30652).
2. Vegeu la sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans en el cas de la membre d'ETA Inés del Rio Prada (21 d'octubre de 2013): [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-127697-#{\"itemid\":\[\"001-127697\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-127697-#{\)
3. Article 8.1 del Conveni Europeu de Drets Humans: «Tota persona té dret al respecte de la seva vida privada i familiar, del seu domicili i de la seva correspondència».

4. Segons l'article 8.2 del Conveni Europeu de Drets Humans: «Només pot haver-hi ingerència d'una autoritat pública en l'exercici d'aquest dret [a la vida privada i familiar] en la mesura que aquesta ingerència sigui prevista per la llei i constitueixi una mesura que, en una societat democràtica, és necessària per a la seguretat nacional, la seguretat pública, el benestar econòmic del país, la defensa de l'ordre i la prevenció de les infraccions penals, la protecció de la salut o de la moral, o la protecció dels drets i les llibertats d'altri». Els articles 9, 10 i 11 del mateix Conveni també ho preveuen.
5. Va ser el primer cas de penalització de l'homosexualitat masculina que es va presentar davant del Tribunal Europeu de Drets Humans, el 22 d'octubre de 1981. Per a més informació vegeu: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57473-#{"itemid":\["001-57473"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57473-#{)
6. El cas *Dudgeon* contra el Regne Unit va servir de precedent per a altres casos com *Norris* contra Irlanda o *Modinos* contra Xipre, sempre en casos de criminalització de les relacions homosexuals consentides entre adults. Per consultar les respectives sentències vegeu: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{"dmnumber":\["695424"\],"itemid":\["001-57547"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{) (Sentència *Norris* contra Irlanda, 26 d'octubre de 1988) i [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57834#{"itemid":\["001-57834"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57834#{) (Sentència *Modino* contra Xipre, 22 d'abril de 1993).
7. L'article 14 del Conveni Europeu dels Drets Humans estableix la prohibició de la discriminació, en base al fet que: «El gaudiment dels drets i les llibertats reconeguts en aquest conveni ha de ser assegurat sense cap distinció, especialment per raons de sexe, raça, color, llengua, religió, opinions polítiques o altres, origen nacional o social, pertinença a una minoria nacional, fortuna, naixença o qualsevol altra situació».
8. Vegeu la sentència *Smith i Grady* contra el Regne Unit, de 27 de setembre de 1999: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58408-#{"itemid":\["001-58408"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58408-#{)
9. Vegeu l'article 8.2 del Conveni Europeu de Drets Humans (Roma, 1950).

no són absoluts i, per tant, poden ser restringits pels estats que en formen part. En concret, el paràgraf segon de l'article 8⁴ preveu que els estats poden posar límits amb caràcter general a aquests drets sempre que ho facin per llei, amb uns objectius legítims –la defensa de l'ordre públic, moral pública o seguretat pública– i sempre que això sigui una mesura «necessària en una societat democràtica». Si es compleixen aquests tres requisits cumulatiu, els estats poden limitar els drets de l'article 8. Aquesta disposició ha provocat que el Tribunal Europeu de Drets Humans interpretés que els estats membres del Consell d'Europa gaudeixen d'un cert marge d'apreciació per determinar quins són –en funció de les cultures o les tradicions de cada Estat– l'abast i els límits que es poden posar a aquests drets; límits que poden no ser homogenis entre els diferents països europeus. Ara bé, el marge d'apreciació desapareix quan el TEDH considera que hi ha un consens europeu en determinada matèria, moment a partir del qual ja no pot haver-hi regressions o vulneracions dels estàndards assolits.

Drets relatius a l'orientació sexual

Com hem assenyalat, respecte a l'orientació sexual la perspectiva adoptada pel Tribunal Europeu ha estat de no ingerència per part dels estats. El primer cas de referència és *Dudgeon* contra el Regne Unit⁵, en el qual es condemna el Regne Unit per mantenir una legislació a Irlanda del Nord que castigava penalment les relacions homosexuals consentides entre adults. Malgrat no ser una legislació que s'estigués aplicant a la pràctica, suposava una amenaça potencial per a les persones homosexuals, que podien arribar a patir aquesta vulneració del dret a la seva vida privada. El Tribunal Europeu de Drets Humans va considerar que aquesta legislació constituïa en si mateixa una violació de l'article 8 del Conveni, és a dir, del dret al respecte de la vida privada i familiar⁶.

Un pas endavant el trobem en la sentència *L. i V. contra Àustria* l'any 2003, en la qual a l'article 8 s'hi aplica a més l'article 14⁷, que és el que prohibeix la discriminació en el gaudi dels drets i llibertats reconeguts al Conveni. En aquest cas, el problema era que segons el Codi Penal austríac es prohibien i criminalitzaven les relacions homosexuals consentides entre homes quan un era major d'edat i l'altre menor. En canvi, el mateix tipus de relació consentida entre heterosexuals (un/a major i un/a menor d'edat) o lesbianes no estava continguda al Codi Penal. En conseqüència, en aquest cas es va determinar que el col·lectiu gai estava sent discriminat i es va condemnar Àustria per haver mantingut aquesta legislació.

Per tant, la desaparició en el Codi Penal de qualsevol tipus de criminalització dels comportaments privats entre adults o no adults, però en tot cas de persones que tenen edat de mantenir relacions sexuals, sense discriminació, és un estàndard europeu que actualment resulta indiscutible.

En un altre àmbit, quan a Estats Units el president Clinton estava imposant la política de les forces armades de «*Don't ask, don't tell*», a Europa s'hi dictaven sentències com la del cas *Smith i Grady* contra el Regne Unit⁸. Una de moltes sentències en què es va condemnar el Regne Unit per violació de l'article 8 del Conveni Europeu de Drets Humans, per expulsió de les forces armades de persones per motius d'orientació sexual. Constitueix un dels casos on el tribunal fa l'anàlisi al que feia referència amb anterioritat⁹: hi ha un dret, que és el dret a la vida privada, però també hi ha una possibilitat de

restricció, per llei, amb un objectiu legítim i sempre que sigui una restricció necessària en una societat democràtica. En aquest cas, el Tribunal Europeu de Drets Humans constata que hi ha una llei que prohibeix l'homosexualitat a les forces armades, de manera que el requisit de reserva de llei es compleix. També és legítim l'objectiu que persegueix aquesta llei: la seguretat pública. En efecte, el Regne Unit raonava que calia prendre aquesta mesura de caràcter excloent per tal d'assegurar la cohesió de les forces armades i, per tant, la seguretat del país. No obstant això, el Tribunal Europeu de Drets Humans va considerar que aquesta mesura no era proporcional per assolir aquell objectiu, atès que suposava una ingerència desmesurada en la vida privada dels membres de les forces armades. No era, per tant, «necessària en una societat democràtica», amb la qual cosa la restricció en el dret esdevenia una vulneració de l'article 8 en relació amb l'article 14.

Un altre dels temes que ha estat controvertit en el marc dels drets relatius a l'orientació sexual no és tant la vida privada, que com ja he dit es basa en el principi de no ingerència, com la vessant de la vida familiar. El dret a la «vida privada i familiar» té en realitat dues vessants diferenciades, malgrat que moltes vegades el Tribunal Europeu de Drets Humans les tracti de manera indistinta. Pel que fa a aquest tema, hi ha casos com, per exemple, el de Mata Estévez contra Espanya¹⁰ del 2001 en què el Tribunal considera que les relacions homosexuals estables no equivalen a vida familiar. Per tant, dóna la raó a l'Estat, que als anys noranta va denegar la pensió de viudetat al demandant després de la mort de la seva parella, tot i que tinguessin una relació estable però no s'haguessin casat, ja que encara no existia la llei del matrimoni homosexual, aprovada el 2005. Ens trobem, doncs, amb una situació en què no es reconeix un dret a la vida familiar en el marc de les relacions homosexuals.

Però ja hem dit que el TEDH valora els drets del Conveni amb caràcter evolutiu i només dos anys després es dicta la sentència del cas Karner contra Àustria (2003)¹¹, no tant en el marc del dret a la vida familiar, sinó pel dret al domicili¹². En aquest cas l'afectada era una parella homosexual en què un dels membres havia mort i l'altre volia subrogar el lloguer de l'habitatge que tenien junts; se li va denegar aquest dret ja que no es considerava que formessin un matrimoni. El Tribunal Europeu de Drets Humans va condemnar Àustria per aquesta discriminació, però no tant per considerar-la una discriminació que afectés el dret a la vida familiar sinó el dret al domicili, reconegut també en l'article vuitè del Conveni Europeu de Drets Humans.

Arribats a aquest punt, cal precisar que el Tribunal Europeu de Drets Humans encara no ha reconegut un estàndard europeu de dret al matrimoni homosexual, que podria venir emparat per l'article 12 del Conveni Europeu¹³. És cert que dels 47 estats membres del Consell d'Europa encara n'hi ha relativament pocs que reconeguin aquest dret. En conseqüència, fins que no constitueixin un nombre superior, àmpliament majoritari, el Tribunal Europeu de Drets Humans no farà aquest pas. Recordem que mentre no hi ha «consens europeu» en una matèria, el Tribunal dóna als estats un ampli marge d'apreciació; un marge que és especialment generós quan es tracta de qüestions de «moral pública».

Un darrer tema controvertit és el de l'adopció d'infants per part de persones homosexuals. En aquest assumpte, el punt de partida és que no existeix un dret a l'adopció, ni per part de persones homosexuals ni d'heterosexuals. Quan s'ha plantejat el dret a l'adopció en el marc del dret a la vida familiar,

10. Vegeu la sentència del cas Mata Estévez contra Espanya (2001):

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22334-#{"itemid":\["001-22334"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22334-#{)

11. Vegeu la sentència del cas Karner contra Àustria (2003):

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61263-#{"itemid":\["001-61263"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61263-#{)

12. Un dret reconegut també per l'article vuitè del Conveni Europeu de Drets Humans.

13. L'article 12 del Conveni Europeu de Drets Humans reconeix el dret al matrimoni afirmant que: «A partir de l'edat núbil, l'home i la dona tenen el dret a casar-se i a fundar una família segons les lleis nacionals que regeixen l'exercici d'aquest dret».

el Tribunal Europeu ha dit que per tal que se't protegeixi la «vida familiar» ja has de tenir una família: no és deure de l'Estat proveir de família a qui no la té. D'acord amb l'anterior raonament, quan s'ha plantejat el dret a l'adopció per part de parelles homosexuals, aquest ha estat denegat. El cas més famós en aquest sentit és el de Fretté contra França¹⁴ l'any 2002. No obstant això, el 2008, en el cas E.B. contra França¹⁵ es canvia aquesta tendència jurisprudencial quan el Tribunal Europeu de Drets Humans condemna França per discriminar una dona lesbiana en un procés d'adopció. El motiu va ser que, tot i que la dona era notòriament lesbiana perquè vivia en parella, ella plantejava l'adopció de manera individual i, per tant, quan no li va ser concedida la criatura per la seva orientació sexual es va produir una clara discriminació. En aquest cas el Tribunal va fallar de nou basant-se no solament en l'article 8 del Conveni Europeu de Drets Humans, sinó també en el seu article 14, de no-discriminació. Per tant, no es tracta que certes *parelles* siguin més o menys aptes per adoptar, sinó de veure si la legislació francesa accepta que pares o mares de forma individual puguin adoptar. Si és així, el que no pot ser és que una persona pel fet de ser homosexual sigui discriminada en aquest procés, de manera que és l'existència d'aquesta discriminació el que provoca que el Tribunal Europeu de Drets Humans condemni França. Tanmateix, tot i que aquesta sentència representi un avenç, aquest no és complet, ja que no comporta una situació de plena igualtat entre les parelles heterosexuales i les homosexuals pel que fa al dret a l'adopció.

Aquesta tendència a posar l'èmfasi en el principi de no discriminació ha continuat en la jurisprudència més recent del Tribunal. Així, a Gas i Dubois contra França (2012) el Tribunal troba que no hi ha violació del Conveni pel fet que la parella homosexual d'una mare no pugui adoptar el fill d'aquesta, perquè tampoc no ho podria fer si la parella fos heterosexual. En canvi, a X. contra Àustria (2013)¹⁶ la llei permet l'adopció del fill de la parella quan aquesta és heterosexual, fins i tot quan no és casada, però ho fa pràcticament impossible quan es tracta d'una parella homosexual no casada. Una discriminació que el Tribunal troba injustificada pel que fa a l'interès superior del menor.

Drets relatius a la identitat de gènere

Com hem assenyalat a l'inici d'aquest article, pel que fa a la identitat de gènere ha estat necessària una jurisprudència més proactiva per part del Tribunal Europeu. En aquest àmbit, els temes que s'han plantejat davant del TEDH no eren tant d'agressions a la vida privada de les persones transsexuals, sinó que es basaven en el fet que a la legislació dels seus respectius països no es reconeguessin les conseqüències jurídiques del seu canvi de sexe, ja fos un canvi de sexe aconseguit per vies al·legals, fora del país, o legalment, fins i tot pagat per la seguretat social. En aquest sentit, la gran contradicció és que en alguns països existia la disposició de l'Estat a sufragar les despeses d'aquest procés de canvi de sexe i tanmateix després, quan les persones que s'hi sotmetien anaven al registre civil, constataren que se'ls mantenia la identitat de gènere prèvia al canvi de sexe.

Val a dir que aquest ha estat un procés molt lent i que hi ha hagut força sentències contràries als drets d'identitat de les persones transsexuals¹⁷. Són sentències contràries al fet que l'Estat hagi de canviar les lleis i el registre civil per acceptar les conseqüències d'aquests canvis de gènere, segurament perquè aquest canvi en la identitat de gènere podria implicar el dret al matrimoni tradicional conforme a l'article 12 del Conveni. Ara bé, també es constata que

14. Per consultar la sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans sobre el cas Fretté contra França, de 26 de maig de 2002 vegeu: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-60168#{"itemid":\["001-60168"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-60168#{)
15. Per consultar la sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans sobre el cas E.B. contra França, de 22 de gener de 2008 vegeu: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=003-2245258-2392886#{"itemid":\["003-2245258-2392886"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=003-2245258-2392886#{)
16. Per consultar la sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans sobre el cas de X and others v. Austria, de 19 de febrer de 2013, vegeu: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-116735-#{"itemid":\["001-116735"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-116735-#{)
17. Sentències com, per exemple: Rees contra el Regne Unit el 1986, Cossey contra el Regne Unit el 1990, Sheffield i Horsham contra el Regne Unit l'any 1998. Per a més informació sobre les tres sentències anteriors, vegeu: <http://www.graciamedina.com/assets/Uploads/Transsexualidad-Evolucion....pdf> (p. 1-8).

les negatives del TEDH a exigir als estats que reconeixin les conseqüències dels canvis de gènere són, amb el pas dels anys, cada cop més febles¹⁸.

El cas més emblemàtic i que continua sent avui dia una referència és Goodwin contra el Regne Unit¹⁹, una sentència de l'any 2002, on per unanimitat el Tribunal Europeu de Drets Humans considera que forma part de les obligacions positives de l'Estat adaptar-se a la realitat del canvi de sexe de les persones transsexuals. Això implica, per tant, fer els canvis necessaris a la Llei de registre civil. Espanya va fer aquests canvis l'any 2007, segurament a causa de la sentència Goodwin, amb totes les conseqüències que això comporta, incloent-hi el dret al matrimoni.

En una sentència posterior, Grant contra el Regne Unit²⁰, es reconeix el tema de la pensió. L'any 1963 Grant s'havia convertit en una dona i quan va demanar la pensió de jubilació als seixanta anys, que era l'edat prevista en aquell moment per a les dones, se li va dir que s'havia d'esperar perquè fins als seixanta-cinc anys no li tocava. Aquí també hi ha, doncs, un problema de discriminació, de no reconeixement de les conseqüències del canvi de gènere. En aquest cas no es reconeixen les conseqüències laborals del canvi de gènere, un àmbit en què en principi el Tribunal Europeu de Drets Humans no hi té competències, perquè no és un tribunal de drets socials sinó de drets civils. No obstant això, el Tribunal hi veu una discriminació que afecta la vida privada de la Sra. Grant i en determina la responsabilitat del Govern britànic.

Altres qüestions i conclusions

Hi ha altres qüestions interessants més enllà de l'article 8 del Conveni Europeu de Drets Humans com, per exemple, els articles que fan referència a la llibertat d'expressió, reunió i associació pel que fa a les manifestacions públiques en defensa dels drets LGBT²¹. Unes manifestacions que encara recentment han estat prohibides o restringides en països com Rússia o Polònia.

En aquests casos, el Tribunal Europeu de Drets Humans considera que hi ha violació de l'article 11 del Conveni Europeu de Drets Humans referent al dret a la llibertat de reunió i d'associació. Tot i que no hi ha una prohibició explícita de la llibertat d'expressió, hi ha mesures molt més subtils que consisteixen, per exemple, a donar facilitats i fomentar una contra-manifestació que, segons tots els indicis, pot ser violenta, i que a la pràctica coarta severament la possibilitat d'expressió de la primera manifestació. Es considera que es tracta no tant d'un dret específic del col·lectiu LGBT, sinó d'un dret de qualsevol col·lectiu a manifestar-se de forma pacífica sense haver de rebre amenaces o coaccions per part d'altres grups. En conseqüència, d'acord amb el que estipula el Conveni Europeu de Drets Humans, l'Estat té l'obligació positiva de garantir efectivament aquest dret de reunió i associació, en aquest cas concret per defensar els drets del col·lectiu LGBT.

En conclusió, aquest és el marc europeu exposat de manera molt sintètica, tot i que hi ha països més avançats. Estem parlant d'un estàndard que hauria de ser un estàndard mínim, encara que actualment no ho sigui perquè alguns països l'estan vulnerant, com ho mostren els casos descrits que es presenten encara avui dia davant del Tribunal Europeu de Drets Humans. Però això és el mínim que s'ha d'exigir respectar a qualsevol país europeu en relació amb els drets LGBT.

18. En el cas de Rees contra el Regne Unit és una majoria de 12 contra 3; en el cas de Cossey contra el Regne Unit l'any 1990 aquesta és de 10 contra 7; i l'any 1998, en la sentència de Sheffield i Horsham contra el Regne Unit ja és d'11 contra 9, el que demostra que són sentències cada cop més igualades.

19. Vegeu la sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans en el cas de Christine Goodwin contra el Regne Unit (11 de juliol de 2002): [http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-60596-#{"itemid":\["001-60596"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-60596-#{).

20. Vegeu la sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans en el cas Grant contra el Regne Unit (23 d'agost de 2006): [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"languageisocode":\["ENG"\],"appno":\["32570/03"\],"documentcollectionid2":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-75454"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{).

21. Vegeu els articles 10 i 11 del Conveni Europeu de Drets Humans. L'article 10 en relació amb el dret a la llibertat d'expressió afirma que «Tota persona té dret a la llibertat d'expressió. Aquest dret comprèn la llibertat d'opinió i la llibertat de rebre o de comunicar informacions o idees sense que pugui haver-hi ingerència d'autoritats públiques i sense consideració de fronteres». Al mateix temps, l'article 11, en referència al dret a la llibertat de reunió i d'associació considera que: «Tota persona té dret a la llibertat de reunió pacífica i a la llibertat d'associació, inclòs el dret a fundar sindicats amb d'altres i d'afiliar-se a sindicats en defensa dels seus interessos».

Referències bibliogràfiques

CANO PALOMARES, G. «La protecció dels drets de les minories sexuals pel Tribunal Europeu de Drets Humans». *Orientació Sexual i Identitat de Gènere. Els drets menys entesos*, Institut de Drets Humans de Catalunya. Barcelona, 2007, p. 33-55.

CONSEJO DE EUROPA. *Convenio Europeo para la Protección de los Derechos Humanos y de las Libertades Fundamentales*. Roma, 4 de novembre de 1950: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SPA.pdf

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Rees v. The United Kingdom*. Estrasburg, 17 d'octubre de 1986: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-57564-#{\"itemid\":\[\"001-57564\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-57564-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Norris v. Ireland*. Estrasburg, 26 d'octubre de 1988: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{\"dmdocnumber\":\[\"695424\"\],\"itemid\":\[\"001-57547\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Cossey v. The United Kingdom*. Estrasburg, 27 de setembre de 1990: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57641-#{\"itemid\":\[\"001-57641\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57641-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Modinos v. Cyprus*. Estrasburg, 22 d'abril de 1993: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57834-#{\"itemid\":\[\"001-57834\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57834-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Shieffield and Horsham v. The United Kingdom*. Estrasburg, 30 de juliol de 1998: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58212-#{\"itemid\":\[\"001-58212\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58212-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Smith and Grady v. The United Kingdom*. Estrasburg, 27 de desembre de 1999: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58408-#{\"itemid\":\[\"001-58408\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58408-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case Mata Estevez v. Spain*. Estrasburg, 10 de maig de 2001: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22334-#{\"itemid\":\[\"001-22334\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22334-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Fretté v. France*. Estrasburg, 26 de maig de 2002: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-60168-#{\"itemid\":\[\"001-60168\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-60168-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Christine Goodwin v. The United Kingdom*. Estrasburg, 11 de juliol de 2002: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-60596-#{\"itemid\":\[\"001-60596\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-60596-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Karner v. Austria*. Estrasburg, 24 d'octubre de 2003:
[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61263-#{\"itemid\":\[\"001-61263\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61263-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Grant v. The United Kingdom*. Estrasburg, 23 d'agost de 2006:
[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\"languageisocode\":\[\"ENG\"\],\"appno\":\[\"32570/03\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-75454\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of E.B. v. France*. Estrasburg, 22 de gener de 2008:
[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=003-2245258-2392886#{\"itemid\":\[\"003-2245258-2392886\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=003-2245258-2392886#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of Del Río Prada v. Spain*. Estrasburg, 21 d'octubre de 2013:
[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-127697-#{\"itemid\":\[\"001-127697\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-127697-#{\)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *Case of X and others v. Austria*. Estrasburg, 19 de febrer de 2013:
[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-116735-#{\"itemid\":\[\"001-116735\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-116735-#{\)

LA PERSECUCIÓ PER MOTIUS D'ORIENTACIÓ SEXUAL I IDENTITAT DE GÈNERE: *PRIDE EQUALITY*, SIERRA LEONE

George Reginald Freeman

Fundador i director executiu de Pride Equality, Sierra Leone

L'homosexualitat és il·legal en 37 països africans. A Sierra Leone, segons la secció 61 i 62 de la **Llei de 1861 sobre Delictes contra la persona** (24 & 25 Vict. c.100), l'homosexualitat és il·legal i comporta penes de presó no inferiors a 10 anys. Sierra Leone manté la prohibició de l'era colonial de «sodomia» i «intent de sodomia», definida com la relació sexual entre persones del mateix sexe. El fet que aquesta prohibició es mantingui legitima l'assetjament, discriminació, violència, estigmatització i marginació de les persones segons la seva orientació sexual i identitat de gènere real o percebuda.

La Constitució de Sierra Leone de 1991 garanteix la igualtat, la no discriminació i el gaudi dels drets humans i llibertats fonamentals per a una llista específica i tancada de grups –raça, tribu, lloc d'origen, opinió política, color, religió o sexe– que no inclou l'orientació sexual i la identitat de gènere.

Com observa l'Alt Comissionat per als Drets Humans, Sierra Leone es troba entre la minoria de països del món (76) que continua criminalitzant les persones per la seva orientació sexual i identitat de gènere real o percebuda, en contra dels drets a la privacitat i a la no discriminació garantits pels tractats de les Nacions Unides.

En connexió amb aquesta legislació, les organitzacions de la societat civil i els defensors dels drets humans es mostren reticents a incloure els temes de LGBTI entre les principals prioritats de l'agenda de drets humans, la qual cosa fa que el col·lectiu LGBTI sigui invisible.

Les qüestions de LGBTI també es veuen com una font creixent de controvèrsia, debats polítics negatius i atenció mediàtica en temes relacionats amb l'existència, les identitats i els drets de les persones lesbianes, gais, bisexuals i trans i intersexuals (LGBTI).

L'estudi sobre l'*Avaluació de la situació dels homes que tenen sexe amb homes* (MSM), dut a terme pel Programa Nacional de Control de la Sida el 2011, revela que la prevalença de la malaltia entre els homes que tenen sexe amb homes és cinc vegades superior que entre la població general del país (7,5% contra 1,5%). A més, la prevalença de les infeccions de transmissió sexual se situa al voltant del 60% en comparació amb la mit-

jana nacional del 8%. La gravetat de la situació exigeix amb urgència uns serveis de salut sexual i reproductiva per al col·lectiu LGBTI.

Els resultats de l'estudi realitzat per Pride Equality a Sierra Leone indiquen que el 99% de les persones LGBTI ha patit com a mínim una forma d'assetjament o discriminació, per causa de la seva orientació sexual i identitat de gènere, i que les persones transgènere són més susceptibles de ser assetjades o apallissades. A molts els expulsen de casa seva, ja no se senten segurs si es queden a casa o els fan fora de l'allotjament llogat quan es descobreix la seva orientació sexual i identitat de gènere.

En general, hi ha una por terrible a denunciar aquestes violacions a la policia o a la Comissió de Drets Humans (HRC) de Sierra Leone. Molts no volen fer pública la seva orientació sexual o identitat de gènere perquè temen que si ho revelen poden patir conseqüències greus, com ara ser acusats segons la Llei de 1861 sobre delictes contra la persona.

Les persones lesbianes, gais, bisexuals, trans i intersexuals a Sierra Leone sovint són sotmeses a discriminació i alts nivells d'agressions verbals, violència i assetjament per part de funcionaris públics, membres de les seves comunitats i fins i tot de les seves pròpies famílies. La combinació de lleis discriminatòries, reforçada per la ignorància, la manca de protecció legal i la intolerància dels polítics i líders religiosos d'alt rang dins de l'àmbit públic creen un entorn en què el col·lectiu LGBTI no pot sentir-se, i no se sent, segur.

El patriarcat, l'homofòbia i les desigualtats de gènere són problemes que persisteixen a Sierra Leone i continuen escampant l'epidèmia del VIH entre les persones LGBTI. La violència contra el col·lectiu LGBTI i les dones és exercida sobretot per homes. Això ha provocat una discriminació generalitzada i pràctiques perjudicials que afecten les dones i també les persones amb un gènere no convencional. Els problemes s'han vist agreujats amb els anys per culpa de les tradicions, cultures i religions opressives, que fins i tot han contribuït a complicar els problemes socioeconòmics en la majoria de societats africanes.

La manca de coneixements pel que fa als temes relacionats amb les masculinitats, el poder, la sexualitat i el gènere reforcen encara més la discriminació i la violència a què s'enfronten les persones LGBTI a Sierra Leone.

Per tant, els reptes en la lluita pels drets de LGBTI i la justícia de gènere són:

- Lleis que criminalitzen les persones amb la mateixa orientació sexual i les seves relacions
- Fonamentalisme religiós
- Homofòbia i transfòbia
- Patriarcat
- Articles i crítiques negatives dels mitjans
- Problema de protecció i seguretat personal

L'homosexualitat és una qüestió que la majoria de líders africans no vol tractar. Ens consideren a nosaltres, les persones LGBTI, la deixalla de la societat. De fet, la majoria d'ells no volen ni tan sols reconèixer que existim.

En general hi ha un fort sentiment d'homofòbia a Sierra Leone que abasta totes les edats, ètnies i religions. L'argument més habitual contra l'homosexualitat és que és una pràctica que va contra tots els principis religiosos i que és una importació de l'estranger que no té cabuda a les societats africanes. Alguns polítics i líders religiosos veuen l'homosexualitat com una amenaça a les creences i valors tradicionals, socioculturals i morals, i ho perceben com un aspecte negatiu de la cultura occidental que s'ha d'impedir que arrel·li a les societats africanes.

La majoria de persones LGBTI han d'amagar la seva orientació sexual i identitat de gènere per tal de protegir les seves feines i evitar l'estigmatització i discriminació lligada a la seva orientació sexual i identitat de gènere. Les dones i homes transgènere, com que són fàcilment identificables, esdevenen una presa fàcil dels atacs. Sovint els insulten, els assetgen, els agredeixen físicament, els neguen els serveis mèdics i els desqualifiquen com a desequilibrats mentals.

Els membres del col·lectiu LGBTI s'enfronten als insults, amenaces i exclusió dels seus familiars quan s'assabenten de la seva orientació sexual i identitat de gènere. La majoria de persones LGBTI hem abandonat casa nostra i hem estat testimonis del fet que un nombre significatiu dels nostres amics han hagut d'abandonar les seves llars per anar a viure amb amics i altres familiars més tolerants amb la seva orientació sexual i identitat de gènere. En alguns casos, els joves han hagut de deixar l'escola i no han pogut continuar amb els seus estudis per culpa de la manca de suport familiar. La violència i els atacs i crims comesos en nom de l'odi contra les persones LGBTI són freqüents en espais públics com ara clubs de nit, restaurants i bars. Com a defensor del col·lectiu LGBTI jo també he patit diverses formes d'ostracisme.

En general, les institucions religioses, tant islàmiques com cristianes, no són gaire sensibles a la comunitat LGBTI. Alguns líders religiosos fins i tot prediquen contra l'homosexualitat i aconsellen els seus fidels que no acceptin aquesta pràctica. En algunes ocasions, el clergue musulmà Sheikh Marrah va encapçalar les manifestacions que es van produir a l'est i oest de Freetown en contra del reconeixement del Govern dels drets de LGBTI, com a resposta a l'anunci del primer ministre britànic David Cameron de vincular les ajudes als drets de les persones LGBT.

També, com a resposta a les declaracions de Cameron, el cap de l'església metodista de Sierra Leone, el bisbe Arnold Temple, va afirmar que: «L'Església a Sierra Leone farà tot el possible per protegir la democràcia, però els nostres valors no acceptaran la crida del Sr. Cameron perquè els països de la Commonwealth aprovin les pràctiques gais i lèsbiques. Demanem al Govern que comuniqui al líder britànic que aquestes pràctiques són inacceptables i que les condemnem rotundament. Àfrica no s'ha de veure com un continent que necessita la influència de l'amenaça demoníaca, ja que els nostres valors són totalment diferents».

Aquesta confusió també s'ha traslladat al discurs al voltant de la identitat cultural. La forma moderna d'entendre què és realment la «cultura africana» ha creat la base per a la incomprensió de la identitat no només a Sierra Leone, sinó arreu d'Àfrica.

La religió no ha estat l'única que ha participat en la interpretació equivocada de la «cultura africana» al segle XXI. Amb l'arribada del colonialisme,

les identitats africanes van ser eliminades sistemàticament, incloses les nostres religions. Es va fer creure als africans, a través de l'educació, la política i la religió occidentals, que tot allò africà era tercermundista i primitiu, i per tant s'havia de rebutjar.

Però, a diferència de la cultura, la identitat és una cosa més individual i personal, tot i que està molt lligada a la cultura. Malgrat que hi ha moltes diferències culturals entre Espanya i Sierra Leone, i que de vegades he de lluitar per encaixar en aquesta societat, és aquest fet el que realment m'ha ajudat a abraçar la diversitat, més que no pas arrabassar-me la meva orientació sexual com a gai.

La majoria d'africans i líders del continent diuen que l'homosexualitat és antiafricana, antireligiosa i no té lloc en la societat africana. Sóc dels qui afirma que a l'Àfrica precolonial pràcticament no hi havia homofòbia, sinó que ha estat la religió moderna i les lleis colonials homofòbiques procedents d'Europa les que han provocat la criminalització de l'homosexualitat. Per exemple, a Sierra Leone, tenim una societat secreta només per a homes anomenada *poroh*. També tenim la societat *bondo* per a dones. A més a més, la tribu mende de Sierra Leone té el *sande bwake*, que significa home transvestit, i la paraula *mabole* es refereix a una dona que fa el paper d'home, que de vegades es vesteix com un home i no participa en les activitats de dones. Aquests no es poden casar de cap manera amb persones de l'altre sexe. Fins i tot els balls de disfresses permeten el transvestisme durant els festivals i les representacions culturals. La majoria de dones que no poden donar a llum estan autoritzades a casar-se amb altres dones per procrear. Aquestes dones no es consideren l'esposa del marit, sinó l'esposa de l'esposa. Amb aquests exemples vull demostrar que l'homosexualitat és africana i està molt arrelada a la nostra societat.

A Sierra Leone, les persones LGBTI hem de viure una doble vida. La majoria dels qui ens identifiquem com a lesbiana, gai, bisexual o transgènere som percebuts com a persones que ens desviem de la norma i som discriminats; des del punt de vista cultural simplement no s'accepta i s'espera que ens comportem i vestim d'una certa manera. D'altra banda, la majoria de persones LGBTI només ens sentim segurs si tenim una relació heterosexual, generalment *falsa*; i és que la situació política no permet que visquem lliurement. La majoria de persones LGBTI venim d'entorns religiosos i culturals conservadors, i per tant patim greus conflictes psicològics. Per exemple, recordo que moltes vegades vaig haver d'anar a oracions d'alliberament i banys i flagel·lacions espirituals per allunyar l'esperit de l'homosexualitat, la qual cosa em suposava una tortura considerable i constituïa una greu violació dels meus drets sobre l'orientació sexual. També em van arrossegar a diferents consultes mèdiques perquè em fessin una revisió per si tenia problemes mentals. Estava molt empipat i totes aquestes situacions eren un malson per a mi. Van ser unes etapes molt fosques de la meua vida.

Les persones LGBTI de Sierra Leone ens enfrontem a la violència i l'explotació a casa, a l'escola, a les comunitats, als clubs, a les esglésies, a les mesquites i al carrer. Per a mi, la violència ha esdevingut una manera de viure. És un patiment per al meu cos, la meua ment i la meua família, i m'obliga a provar de ser invisible.

No obstant això, el col·lectiu LGBTI existeix a l'Àfrica. Vaig néixer gai, em sento atret sexualment i emocionalment cap a altres homes, no cap a les dones. Un dia em vull casar amb un home que m'estimi i em cuidi. Vull estimar un home i que ell m'estimi a mi, sense amagar-me. Per causa d'aquests sentiments, visc amb un temor constant a la policia i els funcionaris, que m'han detingut i empresonat arbitràriament diverses vegades.

Recordo que quan tenia 12 anys, sempre sentia atracció sexual i emocional cap a persones del mateix sexe, i no entenia què volien dir aquests sentiments. Li vaig explicar al meu oncle, i la seva reacció negativa em va sorprendre. Em va pegar i em va insultar, i això va fer que els veïns s'acostessin fins a casa nostra per veure què passava. El meu oncle va explicar a tota aquella munió de gent que jo li havia dit que era homosexual. La gent va començar a afegir llenya al foc, mentre el meu oncle se n'anava a la policia a denunciar-ho. Més tard, el meu oncle va tornar a casa acompanyat d'un policia que em va detenir i em va portar a la comissaria. Un cop a la comissaria, vaig preguntar a la policia quin crim havia comès i una agent em va respondre: «és perquè estàs darrere del taulell, per això et mostres desafiant; estàs contaminant la comunitat amb el teu estil de vida inadequat». Llavors em van treure de darrere del taulell i em van tancar en una cel·la sense ni tan sols prendre'm declaració. La cel·la estava plena d'excrements i orina i la pudor era insuportable. Vaig estar a la presó tres dies sense menjar ni beure. Quan em van deixar anar, el meu oncle em va tornar a apallissar en arribar a casa. Llavors em va avisar que no tornés a dir que era homosexual mai més a la vida. Em va amenaçar amb matar-me si ho feia, o si mai sospitava que era homosexual.

Moltes vegades, la meva oficina ha estat assaltada per la policia i m'han detingut, empresonat i tractat com un criminal; m'han torturat i he patit vexacions per ser gai per part de la policia i d'altres delinqüents. La majoria d'aquestes detencions arbitràries i la violència policial no han quedat enregistrades als arxius i, en general, no es recullen les declaracions de les persones LGBTI arrestades per causa de la seva orientació sexual o identitat de gènere. Moltes persones homòfobes fan xantatge i extorsionen el col·lectiu LGBTI per aconseguir diners o altres objectes de valor, perquè saben que compten amb el suport de la policia. La majoria de vegades, quan les persones LGBTI denuncien robatoris i altres atacs amb violència a la policia, aquesta para molt poca atenció a les denúncies.

En el meu cas, la meva família em va repudiar i em va fer fora de casa, una situació que es dona molt sovint quan les persones LGBTI fem pública la nostra identitat. Vaig ser ridiculitzat i moltes persones em van envoltar per provocar-me i deshonrar-me públicament. Em vaig sentir molt avergonyit. Em vaig sentir intimidat i m'indignaven els maltractaments que patia dia rere dia.

Em vaig sentir maltractat, abandonat, desmoralitzat i menyspreat per la meva pròpia societat. Vaig viure al carrer en unes condicions molt dures. Durant l'època de pluges no et pots refugiar enlloc, i si pots menjar una vegada al dia ja et pots considerar afortunat. Per tal de poder sobreviure, la fam em va obligar a fer treballs precaris com ara rentar plats a les cuines, recollir escombraries de les clavegueres i transportar aliments a les parades del mercat.

L'any 2007 vaig decidir endegar Pride Equality, perquè després de tot el tracte inhumà i degradant que havia patit, volia ajudar altres persones LG-

BTI –persones com jo– a accedir a serveis sanitaris, i començar un treball de defensa i conscienciació per reduir l'homofòbia i la transfòbia a Sierra Leone. Pride Equality és una organització que defensa els drets humans i proporciona accés a serveis de salut sexual i reproductiva a les persones LGBTI de tot Sierra Leone. Volem acabar amb totes les formes de discriminació, especialment contra les persones LGBTI.

L'octubre de 2012, un grup de quatre desconeguts em van atacar quan tornava del Cafè Internet Janaf a Freetown, a les 11 de la nit. Van proferir insults homòfobs dient «homo, nor fala u kompin man batty boy!» [Has de deixar de tenir sexe anal amb altres homes] i em van començar a perseguir. Un dels homes em va llençar una pedra al peu esquerre. Vaig patir ferides greus i vaig haver d'anar a l'Hospital Connaught de Freetown.

Més recentment, el maig de 2013, un diari sensacionalista local de Sierra Leone, *Exclusive Newspaper*, va publicar la meva història a la portada juntament amb una fotografia meva, sense haver-me avisat prèviament i sense que els donés permís. Es tractava d'una història que havia escrit el juliol de 2012 per a la Fundació Staying Alive de la cadena MTV titulada «Vaig néixer gai», que va ser publicada el juliol de 2012 a la pàgina web internacional de la Fundació.

Com a resultat d'aquesta publicació, que va donar molt més protagonisme local a la meva història que la publicació original en línia destinada a un públic internacional, vaig començar a rebre missatges amenaçadors i insults homòfobs al mòbil, a més de ser aturat pel carrer per desconeguts. Un dels comentaris que vaig escoltar al carrer va ser: «Els homosexuals haurien de ser assassinats, ja que a Sierra Leone no són benvinguts». En una reunió, el 22 de maig de 2013 a la tarda, el propietari del diari i un equip d'editors ens van dir a mi i al responsable de comunicació de Pride Equality que no calia el permís de l'autor, ja que és una manera de mostrar el nostre estil de vida repugnant.

La preocupació de Pride Equality per la seguretat del seu personal va fer que denunciéssim el cas al Departament d'Investigacions Criminals de la Policia de Sierra Leone i es va aconsellar als membres de l'organització que passessin la nit fora de casa seva. Aquella mateixa nit, aproximadament a les 23.30 h, anava en el meu cotxe cap a una casa d'hostes, quan dos desconeguts que circulaven en moto em van llençar una pedra per la finestra, que anava dirigida al meu cap, i em van apallissar brutalment, tot fent-me ferides greus als braços i les cames. Vaig estar ingressat a l'hospital dues setmanes. També em van robar l'ordinador i altres objectes de valor del cotxe.

Quan vaig tornar a l'escena de l'agressió amb dos agents de policia, vam trobar-hi dues notes que deien: «Això és només el començament» i «Sabem qui sou. Anirem a per vosaltres. Maleïts homosexuals». Tot i que l'incident va ser denunciat a la policia, van fer els ulls grossos, com sempre.

Des que vaig començar el meu treball de conscienciació com a defensor dels drets humans de LGBTI, m'han insultat i fins i tot he rebut amenaces de mort pel carrer i també pel mòbil. En un moment determinat, les amenaces es van tornar tan insistents que ens vam veure obligats a amagar-nos en diferents llocs cada nit per evitar el risc d'atacs físics. Malgrat tot, em van seguir el rastre i em van agredir i apallissar brutalment; tots tres membres hem estat atacats. Els autors van continuar enviant-nos missatges de text on ens deien

que sabien on passaríem la nit aquell dia. Això només va empitjorar la situació i va intensificar la por. Ho vam denunciar a la policia i a la Comissió de Drets Humans de Sierra Leone, però no van prendre cap mesura. De fet, la policia era còmplice dels atacs i senzillament ens va ignorar.

Quan la BBC es va posar en contacte amb l'inspector general de la policia de Sierra Leone, Francis Munu, per preguntar per la nostra situació, el juny de 2013, aquest va explicar a la BBC que: «Hem d'anar molt en compte a l'hora de tractar la qüestió dels gais i lesbianes, perquè són un fenomen molt estrany a la nostra societat i no tenim cap protecció especial per a ells, ja que no estan reconeguts per les lleis de Sierra Leone».

Com a conseqüència dels atacs homòfobs continus i terribles, les amenaces de mort que vam rebre i la manca de protecció del Govern de Sierra Leone, la policia de Sierra Leone i la Comissió de Drets Humans de Sierra Leone, ens vam veure obligats a abandonar el país i marxar a Ghana. En aquest país vam haver de dormir en cases sense acabar i teníem poc accés al menjar. Finalment, gràcies al suport de Marina Sáenz de la Fundación Triángulo i el Programa de Drets Humans del Ministeri d'Afers Exteriors d'Espanya vam aconseguir un visat per traslladar-nos a Espanya.

Ens vam veure obligats a abandonar Sierra Leone per les raons següents:

- Corríem el risc de ser assassinats, ja que la policia de Sierra Leone no podia i no volia protegir-nos com a persones LGBTI que defensem els drets humans.
- Com a defensors dels drets humans a Pride Equality no ens sentíem segurs i protegits, perquè el Govern no reconeix la nostra existència. La Comissió de Drets Humans de Sierra Leone ni tan sols va emetre cap declaració ni va admetre els correus electrònics que vam enviar per denunciar totes les agressions.
- Els líders religiosos i culturals del país solen ser especialment homòfobs, i a través dels seus discursos plens d'odi i difamació inciten a l'homofòbia i fan que la gent sigui més hostil amb el col·lectiu LGBTI i els defensors de les persones LGBTI.
- Les nostres famílies i la majoria dels nostres amics més propers ens han abandonat, per causa del nostre activisme a favor dels drets humans de les persones LGBTI i la nostra orientació sexual.

Malgrat tot el tracte inhumà i degradant que he patit, estic més decidit que mai a no deixar que aquestes experiències afectin negativament el meu futur. La meva intenció és ajudar altres persones LGBTI com jo a ser millor persones i també a oferir accés a serveis d'atenció, tractament i suport contra el VIH arreu d'Àfrica.

Hem de quedar-nos de braços plegats i permetre que aquesta tendència continuï? És clar que no. És per això que fem una crida al Govern espanyol, les Nacions Unides i tots els actors internacionals implicats perquè converteixin en realitat el dret d'asil basat en l'orientació sexual i la identitat de gènere i ofereixin uns serveis eficients i competents a les persones LGBTI que són perseguides i pateixen amenaces de mort.

En conclusió, vull que reflexionem sobre aquesta sàvia dita: «El canvi comença amb un propòsit petit, i dur-lo a terme s'aconsegueix més enllà de la nostra imaginació».

EL DRET D'ASIL DE LES PERSONES LGBTI EN EL SISTEMA EUROPEU COMÚ D'ASIL

- *Jean Lambert*

EL DRET D'ASIL DE LES PERSONES LGBT DINS DEL
SISTEMA EUROPEU COMÚ D'ASIL

- *Michael Diedring*

REPTES I OPORTUNITATS ACTUALS PER ALS
SOL·LICITANTS D'ASIL LGBTI EN EL SISTEMA EUROPEU
COMÚ D'ASIL

- *Lieneke Luit i Jessica van Zadelhoff*

PINK SOLUTIONS I PINK SECURITY: EL TREBALL DE COC
NEDERLAND SOBRE LGBT I ASIL

Jean Lambert

Eurodiputada, membre de l'Intergrup sobre drets LGBT del Parlament Europeu

Davant d'algunes evolucions mundials cada vegada més preocupants en relació amb els drets de LGBT, és més important que mai que els sistemes d'asil dels estats membres de la UE compleixin els seus objectius quan es tracta d'identificar i acollir les persones que necessiten protecció. A principis d'aquest mes, el Parlament Europeu va adoptar una resolució¹ que condemna les noves lleis anti LGBT de Nigèria i Uganda, que contemplen penes molt dures per a les persones que «cometin actes homosexuals» (fins a cadena perpètua a Uganda, i fins a 14 anys a Nigèria). La resolució recorda que l'orientació sexual pot ser motiu de protecció segons les lleis europees.

Aquest article presentarà les novetats recents en relació amb el dret de les persones LGBT a protecció i a un tracte específic, conforme al Sistema Europeu Comú d'Asil, i analitzarà el context més ampli dins de la UE per impulsar els drets del col·lectiu LGBT en el procés d'asil.

Els estats membres de la UE van decidir harmonitzar els seus sistemes d'asil a la cimera europea de Tampere l'any 1999, en un intent per tractar una sèrie de reptes derivats de les grans desigualtats entre els sistemes dels estats membres, en particular les diferències en els percentatges de reconeixement i la concessió de prestacions socials. La primera fase del Sistema Europeu Comú d'Asil (d'ara endavant CEAS²) va finalitzar el 2006 i va consistir en tres directives³ i l'anomenat Reglament de Dublín que establí els criteris i mecanismes per determinar l'Estat membre responsable d'examinar una sol·licitud de protecció internacional⁴.

Malgrat l'harmonització legislativa inicial arran de la primera fase del CEAS, continuen les grans divergències en els percentatges de reconeixement i les diferències en el tracte dels sol·licitants d'asil dins de la UE. Per tractar de millorar l'harmonització, el 2008 i 2009 la Comissió Europea va presentar «propostes de refosa» en els quatre textos legislatius que conformen el CEAS.

L'objectiu de les refoses era millorar l'aplicació desigual dels estats membres començant per aclarir algunes de les disposicions, i per adequar plenament els textos a les noves sentències del Tribunal de Justícia Europeu (ECJ) i el Tribunal Europeu de Drets Humans (ECtHR). La naturalesa del procediment de *refosa* només va permetre al Parlament fer canvis a les

1. Es pot consultar la Resolució a: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2014-0254&language=EN&ring=P7-RC-2014-0251>
2. El *Common European Asylum System*, en les seves sigles en anglès.
3. Directiva del Consell 2004/83/CE del 29 d'abril de 2004 per la qual s'estableixen normes mínimes sobre els requisits i l'estatut a què poden optar ciutadans de països tercers i persones apàtrides per ser refugiats o beneficiaris d'altres tipus de protecció internacional i el contingut de la protecció atorgada.
Directiva del Consell 2005/85/CE de l'1 de desembre de 2005 sobre normes mínimes per als procediments que han d'aplicar els estats membres per concedir o retirar l'estatut de refugiat.
Directiva del Consell 2003/9/CE del 27 de gener de 2003 per la qual s'estableixen normes mínimes per a l'acollida de sol·licitants d'asil.
4. Reglament del Consell (CE) No 343/2003 del 18 de febrer de 2003 que estableix els criteris i mecanismes per determinar l'Estat membre responsable d'examinar una sol·licitud d'asil presentada en un dels estats membres per un nacional d'un país tercer.

parts del text que la Comissió havia decidit modificar, la qual cosa va fer que tingués un abast força limitat, però malgrat tot significatiu a l'hora d'introduir alguns canvis importants. Cal recordar que les directives de la UE estan per sobre de la legislació nacional en la jerarquia legal de la UE, per tant tots els estats membres implicats en les directives (tots excepte el Regne Unit, Irlanda i Dinamarca) estan obligats a garantir que les seves legislacions nacionals compleixin amb les disposicions del CEAS. El Regne Unit i Irlanda, que van optar per participar en els instruments de la primera fase, continuen vinculats a les seves disposicions.

El canvi més important i significatiu en el CEAS pel que fa al dret d'asil de les persones LGBT es troba en l'anomenada «Directiva de Qualificació»⁵ publicada al Diari Oficial el gener de 2012. La data límit per a la incorporació de la majoria de noves disposicions en la Directiva era el desembre de 2013, la qual cosa vol dir que en el moment d'escriure aquest article tots els estats membres afectats per la Directiva han d'incloure disposicions en la seva legislació nacional que reflecteixin els canvis a escala europea. La Directiva de Qualificació estableix les normes per les quals es garanteix la protecció internacional i s'aplica als nacionals de països tercers (és a dir, persones de fora de la UE) que sol·liciten asil dins d'un Estat membre de la UE. Recull els criteris per a l'adjudicació de protecció internacional, així com els drets de les persones un cop se'ls ha reconegut l'estatut de refugiats o de beneficiaris de protecció subsidiària.

L'article 10 de la Directiva de Qualificació, que tracta els «Motius de persecució», ara estableix:

«Segons les circumstàncies del país d'origen, un grup social determinat podria incloure un grup basat en una característica comuna d'orientació sexual. S'entén que l'orientació sexual no inclou els actes considerats criminals d'acord amb la legislació nacional dels estats membres. Els aspectes relacionats amb el gènere, **inclosa la identitat de gènere, s'han** de tenir en compte a l'hora de determinar la pertinença a un grup social determinat o identificar una característica d'aquest grup».

El considerant número 30 de la directiva en qüestió estableix:

«També cal introduir un concepte comú de la *pertinença a un grup social determinat* sobre la base de la persecució. Amb la finalitat de definir un grup social determinat, s'han de tenir en compte les qüestions relacionades amb el gènere d'un sol·licitant, inclosa la identitat de gènere i l'orientació sexual, que poden estar lligades a certes tradicions i costums legals, que tenen com a resultat, per exemple, la mutilació genital, l'esterilització forçada o l'avortament forçat, en la mesura que estan relacionades amb els temors fundats del sol·licitant a ser perseguit».

Els principals canvis en comparació amb la Directiva⁶ original és la inclusió de la menció específica de la identitat de gènere i el «s'han», en negreta més amunt, que significa que els **estats membres estan obligats legalment a considerar els aspectes relacionats amb el gènere, inclosa la identitat de gènere**, a l'hora de determinar la pertinença a un grup social determinat. És la primera vegada que es fa referència explícitament a la identitat de gènere dins de la legislació europea,

5. Directiva 2011/95/UE del Parlament Europeu i del Consell del 13 de desembre de 2011, per la qual s'estableixen les normes relatives als requisits per al reconeixement de nacionals de tercers països o apàtrides com a beneficiaris de protecció internacional, a un estatut uniforme per als refugiats o per a les persones amb dret a protecció subsidiària i al contingut de la protecció concedida.
6. Directiva del Consell 2004/83/CE del 29 d'abril de 2004 per la qual s'estableixen normes mínimes sobre els requisits i l'estatut a què poden optar ciutadans de països tercers i persones apàtrides per ser refugiats o beneficiaris d'altres tipus de protecció internacional i el contingut de la protecció atorgada.

i es tracta d'un avenç molt important en la Llei d'asil de la UE, ja que ara es reconeix explícitament la persecució per motius d'identitat de gènere com una raó legítima per sol·licitar l'asil a la UE.

Malgrat els intents per la meua banda, com a ponent del Parlament sobre aquesta llei i amb el suport d'alguns dels meus col·legues, per causa de les restriccions en el procediment de refosa que només van permetre al Parlament Europeu proposar modificacions en algunes parts del text per a les quals la Comissió ja havia proposat alguns canvis, malauradament no vam poder modificar el punt (d) de l'article 10, que exigeix que:

«es considerarà que un grup constitueix un grup social determinat quan en concret els membres d'aquest grup comparteixin una característica innata, o un rerefons comú, que no es pot canviar, o comparteixin una característica o creença que és tan fonamental per a la identitat o la consciència que no es pot forçar una persona a renunciar-hi, i aquest grup té una identitat diferent en el país en qüestió, perquè és percebut com diferent per l'entorn social».

Els membres d'un grup social determinat poden ser objecte de persecució ja sigui per característiques reals o atribuïdes: no és necessari que les característiques atribuïdes estiguin basades en fets. Les persones poden necessitar protecció perquè es considera que pertanyen a un grup, independentment de si tenen realment les característiques del grup. Amb l'actual redacció de la Directiva, un individu ha de compartir una característica, rerefons o creença i ser percebut com a diferent per l'entorn social. Si s'hagués emprat un enfocament alternatiu amb la introducció d'un «o» en lloc d'un «i», hauria deixat clar que una persona necessita protecció en cas que ell o ella sigui membre d'un grup determinat i també en cas que ell o ella sigui percebut d'aquesta manera, la qual cosa podria ser rellevant per al col·lectiu LGBT. Un estudi sobre l'adaptació de la Directiva de Qualificació original a les legislacions nacionals va posar de manifest que alguns estats membres exigien que es complissin les dues condicions, mentre que d'altres no⁷. Amb una mica de sort, és una qüestió que es podrà tractar en les futures revisions de la Directiva, amb la finalitat de reparar qualsevol llacuna de protecció i garantir la coherència en l'aplicació dels estats membres.

Hi va haver força treball de preparació «entre bastidors» per aconseguir que s'introduís per primera vegada la menció d'«identitat de gènere» en el text legal. Al marge de garantir que el Parlament donés la importància que es mereix a la inclusió de la «identitat de gènere» al començament del procés legislatiu, vull destacar expressament la feina d'ILGA Europa per la seva pressió estratègica, els seus esforços incansables i la seva perseverança a l'hora d'aconseguir que aquestes paraules s'incloguessin en el text. Em vaig alegrar de poder presentar la modificació en les primeres etapes per tal que el Comitè responsable la pogués votar. Llavors l'ILGA es va reunir amb representants dels governs dels estats membres a Brussel·les i va traslladar la informació als seus membres nacionals, perquè es duguessin a terme les accions pertinents també a nivell dels estats membres. La seva feina de parlar i convèncer els representants dels governs va ser essencial per garantir el suport necessari per introduir els canvis al «Consell» (format per representants dels estats membres), amb qui havia de negociar el Parlament Europeu per aprovar el text final. Les modificacions van haver de fer front a certa oposició dins del Parlament, però per sort van ser

7. Odysseus Academic Network, Directive 2004/83: Qualifications Directive Synthesis Report, dut a terme per la Comissió Europea (DG JLS), 2007, p. 52-53.

adoptades i es van convertir en la postura del Comitè responsable. A mi em van donar el mandat de defensar-les en les negociacions, i finalment van ser incorporades al text final.

La Directiva sobre Procediments d'Asil també inclou algunes disposicions importants per als sol·licitants d'asil LGBT pel que fa a algunes garanties processals específiques. La Directiva, adoptada el juny de 2013, entrarà en vigor el juliol de 2015, i estableix procediments comuns per garantir i retirar la protecció internacional, que inclou temes com ara l'accés als procediments (inclosos els procediments fronterers), temes relacionats amb la detenció, l'anàlisi de les sol·licituds, les entrevistes personals i l'assistència legal.

En comparació amb la Directiva original adoptada l'any 2005, la Directiva modificada ara estableix que⁸:

«Alguns sol·licitants poden necessitar garanties processals específiques per causa, entre altres coses, de la seva edat, gènere, **orientació sexual, identitat de gènere**, discapacitat, malaltia greu, trastorns mentals o com a conseqüència de tortures, violació o altres formes greus de violència psicològica, física o sexual. Els estats membres han de procurar identificar els sol·licitants que necessiten unes garanties processals específiques abans que s'adopti una decisió en primera instància. Aquests sol·licitants han de comptar amb el suport necessari, inclòs el temps suficient, per tal de crear les condicions adequades per fer efectiu el seu accés als procediments i per presentar els elements necessaris per fonamentar la seva sol·licitud de protecció internacional».

Actualment els estats membres estan traslladant les noves disposicions a les seves respectives legislacions nacionals. El proper pas serà garantir que aquestes disposicions s'apliquin correctament, **especialment el procés per garantir la identificació de les persones que necessiten unes garanties processals específiques**. Es va debatre molt sobre aquest tema durant les negociacions sobre les directives al Parlament, i el Parlament va defensar que s'introduís en el text un mecanisme específic per identificar les persones que poden ser vulnerables o tenir unes necessitats processals especials. Però es va enfrontar amb la resistència dels estats membres, que volien flexibilitat en els seus mètodes d'identificació, la qual cosa va fer que no s'especificués en la Directiva. Malgrat tot, l'obligació roman. Si s'apliquen correctament, les disposicions haurien de conduir a canvis tangibles per als sol·licitants d'asil LGBT, entre altres, formar els funcionaris per entendre els seus problemes, protegir la seva privacitat i garantir que els exàmens físics respectin la dignitat i integritat de les persones. Les ONG que treballen a escala nacional en qüestions de dret d'asil i drets de les persones LGBT han de fer un seguiment amb els departaments governamentals corresponents per demanar quines mesures específiques es crearan per garantir una identificació i un tracte correctes en el context del seu procediment d'asil a partir d'aquí.

Si bé els sol·licitants d'asil LGBT destaquen per ser un grup que pot necessitar garanties **processals** especials, paga la pena esmentar que no estan inclosos a la llista de «persones vulnerables» que surt a la Directiva sobre Condicions d'Acollida⁹, la legislació que estableix les condicions per a la recepció dels sol·licitants d'asil (inclosa la detenció) i els seus drets a beneficis materials mentre es troben en el procés d'asil. Aquesta discre-

8. Vegeu el considerant número 29 de la Directiva 2013/32/UE del Parlament Europeu i del Consell, de 26 de juny de 2013, sobre procediments comuns per a la concessió o la retirada de la protecció internacional.
9. Directiva 2013/33/UE del Parlament Europeu i el Consell del 26 de juny de 2013 que estableix les normes per a l'acollida de sol·licitants de protecció internacional (refosa).

pància es deu al fet que existeixen diferents directives per cobrir diferents parts del procés d'asil, i els legisladors van considerar que tenir necessitats especials en el context d'un procediment d'asil no vol dir forçosament que una persona sigui vulnerable en el context de les condicions d'acollida. Naturalment, això està obert al debat, però no hi havia intenció d'incloure el col·lectiu LGBT a la llista de persones vulnerables a la Directiva sobre Condicions d'Acollida per part del Parlament Europeu. Aquesta és una qüestió que s'haurà d'abordar en futures revisions.

Encara que s'han fet alguns avenços en la Directiva de Qualificació i en la Directiva sobre Procediments d'Asil sobre el paper, el més important per a les persones implicades és com s'aplicaran aquestes disposicions a la pràctica. ILGA Europa ha publicat algunes directrius excel·lents¹⁰ sobre la transposició de la Directiva de Qualificació, que proporcionen els antecedents i les explicacions sobre les disposicions específiques de la Directiva, juntament amb unes pautes clares sobre com els estats membres haurien de procedir a la seva transposició, en particular pel que fa als sol·licitants d'asil LGBT. Aquesta publicació serà especialment útil per a les organitzacions de la societat civil que supervisen el procés de transposició.

Alguns estats membres també tenen les seves pròpies pautes destinades als funcionaris nacionals sobre com tractar els temes de l'orientació sexual i la identitat de gènere en les sol·licituds d'asil. El Regne Unit va publicar unes directrius actualitzades sobre l'orientació sexual¹¹ després de la sentència del Tribunal Suprem en el cas d'HJ (Iran) & HT (Camerun) v. SSHD (2010)¹², en què el Tribunal va examinar fins a quin punt les persones que busquen asil, en cas de tornar als seus països d'origen, podrien amagar o com a mínim ser discrets sobre característiques d'ells mateixos que poden suscitar el temor a la persecució. Va determinar per unanimitat que obligar una persona gai a fer veure que la seva sexualitat no existeix és negar-li el seu dret fonamental a ser qui és, i que la Convenció no contempla tornar els sol·licitants al seu país d'origen amb la condició que prenguin mesures per evitar ofendre els seus perseguidors. Les directrius del Regne Unit proporcionen informació als treballadors socials sobre qüestions com ara la discriminació, les entrevistes i la valoració de la credibilitat, els agents de persecució no estatals i el fracàs en la protecció de l'Estat, un element especialment important en moltes sol·licituds d'asil de persones LGBT. El Regne Unit també ha publicat unes directrius específiques sobre la identitat de gènere¹³, que ofereixen informació específica als treballadors socials que potser no estan familiaritzats amb els problemes complexos relacionats amb les sol·licituds d'asil de les persones transgènere.

Bèlgica té la reputació de bones pràctiques a l'hora de tractar les sol·licituds d'asil relacionades amb el gènere, i de sol·licitants d'asil LGBT. Durant les converses inicials al voltant de la Directiva de Qualificació i la Directiva sobre Procediments d'Asil al Parlament Europeu, la Coordinadora de Gènere, especialment designada per l'Oficina del Comissari General per als Refugiats i Apàtrides (CGRA) a Bèlgica, va venir per presentar el plantejament específic del servei pel que fa a aquests problemes. La coordinadora és competent en temes relacionats amb els drets de les dones, l'orientació sexual i la identitat de gènere, i té la tasca de definir les pautes per processar les sol·licituds d'asil relacionades amb el gènere, tenint en compte la particularitat i vulnerabilitat d'alguns sol·licitants d'asil. La coordinadora i les persones que treballen amb ella també han d'identificar les necessitats de formació i informació pel que fa a les qüestions de gènere. La reunió

10. Directrius sobre la transposició de la Directiva de Qualificació: Protecció dels sol·licitants d'asil LGBTI, Evangelia (Lilian) Tsourdi, ILGA Europa.

11. Vegeu: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/257397/sexual-orientation-gender-ident.pdf

12. Vegeu: <http://www.bailii.org/uk/cases/UKSC/2010/31.html>

13. Vegeu: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/257387/genderissueintheasylum.pdf

va resultar profitosa a l'hora de conscienciar els legisladors i el personal sobre els reptes i les sensibilitats a què s'enfronten els sol·licitants d'asil LGBT i també els responsables de les decisions sobre el terreny, i compartir exemples de bones pràctiques per fer-hi front.

L'Oficina Europea de Suport a l'Asil (d'ara endavant EASO¹⁴), creada el 2010, té una funció important a l'hora de garantir que es comparteixin les bones pràctiques entre tots els estats membres. L'EASO s'encarrega d'impartir sessions de formació als funcionaris d'asil, funcionaris judicials i formadors per mitjà del Currículum Europeu d'Asil (d'ara endavant EAC), un sistema de formació professional comú que consisteix en mòduls interactius que abasten totes les etapes del procediment d'asil. Entre els mòduls de formació més destacats de l'EAC hi ha tècniques d'entrevistes, entrevistes a persones vulnerables i valoracions de les proves. L'EASO també ha organitzat tallers i sessions d'experts centrats en les qüestions de gènere en el procediment d'asil i la valoració de la credibilitat. Juntament amb la claredat legislativa i la correcta transposició i aplicació de la legislació comunitària, és imprescindible proporcionar una formació homogènia als responsables de les decisions de tota la UE per garantir una major coherència a l'hora de prendre decisions entre tots els estats membres de la UE.

Després de la creació de l'EASO, una coalició d'ONG formada per l'Associació Internacional de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Trans i Intersexuals (ILGA Europa), el Lobby Europeu de Dones i la Campanya per Acabar amb la MGF¹⁵ d'Amnistia Internacional, va demanar immediatament¹⁶ a l'EASO que adoptés un plantejament que tingués totalment en compte les qüestions de gènere en la seva feina, en particular en vista de les diferències significatives entre els estats membres de la UE a l'hora de tractar les sol·licituds per motiu de gènere. Aquest treball preliminar està donant els seus fruits ara. En el seu programa de treball de 2014,¹⁷ l'EASO adquireix el compromís de garantir que els materials i eines de formació desenvolupats i actualitzats durant el 2014 s'adaptin al cabal comunitari reformat en matèria d'asil, tot prestant especial atenció als temes relacionats amb el gènere, la vulnerabilitat i la mutilació genital femenina. Es contractarà una persona nova que es dedicarà específicament als temes relacionats amb el gènere i els grups vulnerables, i es desenvoluparà un mòdul de formació sobre gènere (que inclourà l'orientació sexual i la identitat de gènere). L'EASO també té previst assegurar-se que es reforcin els temes relacionats amb el gènere als seus materials formatius. Es tracta d'un avenç molt positiu. El pas següent serà garantir un plantejament que tingui totalment en compte el gènere en el treball de l'EASO de recopilar informació del país d'origen.

L'any 2012, l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (UNHCR) també va publicar directrius¹⁸ actualitzades perquè les utilitzessin els responsables nacionals en les sol·licituds per motius d'orientació sexual i/o identitat de gènere. Les directrius són exhaustives i, entre altres coses, abasten aspectes de terminologia, ocultament de l'orientació sexual i/o identitat de gènere, agents de persecució i valoració de la credibilitat.

Per acabar, val la pena esmentar algunes sentències dels tribunals, tant nacionals como europeus, que són importants pel que fa a les sol·licituds d'asil per motius de gènere, ja que naturalment les decisions judicials tenen un impacte considerable en els desenvolupaments legislatius i són

14. *L'European Asylum Support Office*, en les seves sigles en anglès.
15. La Mutilació Genital Femenina.
16. Vegeu: http://www.endfgm.eu/content/assets/Engendering_the_European_Asylum_Support_Office_2011_FINAL.pdf
17. Vegeu el Programa de treball de 2014 de l'Oficina Europea de Suport a l'Asil (EASO) a: <http://easo.europa.eu/wp-content/uploads/Work-Programme-2014.pdf>
18. Directrius sobre la protecció internacional n. 9: Sol·licituds de l'estatut de refugiat basades en l'orientació sexual i/o la identitat de gènere dins del context de l'Article 1A(2) de la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats de 1951 i/o el Protocol de 1967, 23 d'octubre de 2012.

molt útils com a base per a futurs litigis en aquest àmbit. Com ja he comentat abans, una sentència del Tribunal Suprem del Regne Unit de 1999, *Islam v. Secretari d'Estat del Departament d'Interior i Regina v. Tribunal d'Apel·lacions sobre Immigració*¹⁹, va ser important i va encapçalar els canvis recents en la Directiva de Qualificació a la UE pel que fa a la pertinença a un grup social determinat. Les demandants eren dues dones pakistaneses casades que havien fugit al Regne Unit després de patir violència domèstica al Pakistan i van reclamar l'estatut de refugiat com a «membres d'un grup social determinat». Entre altres coses, el tribunal va sentenciar que les dones pakistaneses, per causa de les condicions legals i socials existents al Pakistan, estaven sent discriminades per motius de gènere i, en aquest sentit, constitueixen un grup social no protegit per l'Estat. Si bé les dones pakistaneses no són un «grup social determinat», les demandants van ser considerades membres d'un grup d'àmbit més restringit basat en les característiques unificades de gènere, sospita d'adulteri i manca de protecció de l'Estat. Aquest cas va ser important a l'hora d'establir que el gènere podria ser la base d'un grup social determinat als efectes de la convenció.

Una sentència més recent, de l'any 2013, aquesta vegada del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (CJEU), és la d' *X, Y, Z v. Minister voor Immigratie en Asiel*²⁰, que també examina el tema sobre què representa un grup social determinat. X, Y i Z són nacionals de Sierra Leone, Uganda i Senegal respectivament, que van sol·licitar l'estatut de refugiats als Països Baixos, tot al·legant que tenien un temor ben fundat de ser perseguits als seus països d'origen per culpa de la seva orientació sexual. Els actes homosexuals estan penalitzats als tres països amb càstigs que van de multes elevades a cadena perpètua en alguns casos. El tribunal holandès va preguntar al Tribunal de Justícia de la Unió Europea si les persones LGBT es podien considerar un grup social determinat segons el significat de la Directiva de Qualificació «original» (la Directiva 2004/83/CE) i què constitueix un acte de persecució contra les activitats homosexuals. El tribunal va declarar que la mera existència de legislació que penalitza els actes homosexuals no es pot considerar que constitueixi persecució segons el significat de la Directiva. Amb tot, una pena de presó pot constituir un acte de persecució, sempre que s'acabi aplicant a la pràctica. I, més important encara, el tribunal també va declarar que no és raonable esperar que un sol·licitant d'asil amagui la seva homosexualitat al seu país d'origen, o hagi de contenir-se a l'hora d'expressar-la, ja que si ho fes seria incompatible amb el reconeixement d'una característica tan fonamental de la identitat d'una persona que no se li pot demanar que hi renunciï.

Els elements esmentats més amunt demostren clarament que els drets dels sol·licitants d'asil LGBT estan ben presents a l'agenda de la UE, però el més important no són les paraules sinó com es duen a la pràctica. És aquí on el treball de les autoritats nacionals i el control de la societat civil són vitals per garantir la correcta aplicació, i a escala europea, de l'EASO per difondre les bones pràctiques i proporcionar suport als estats membres que ho necessitin. Esperem que el Parlament Europeu continuï mantenint un interès positiu en l'aplicació de la legislació que ha contribuït a desenvolupar.

19. Vegeu la sentència a: <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199899/ldjudgmt/jd990325/islam01.htm>

20. Assumpes acumulats C 199/12, C 200/12, C 201/12 :. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text&docid=144215&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir&occ=first&part=1&cid=527290>

REPTES I OPORTUNITATS ACTUALS PER ALS SOL·LICITANTS D'ASIL LGBTI EN EL SISTEMA EUROPEU COMÚ D'ASIL

Michael Diedring

Representant del Consell Europeu per als Refugiats i Exiliats (ECRE)

El dret a l'asil basat en l'orientació sexual i la identitat de gènere és una qüestió que cada vegada requereix més atenció, perquè realment s'ha de fer front a la situació dels refugiats que demanen asil a Europa.

Actualment es disposa d'una legislació en matèria d'asil i hi ha un sistema d'asil comú basat en la legislació, és a dir, que la política existeix. El problema i el repte és la pràctica. Avui dia el Sistema Europeu Comú d'Asil no es pot considerar un sistema d'asil comú, dista molt de ser-ho. Però com a mínim ara comencem a treballar en una base comuna legislativa que ens permet avançar cap a la implementació d'una política comuna en matèria d'asil a Europa.

Entenem que les persones LGBTI que busquen asil s'enfronten a reptes específics que s'han de tractar i resoldre en el marc d'un Sistema Europeu Comú d'Asil, sobretot tenint en compte que la quantitat de sol·licituds d'asil basades en l'orientació sexual i la identitat de gènere a la Unió Europea és significativa, com ho demostra l'experiència espanyola.

Per tant, quins són els reptes actuals?

La primera qüestió fa referència a l'argument que si les persones LGBTI que són perseguides i demanen asil tornessin al seu país d'origen i acceptessin viure la seva sexualitat de manera discreta segurament no patirien cap mena de persecució. Partint d'aquest argument, la protecció d'aquests sol·licitants d'asil LGBTI per part d'un país estranger no tindria justificació. No obstant això, en la sentència *X, Y, Z v. Minister voor Immigratie en Asiel*¹ s'afirma que és necessari que els sol·licitants d'asil LGBTI puguin realment conciliar la seva vida sexual i la seva identitat de gènere amb una vida normal als seus països d'origen. Per tant, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea posa fi a aquest requisit de discreció en tot el conjunt de la Unió Europea. De tota manera, cal garantir que les autoritats nacionals ho apliquin de manera efectiva.

La segona qüestió és la que fa referència a com les autoritats d'asil han de reaccionar davant la criminalització de les activitats homosexuals i, per tant, de les persones homosexuals. Arribats en aquest punt, ens trobem davant de

1. El 7 de novembre de 2013, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) va dictar sentència en el cas de tres ciutadans de Sierra Leone, Uganda i Senegal que van sol·licitar l'estatut de refugiat als Països Baixos, al·legant temors fundats a ser perseguits en raó de la seva orientació sexual als seus respectius països d'origen. El TJUE va considerar que ja que l'homosexualitat era penalitzada amb penes de presó als tres països i que aquestes penes eren aplicades de manera efectiva es produïa una persecució contra els tres individus en qüestió. Alhora, va dictaminar que les autoritats competents per examinar les sol·licituds d'asil de les persones LGBTI no poden esperar que els sol·licitants visquin la seva sexualitat de manera discreta o l'amaguin per tal d'evitar la persecució als països d'origen.

pràctiques molt diferents. Hi ha països que accepten que aquesta criminalització és suficient per provar que les persones LGBTI tenen bases fonamentades per demostrar que pateixen persecució. Per contra, en altres països, aquesta criminalització no es considera suficient i pensen que cal analitzar els casos concrets dels diferents sol·licitants d'asil LGBTI.

No obstant això, el que es constata és que cal treballar més per demostrar que les persones LGBTI realment es troben sotmeses a persecució, sobretot les que provenen de països dels quals no es disposa d'informació. Per tant, s'han d'aclarir les coses a través de sentències ulteriors i la societat civil ha de tenir un paper clau.

A més de les dues qüestions anteriors, hi ha una tercera que és fonamental: la credibilitat. La credibilitat, en el context de les sol·licituds d'asil basades en l'orientació sexual i la identitat de gènere, planteja un seguit de reptes pel que fa a com és el sol·licitant, o com es percep a si mateix en la seva sol·licitud d'asil, i no en funció de la persecució present o passada. L'avaluació del sol·licitant d'asil LGBTI sovint es basa en assumpcions imperants en la societat europea respecte a com s'han de comportar les persones LGBTI, que resulten en l'aplicació d'un seguit de mètodes que permeten veure si el sol·licitant és realment una persona LGBTI.

Per exemple, en l'aspecte mèdic i psicològic, les persones LGBTI que sol·liciten asil han hagut de passar exàmens i entrevistes, proves i preguntes insensibles i excessives. S'han utilitzat mètodes intrusius en la vida privada dels sol·licitants i que han resultat contraproductius, ja que no contribueixen a crear un entorn de confiança i seguretat per als sol·licitants d'asil.

Per resoldre els anteriors problemes cal centrar-se en les directives europees en matèria d'asil i en les seves disposicions, que els estats membres han de prendre en consideració. En aquest sentit, és important esmentar que la Directiva de reconeixement de l'estatut de protecció internacional 2011/95/UE reconeix per primera vegada la identitat de gènere com una raó legítima per demanar l'asil a la Unió Europea, la qual cosa constitueix un pas endavant significatiu.

2. La Directiva 2013/32/UE sobre procediments comuns per a la concessió o la retirada de la protecció internacional, que substitueix la Directiva 2005/85/CE, estableix que: «alguns sol·licitants poden necessitar garanties procedimentals especials en raó, entre d'altres, de la seva edat, gènere, orientació sexual, identitat de gènere, discapacitat [...]. Els estats membres han d'esforçar-se a identificar els sol·licitants que necessiten garanties processals especials abans de l'adopció de la resolució en primera instància. A aquests sol·licitants se'ls ha de prestar el suport adequat, incloent el temps necessari, per tal de crear les condicions necessàries per tal que tinguin accés efectiu als procediments i puguin presentar els elements necessaris per fonamentar la seva sol·licitud de protecció internacional».

Les directives europees en matèria d'asil també estableixen que l'examen del procediment haurà de ser sensible pel que fa al gènere i que les entrevistes s'hauran de fer de manera que facin possible realment que els sol·licitants puguin parlar de les seves experiències passades, en casos que tenen a veure amb una persecució per identitat de gènere. Al mateix temps, determinen que alguns sol·licitants han de tenir unes garanties procedimentals especials per complir amb les obligacions i beneficiar-se dels drets previstos en les directives en funció de les seves necessitats individuals². Segons la Directiva 2013/32/UE sobre procediments comuns per a la concessió o la retirada de la protecció internacional entre els sol·licitants que han de beneficiar-se d'aquestes garanties s'inclouen aquells que demanen asil per motius d'orientació sexual i identitat de gènere.

L'obligació dels estats membres d'assegurar que aquestes garanties procedimentals es mantenen representa una gran oportunitat per millorar la pràctica dels procediments d'asil per a les persones LGBTI i s'ha de posar en pràctica de manera que resolgui els problemes relacionats amb la confessió tardana de la seva condició sexual o la credibilitat del seu relat. Alhora, la nova Directiva 2013/32/UE fa referència a la necessitat que hi

hagi temps suficient per crear les condicions necessàries per tal que les persones LGBTI tinguin accés efectiu al procediment d'asil i puguin presentar els elements necessaris per fonamentar les seves sol·licituds.

Malgrat que la legislació europea sembla tractar aquesta qüestió adequadament, és essencial que els estats membres desenvolupin pràctiques correctes a nivell nacional, que tradueixin aquests principis en garanties efectives. Tanmateix, el primer pas per disposar d'aquestes garanties específiques és identificar les necessitats dels sol·licitants d'asil LGBTI. En aquest sentit, la legislació europea en matèria d'asil imposa un seguit d'obligacions als estats membres. La identificació s'ha de dur a terme en un termini de temps raonable a partir del moment en què es formalitza la sol·licitud d'asil i s'han de seguir els passos adequats perquè aquesta identificació es faci abans que hi hagi una decisió presa en primera instància. Una transposició correcta d'aquesta obligació i l'establiment de mecanismes adequats poden suposar una contribució molt significativa per resoldre problemes com les confessions tardanes dels sol·licitants LGBTI o el dubte respecte a la credibilitat dels seus relats.

En el context de les sol·licituds d'asil basades en l'orientació sexual o la identitat de gènere això significa ajudar el sol·licitant a parlar de la seva orientació sexual i identitat de gènere i crear un entorn favorable perquè la persona se senti còmoda des de l'inici del procediment d'asil.

Si les autoritats d'asil tenen raons per creure que el sol·licitant d'asil podria necessitar garanties procedimentals especials, a causa de la seva orientació sexual o identitat de gènere, aleshores han de cooperar per confirmar-ho i per garantir que no es vegi privat d'aquestes garanties o no pugui expressar-se lliurement.

Per tant, cal temps per identificar els sol·licitants d'asil LGBTI des del principi del procediment, per tal de minimitzar la possibilitat que es produeixin confessions tardanes. S'han d'identificar així mateix les seves necessitats específiques i tenir en compte que els sol·licitants d'asil LGBTI potser no volen manifestar la seva orientació sexual o identitat de gènere a oficials o funcionaris.

Pel que fa a l'obligació d'identificar sol·licitants d'asil que puguin tenir necessitats especials durant el procediment de concessió de la protecció internacional, les directives europees estableixen que els estats membres han d'informar la Comissió Europea dels passos que s'hagin dut a terme per tal de complir amb aquesta obligació. Aquest pot ser un mecanisme important de control i responsabilitat i la societat civil hi hauria de participar activament.

Els estats membres tenen l'obligació d'informar la Comissió Europea i és important que aquesta informació realment arribi, ja que els problemes relacionats amb la credibilitat de les sol·licituds d'asil no només s'originen per la manera d'introduir les sol·licituds sinó també per com es fa la feina per part dels professionals que assisteixen els sol·licitants. En aquest sentit, la formació és bàsica i les directives europees inclouen disposicions que reforcen la necessitat de formació³. Els estats membres han de ser responsables de garantir que aquesta formació es realitzi i que tingui en compte com cal tractar les persones que presenten necessitats especials –com les pertanyents al col·lectiu LGBTI–, quines tècniques d'entrevista s'han d'utilitzar i la necessitat de disposar d'informació concreta pel que fa a la situació al país d'origen dels sol·licitants LGBTI.

3. Per a més informació sobre les entrevistes personals amb els sol·licitants, vegeu els articles 14 i 15 de la Directiva 2013/32/UE sobre procediments comuns per a la retirada o la concessió de la protecció internacional. L'article 14 estableix que l'entrevistador ha de ser una persona «competent d'acord amb el Dret nacional per fer aquesta entrevista». Alhora, l'article 15 determina que els estats membres «s'asseguraran que la persona que faci l'entrevista és competent per tenir en compte les circumstàncies personals i generals que envolten la sol·licitud, incloses les arrels culturals del sol·licitant, el seu gènere, la seva orientació sexual, la seva identitat de gènere o la seva vulnerabilitat».

Per tant, quin és el futur?

Els sol·licitants d'asil han de fer front a moltes dificultats i els que ho són per motius d'orientació sexual o identitat de gènere encara més. Les directives europees ho tenen en compte fins a cert punt, introduint disposicions que potencialment poden ajudar. Tanmateix, amb això no n'hi ha prou. Si aquestes disposicions no es transposen correctament a nivell nacional, no es podrà millorar la situació dels sol·licitants d'asil LGBTI.

La legislació europea és específica però els estats membres l'han de transposar correctament i de manera fidel al que estableixen les directives europees en matèria d'asil, com la Directiva 2013/32/UE referent al procediment d'asil. Quan la legislació europea deixa espai per a la discreció dels estats membres, les legislacions nacionals han de tenir en compte principis generals com, per exemple, la no discriminació, la sensibilitat de gènere i les obligacions legals internacionals.

Paral·lelament, les disposicions de caràcter més ampli també han de ser incorporades per tractar les qüestions pròpies dels sol·licitants LGBTI. Per exemple, si parlem de la informació sobre el país d'origen, cal entendre que la manca d'informació sobre un determinat país d'origen no implica necessàriament que al país en qüestió no hi hagi vulneració dels drets del col·lectiu LGBTI. Cal conèixer bé quina es la situació dels sol·licitants d'asil LGBTI als seus respectius països d'origen, concedint-los el benefici del dubte quan sigui necessari.

Les organitzacions de la societat civil tenen un paper molt important per garantir una correcta transposició de les directives europees en matèria d'asil. Aquestes organitzacions poden donar la informació i els coneixements de què disposen a les autoritats per tal de contribuir a millorar els processos d'identificació dels potencials sol·licitants d'asil LGBTI i millorar les informacions sobre els seus països d'origen. La Directiva 2013/32/UE dóna la possibilitat a les ONG d'informar els sol·licitants d'asil durant el procediment, i les autoritats nacionals han d'utilitzar el *savoir faire* de la societat civil per tramitar les sol·licituds i concedir l'asil quan sigui convenient.

Actualment hi ha moltes organitzacions arreu d'Europa que estan disposades a treballar per a aquest Sistema Europeu Comú d'Asil basat en uns estàndards alts, en què totes les persones que busquin asil siguin tractades amb dignitat i respecte.

Lieneke Luit i Jessica van Zadelhoff

Responsables de projectes de política d'asil i refugi - COC Nederland

Introducció

El 18 de novembre de 2013, la Fundació ACSAR i el Col·legi d'Advocats Penal Internacional van organitzar una conferència sobre el dret d'asil per motius d'orientació sexual i identitat de gènere. Vaig ser convidada per la Fundació ACSAR per compartir informació en nom de COC¹ sobre el tema de lesbianes, gais, bisexuals i transgènere (d'ara endavant LGBT) i asil. En la presentació que vaig fer aquell dia, vaig parlar del treball de COC en l'àmbit de l'asil i en particular sobre dos projectes en els quals participa actualment: el projecte Pink Solutions i el projecte Pink Security. Pink Solutions és un projecte que té com a objectiu millorar el procediment d'asil per al col·lectiu LGBT, mentre que el Pink Security se centra en augmentar la (sensació de) seguretat entre els sol·licitants d'asil LGBT i lluitar contra l'aïllament social que pateixen molts d'ells. Els dos projectes estan cofinançats pel Fons Europeu per als Refugiats, i Pink Security està cofinançat per Oranje Fonds. A continuació trobareu una presentació general dels temes que es van tractar durant la conferència.

Treball de COC sobre LGBT i asil: primeres etapes

COC és una organització holandesa que treballa per a la despenalització de l'orientació sexual i la identitat de gènere i lluita per aconseguir la igualtat de drets, l'emancipació i l'acceptació social de les persones LGBT als Països Baixos i arreu del món. Des de la seva fundació l'any 1946, COC ha fomentat activament l'emancipació de les persones LGBT a escala nacional. A més, en les darreres dècades, el suport del moviment LGBT internacional ha cobrat importància en el treball de COC. Aquest enfocament més internacional ha fet que COC rebi cada vegada més consultes sobre LGBT i asil. Per exemple, les persones LGBT que siguin objecte de persecució al seu país d'origen poden dirigir a COC les seves preguntes sobre com fugir als Països Baixos. També van començar a arribar preguntes a escala nacional, com les relacionades amb persones LGBT l'orientació sexual o identitat de gènere de les quals no fos considerada creïble en el procediment d'asil. O bé LGBT que se sentien insegurs als centres d'acollida per culpa de les actituds homòfobes, bífobes o trànsfobes dels residents.

1. Nota del Trad. Societat neerlandesa per a la integració de l'homosexualitat - COC.

A causa d'aquestes qüestions i de la necessitat clara d'ajuda per part d'una organització LGBT (en lloc de les organitzacions de sol·licitants d'asil de caràcter general), COC va començar a treballar amb els sol·licitants d'asil LGBT. D'entrada, es va crear un grup de pressió pels drets dels sol·licitants d'asil LGBT, que ha estat profitós en molts aspectes. Per exemple, un dels resultats va ser la concessió d'un estatus de protecció especial dins del procediment d'asil holandès per als sol·licitants d'asil d'Iran i d'Iraq.

Un altre aspecte d'aquest grup de pressió va ser la seguretat als centres d'acollida. Sobre això, COC va insistir que calia una investigació més a fons. El resultat va ser l'informe de Deloitte *Rapport inzake een kwalitatief onderzoek onder (oud) bewoners van asielzoekerscentra, naar mogelijkheden ter verhoging van de meldingsbereidheid van incidenten op gebied van geloofsovertuiging en seksuele geaardheid*². Segons aquest informe, molts sol·licitants d'asil LGBT se sentien insegurs als allotjaments que se'ls facilitaven i sovint es mostraven reticents a denunciar-ho a les autoritats responsables dels centres d'acollida dels Països Baixos: la *Centraal Orgaan opvang Asielzoekers* (d'ara endavant COA)³.

L'informe de Deloitte va donar lloc a una col·laboració més estreta entre COC i COA. Es va redactar un protocol sobre com respondre als incidents contra els sol·licitants d'asil LGBT als centres d'acollida. Es van organitzar diversos programes de formació sobre LGBT per als treballadors de COA i es va crear un grup de treball dedicat als temes de LGBT. COC va participar activament en tot aquest procés. Aquest grup de treball va dissenyar uns pòsters per informar els sol·licitants d'asil LGBT sobre els seus drets, que es van penjar als centres d'acollida de COA. Si bé alguns d'aquests pòsters no van ser gaire ben rebuts (per exemple, un centre va informar que els pòsters havien estat arrencats i cremats), en molts llocs els pòsters van continuar penjats a la paret durant molt temps.

L'any 2010, COC va posar en marxa el seu primer projecte per a sol·licitants d'asil LGBT. En col·laboració amb la Vrije Universiteit d'Amsterdam, es va dur a terme un estudi comparatiu sobre el tractament que rebien els sol·licitants d'asil LGBT a la Unió Europea. Els resultats d'aquest estudi es van presentar a l'informe *Fleeing Homophobia* (Acabar amb l'homofòbia)⁴.

Projecte Pink Solutions

El setembre de 2012, COC va començar a treballar en el projecte Pink Solutions, orientat a millorar el procediment d'asil per als sol·licitants LGBT. COC treballa conjuntament amb tres «actors clau» en aquest projecte: les autoritats d'immigració (*Immigratie- en Naturalisatiedienst*⁵, d'ara endavant IND), l'agència dels centres d'acollida (COA) i el Consell Holandès per als Refugiats (*VluchtelingenWerk Nederland*, d'ara endavant VWN). Una de les primeres etapes d'aquest projecte va ser una investigació exhaustiva sobre la situació dels sol·licitants d'asil LGBT als Països Baixos. Amb aquest objectiu, es van entrevistar 29 (antics) sol·licitants d'asil LGBT sobre la seva experiència en el procediment d'asil holandès. Els resultats d'aquestes entrevistes es van publicar a l'informe Pink Solutions⁶. Més avall podeu trobar un resum d'aquesta investigació.

2. En català: Informe de l'estudi qualitatiu entre (antics) residents de centres d'acollida per a sol·licitants d'asil sobre les possibilitats d'augmentar la voluntat de denunciar els incidents relacionats amb la religió o l'orientació sexual.
3. En català: Agència Central per a l'Acollida dels Sol·licitants d'Asil.
4. S. Jansen (COC) i T. Spijkerboer (VU University Amsterdam) <http://www.rechten.vu.nl/nl/images/Fleeing%20Homophobia%20report%20EN_tcm22-232205.pdf>. [Consultat el 7 d'abril de 2014]
5. En català: Servei d'Immigració i Naturalització.
6. L. Luit, COC Nederland (2013) *Pink Solutions*. Disponible a <<http://www.coc.nl/wp-content/uploads/2013/05/PinkSolutionsCOC.pdf>>. [Consultat el 7 d'abril de 2014]

Les entrevistes van posar de manifest que els sol·licitants d'asil LGBT tenien diversos problemes, que anaven des de suposicions estereotipades en el procediment d'asil fins a l'ús d'intèrprets homòfobs, bífobs o trànsfobs o situacions de risc als centres d'acollida. Després de la publicació de l'informe, el programa holandès d'actualitat *Eenvandaag* va emetre un reportatge sobre l'informe Pink Solutions. Això va fer que es plantegessin preguntes sobre la situació dels sol·licitants d'asil LGBT holandesos al Parlament.

Formació pilot

Després de l'informe Pink Solutions, COC va aprofitar la informació recopilada per desenvolupar metodologies i programes de formació relacionats amb LGBT i asil. L'11 de novembre de 2013, es va dur a terme un programa de formació per a les autoritats d'immigració (IND). Hi van participar uns 40 treballadors d'IND, i molts d'altres s'hi van interessar. El programa de formació va incloure informació sobre la sortida de l'armari, la variabilitat de la sexualitat i la diversitat dins del col·lectiu LGBT. Sabine Jansen (experta legal) i René Bruin (de l'UNHCR) també van explicar el seu punt de vista i es va dedicar un temps a treballar en els casos. Dos antics sol·licitants d'asil LGBT van ser convidats a compartir les seves experiències en el procediment d'asil. Per a molts dels participants va ser la cirereta del pastís d'aquest programa de formació específic, i és que va ser molt revelador escoltar de boca dels mateixos sol·licitants d'asil LGBT la seva experiència en el procés.

En la col·laboració amb les autoritats d'immigració (IND), un altre punt d'interès van ser els intèrprets presents durant les entrevistes d'asil. Molts dels entrevistats per a l'informe Pink Solutions van declarar que havien tingut problemes amb l'intèrpret durant les entrevistes d'asil. La presumpta o evident homofòbia, bifòbia o transfòbia de l'intèrpret o el fet de tenir el mateix país d'origen feia que molts entrevistats no se sentissin segurs a l'hora de compartir tota la història sobre la seva orientació sexual o identitat de gènere durant les entrevistes d'asil. Això va conduir a una estreta col·laboració amb el coordinador dels intèrprets d'IND. El primer resultat d'aquesta col·laboració és el fet que es faci esment explícitament a les persones LGBT en el codi de conducta dels intèrprets d'IND. A més, es durà a terme una avaluació dels intèrprets de luganda (una de les llengües d'Uganda). Hi ha hagut moltes queixes sobre aquest grup, tot i que el nombre d'intèrprets en aquesta llengua és molt reduït. Amb una mica de sort, aquesta avaluació evitarà altres casos d'homofòbia, bifòbia o transfòbia entre els intèrprets de luganda.

El 27 de març de 2014, es va organitzar una formació al Consell Holandès per als Refugiats (VWN), amb 80 participants. La jornada va començar amb una benvinguda dels directors de COC i VWN i una presentació dels projectes Pink Solutions i Pink Security. Posteriorment es va donar la paraula a diferents experts (legals), entre ells Sabine Jansen (experta legal, COC) i Louis Middelkoop (expert legal), que van fer una presentació sobre les qüestions dels sol·licitants d'asil LGBT davant del Tribunal de Justícia de la Unió Europea a Luxemburg. Després d'això, l'assessor jurídic de VWN va presentar una ponència en què oferia consells pràctics sobre com proporcionar assistència legal als sol·licitants d'asil LGBT. Per tancar la secció legal del programa, dos experts de les autoritats holandeses d'immigració (IND) van fer una presentació sobre la gestió de les sol·licituds d'asil de les persones LGBT per part d'IND.

A la tarda es van organitzar diversos tallers sobre diferents temes, com ara credibilitat, particularitats dels sol·licitants d'asil LGBT, educació de VWN sobre LGBT i el projecte Pink Security. Finalment es va dur a terme un taller sobre diferències culturals i el seu efecte sobre el procediment d'asil. En aquest taller, un (antic) sol·licitant d'asil LGBT ugandès va explicar un exemple molt eloqüent sobre aquestes diferències culturals. Aquest jove no havia tancat la porta de l'habitació amb clau mentre mantenia relacions sexuals amb la seva parella del mateix sexe a Uganda. En el seu procediment d'asil, es va argumentar en contra seva que ja sabia que el seu comportament era arriscat. Però, tal com va explicar el jove, on vivia no hi havia el costum de tancar les portes amb clau, ja que això es considerava una manca d'hospitalitat. Si hagués tancat la porta, hauria aixecat les sospites a casa seva i, per tant, hauria estat més perillós que deixar la porta oberta.

Després dels tallers, dos actors van evidenciar les dificultats i les possibilitats de parlar de l'orientació sexual o la identitat de gènere amb els sol·licitants d'asil durant les reunions amb VWN.

Preguntes sobre l'asil individual

El projecte Pink Solutions va permetre que cada vegada més sol·licitants d'asil LGBT dirigissin les seves preguntes a COC. Aquestes preguntes incloïen peticions d'assistència legal, qüestions sobre com fugir als Països Baixos i sobre com conèixer altres LGBT als Països Baixos. Com que COC no proporciona assistència legal als sol·licitants d'asil LGBT, en considerar-ho l'obligació dels advocats i de VWN, bona part de les respostes va consistir a derivar-los a les organitzacions pertinents. El nombre de correus electrònics va passar de cent preguntes l'any 2012 a dues-centes el 2013. Per tal d'oferir una solució més definitiva a l'hora de respondre aquestes preguntes, ara els correus electrònics es reenvien al servei d'informació de COC –Switchboard– i les preguntes les responen voluntaris de Switchboard en estreta col·laboració amb l'equip d'asil de COC.

Projecte Pink Solutions: últimes etapes

El projecte Pink Solutions està arribant a la seva fase final, ja que finalitza el juny de 2014. El 14 de maig de 2014, es durà a terme una formació per als directors de centre de COA. La formació se centrà a sensibilitzar els participants i intercanviar experiències.

Les darreres activitats inclouran una avaluació del projecte i l'aplicació de manera sostenible dels programes de formació pilot impartits. Al capdavant, considerant el fet que els sol·licitants d'asil LGBT són un grup extremadament vulnerable, tots els empleats d'IND, COA i VWN han de rebre formació sobre LGBT i asil.

7. Vegeu, per exemple, Refugee Support (2009), *Over not out: The housing and homelessness issues specific to lesbian, gay, bisexual and transgender asylum seekers* (informe complet), p. 34-35. Disponible a: <<https://www.metropolitan.org.uk/images/Over-Not-Out.pdf>> [Consultat el 7 d'abril de 2014].

Projecte Pink Security

L'informe Pink Solutions va posar de manifest que molts sol·licitants d'asil LGBT s'enfrontaven a situacions d'inseguretat i aïllament social. A més, bona part dels entrevistats denunciaven abusos per culpa del seu aïllament social. Altres informes també han confirmat aquest punt⁷. Per tant,

quan COC va engegar el segon projecte, va decidir centrar-se més en la seguretat i el benestar social dels sol·licitants d'asil. Aquest projecte Pink Security, que va començar el setembre de 2013 i finalitza el juny de 2015, inclou tres activitats diferents: centres d'acollida pilot, un programa d'amics i la creació d'un teixit social.

La seguretat dels sol·licitants d'asil LGBT als centres d'acollida holandesos

La primera activitat és un centre d'acollida pilot, que té com a objectiu millorar la (sensació de) seguretat dels sol·licitants d'asil LGBT als centres holandesos. COC treballa conjuntament amb COA en aquesta activitat. Nou centres d'acollida es van oferir com a llocs pilot. Aquests centres van declarar que volien ser pilot perquè també participaven en l'estudi que duia a terme Deloitte⁸ i pensaven que el programa pilot els podia proporcionar les eines per oferir un entorn segur als sol·licitants d'asil LGBT. Com a part del programa pilot, COC formarà el personal dels centres d'acollida. Part d'aquesta formació és un treball sobre orientació sexual i identitat de gènere, i com tractar aquests temes.

A més, COC té previst establir una «xarxa rosa» en tots els centres pilot. Aquesta xarxa consistirà en general en un representant del centre d'acollida, els departaments locals de COC i el Consell Holandès per als Refugiats (VWN). La xarxa permet que aquestes organitzacions es mantinguin en contacte a escala local i reaccionin ràpidament quan està en joc el benestar dels sol·licitants d'asil LGBT. A escala nacional, COC i COA treballen junts en un comitè de direcció. Aquest comitè es reuneix dues vegades l'any per supervisar la gestió dels incidents de seguretat als centres d'acollida. El resultat d'aquestes reunions hauria de desembocar en un informe de bones pràctiques durant la primera meitat de 2015.

Programa d'amics

La segona activitat dins del projecte Pink Security és un programa d'amics. L'any 2009, COC Midden-Nederland, una branca local de COC al centre dels Països Baixos, va posar en marxa un programa d'amics anomenat *Cocktail*. Aquest programa ofereix un contacte individual entre un voluntari i un sol·licitant d'asil LGBT. Aquest programa va tenir un èxit immediat i va esdevenir una eina important per lluitar contra l'aïllament social de molts sol·licitants d'asil LGBT. Malgrat tot, *Cocktail* només funciona a escala local i molts sol·licitants d'asil que es van traslladar a un altre indret dels Països Baixos es van trobar novament sense una xarxa. Altres branques locals de COC es van interessar per proporcionar suport als sol·licitants d'asil LGBT, però no disposaven dels coneixements, el personal o els recursos econòmics per fer-ho. Dins del projecte Pink Security, COC Nederland pot donar suport a les seves branques locals per crear programes d'amics per als sol·licitants d'asil LGBT. Aquest suport pot consistir en ajudes econòmiques, formació i intercanvi de coneixements i captació de voluntaris.

L'any 2013, el projecte *Cocktail* es va estendre arreu del país i a principis de 2014, COC va impartir una formació als voluntaris d'aquests projectes. El primer programa de formació es va organitzar en col·laboració amb

8. Deloitte (2011) *Rapport inzake een kwalitatief onderzoek onder (oud) bewoners van asielzoekerscentra, naar mogelijkheden ter verhoging van de meldingsbereidheid van incidenten op gebied van geloofsovertuiging en seksuele geaardheid*. Disponible a: <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/04/16/onderzoeksrapport-over-meldingsbereidheid-bewoners-asielzoekerscentra-bij-incidenten-op-gebied-van-geloofsovertuiging-en-seksuele-geaardheid/onderzoeksrapport-over-meldingsbereidheid-bewoners-asielzoekerscentra-bij-incidenten-op-gebied-van-geloofsovertuiging-en-seksuele-geaardheid-2.pdf> [Consultat el 7 d'abril de 2014].

VWN. Amb la finalitat de proporcionar a tots els voluntaris una idea del procés pel qual passava el seu «amic», VWN va explicar el procediment d'asil. També vam encoratjar els voluntaris perquè reflexionessin sobre les possibles diferències entre els LGBT holandesos i els sol·licitants d'asil LGBT. La segona formació es va centrar més en el programa d'amics i va incloure presentacions del coordinador, un voluntari i un sol·licitant d'asil del projecte Cocktail original. A les dues sessions de formació es va insistir molt en els límits del contacte entre els amics. Els debats sobre aquest tema van donar lloc a un codi de conducta per als voluntaris dels programes d'amics. Aquest codi de conducta inclou no intervenir en el procediment d'asil i no establir relacions íntimes amb un sol·licitant d'asil dins de l'àmbit del programa d'amics.

Creació d'un teixit social

El tercer aspecte del projecte Pink Security és la creació d'un teixit social. L'objectiu de COC és reunir els sol·licitants d'asil LGBT per crear una comunitat. A través d'aquesta comunitat, els sol·licitants d'asil poden trobar suport en els seus col·legues. La primera manera d'aconseguir-ho són les activitats de grup o les reunions organitzades per les branques de COC locals. Per exemple, algunes branques organitzen reunions mensuals, que combinen continguts, com ara ponents convidats, amb contactes socials. Altres branques de COC opten per reunir tots els voluntaris i sol·licitants d'asil que participen en el programa d'amics. Gràcies al projecte Pink Security, COC pot oferir a les seves branques locals suport econòmic per organitzar aquestes activitats.

Una altra part de la creació d'un teixit social és el desenvolupament d'una pàgina web per als sol·licitants d'asil LGBT. Sovint COC rep preguntes sobre el contacte social. Amb tot, té moltes dificultats per establir una connexió entre nombrosos sol·licitants d'asil per culpa de la distància entre els diferents centres d'acollida i els recursos econòmics limitats de la majoria de sol·licitants. Amb la pàgina web, COC vol resoldre aquest problema i facilitar el contacte. S'ha dut a terme una àmplia consulta entre els sol·licitants d'asil LGBT per establir els requisits d'aquesta pàgina web. La consulta va consistir a assistir a una de les activitats per crear un teixit social abans esmentades per parlar del tema, fer entrevistes i una enquesta. Aquesta consulta va deixar clar que, a més d'una plataforma per al contacte social, la pàgina web també havia d'incloure informació rellevant per als sol·licitants d'asil LGBT. La pàgina web hauria d'estar en línia durant els primers sis mesos de 2014.

Plans futurs

En conjunt, COC ha assolit moltes fites per als sol·licitants d'asil LGBT els darrers anys, però encara queda molta feina per fer. Encara hi ha persones LGBT que han de fer front als estereotips o que pateixen homofòbia, bifòbia o transfòbia en el procediment d'asil. Molts sol·licitants d'asil LGBT se senten insegurs als centres d'acollida i han de lluitar contra l'aïllament social. Per tant, COC espera continuar treballant en les qüestions referents als drets de les persones LGBT i l'asil per trobar més solucions a aquests problemes i establir una seguretat real per als sol·licitants d'asil LGBT que arribin als Països Baixos.

Informe Pink Solutions – resum

Cada any uns centenars de sol·licitants d'asil lesbianes, gais, bisexuals i transgènere (LGBT) arriben als Països Baixos. Ja s'han fet altres estudis sobre els problemes (legals) als quals s'enfronta el col·lectiu LGBT en el procediment d'asil holandès⁹. Ara, per aclarir les experiències dels mateixos sol·licitants d'asil LGBT, s'han dut a terme 29 entrevistes amb (antics) sol·licitants d'asil LGBT dins del context del projecte Pink Solutions¹⁰. Als entrevistats se'ls va preguntar, entre altres coses, per les seves experiències amb les Autoritats Holandeses d'Immigració (IND), l'Agència Central per a l'Acollida dels Sol·licitants d'Asil (COA), el Consell Holandès per als Refugiats (VWN) i les seves experiències amb els advocats. Les entrevistes es van dur a terme entre setembre de 2012 i gener de 2013.

Autoritats Holandeses d'Immigració (IND)

Les experiències amb IND variaven molt. Aproximadament la meitat dels entrevistats va declarar que els contactes amb IND havien estat positius i la majoria havia gaudit de suficients descansos durant la seva entrevista d'asil. D'altra banda, molts entrevistats van indicar que no se sentien còmodes parlant obertament sobre la seva orientació sexual o identitat de gènere durant l'entrevista. Aquest fet podia tenir relació amb l'empleat d'IND, en el cas que aquest s'hagués mostrat desconfiat, estricte («semblava un interrogatori de la policia»), agressiu, poc empàtic i/o tingués unes idees estereotipades del col·lectiu LGBT. A més, molts entrevistats es mostraven reticents a parlar obertament de la seva orientació sexual o identitat de gènere per culpa de les experiències al seu país d'origen, trauma, estrés, por de les conseqüències o per l'intèrpret present. La majoria dels entrevistats no es van sentir còmodes amb l'intèrpret, especialment quan ell o ella era del mateix país d'origen. Alguns entrevistats van haver d'enfrontar-se a intèrprets homòfobs, bifobs o trànsfobs o a l'ús de terminologia homòfoba, bifoba o trànsfoba.

Durant l'entrevista d'asil, els entrevistats van ser preguntats, entre altres coses, sobre les parelles, les experiències sexuals, els actes de persecució, la sortida de l'armari, la identitat de gènere i les organitzacions i els drets de les persones LGBT. Gairebé la meitat dels entrevistats van indicar que consideraven algunes preguntes massa personals, sobretot les preguntes explícites sobre les seves experiències sexuals. La majoria d'entrevistats no van comentar a l'empleat d'IND que se sentien incòmodes amb aquestes preguntes, per por que s'interpretés com una manca de voluntat de cooperar o que tingués un impacte negatiu en la seva sol·licitud d'asil.

Poc més de la meitat de les sol·licituds d'asil van ser denegades, principalment perquè la història dels entrevistats o el risc que deien que patirien en tornar al seu país es van considerar poc creïbles. La majoria d'entrevistats que no van expressar obertament la seva orientació sexual des del principi van sortir desfavorits.

Advocats

L'opinió dels entrevistats sobre els seus advocats variava. Més de la meitat dels entrevistats estaven satisfets amb el seu advocat o advocada, perquè tenia experiència en casos de LGBT, mostrava empatia, s'hi implicava i com-

9. Per exemple: Sabine Jansen a Thomas Spijkerboer «De draaideurkast, homoseksuele en transgender asielzoekers, discretie en strafbaarstelling», A&MR 2012 nr. 7, p. 320-329; Sabine Jansen a Thomas Spijkerboer «Say it loud – en vlug een beetje, homoseksuele asielzoekers, laat uit de kast komen en geloofwaardigheid», A&MR 2012, nr. 9, p. 456-463; Louis Middelkoop «Geloofwaardigheidskwesties rond homoseksuelen in de Nederlandse asielprocedure», A&MR 2010, nr. 10, p. 508 – 515; Sabine Jansen i Thomas Spijkerboer, «Fleeing Homophobia Asylum Claims related to Sexual Orientation and Gender Identity in Europe», COC Nederland en Vrije Universiteit Amsterdam, 2011: <http://www.rechten.vu.nl/nl/onderzoek/conferenties-en-projecten/onderzoeksproject-fleeing-homophobia/index.asp>

10. Pink Solutions és un projecte de dos anys per millorar el procediment d'asil per als sol·licitants LGBT. És un projecte de COC Nederland, en col·laboració amb IND, COA i VWN, finançat pel Fons Europeu per als Refugiats (ERF).

prometia amb el cas i/o tenia una manera agradable de comunicar. D'altra banda, 11 dels 29 entrevistats van canviar d'advocat per la manca d'habilitats de comunicació, poca disponibilitat, incomprensió dels problemes LGBT, negativa a presentar un recurs contra la sentència, negativa a utilitzar informació rellevant facilitada per tercers o incompliment dels terminis previstos. Un advocat va admetre que no tenia confiança en la sol·licitud d'asil de l'entrevistat, ja que «no tenia experiència en casos d'asil de LGBT». Molts entrevistats no sabien en quin punt estava el seu procediment d'asil o desconeixien el motiu pel qual se'ls havia denegat l'asil.

Agència Central per a l'Acollida dels Sol·licitants d'Asil (COA)

En general, COA es veia com una organització que s'ocupava exclusivament de qüestions pràctiques. Per tant, la majoria d'entrevistats no tenien la sensació de poder dirigir-se a COA per tractar problemes o qüestions sobre orientació sexual o identitat de gènere. Si bé aproximadament la meitat dels entrevistats van declarar que el seu contacte amb COA havia estat positiu, uns quants entrevistats havien patit homofòbia, bifòbia o transfòbia per part dels treballadors de COA. La gran majoria dels entrevistats no se sentien segurs al centre per a sol·licitants d'asil (AZC) i no es mostraven oberts sobre la seva orientació sexual. Els entrevistats van explicar que els escopien, els tiraven pedres, els empenyien, els insultaven, els maltractaven i els amenaçaven. Un entrevistat va declarar que l'havien intentat assassinar. Molts entrevistats vivien aïllats socialment i diversos entrevistats van declarar que els altres sol·licitants d'asil no volien compartir amb ells certs objectes (com ara plats o coberts) ni deixaven que els seus fills se'ls acostessin.

Detenció

Uns quants entrevistats van passar un temps en centres de detenció, la qual cosa va fer aflorar traumes del seu país d'origen. Una dona transsexual va estar en un centre de detenció d'homes.

Consell Holandès per als Refugiats (VWN)

Molts entrevistats es van sentir còmodes a l'hora de parlar de la seva orientació sexual o identitat de gènere amb els treballadors de VWN. Els motius d'aquesta franquesa eren la implicació de VWN en el procediment d'asil, el fet que VWN fos considerat un aliat i les habilitats comunicatives dels treballadors de VWN. Malgrat tot, la majoria d'entrevistats no es dirigien a VWN per parlar de qüestions de LGBT, ja que pensaven que només s'ocupava de temes legals. Set entrevistats dubtaven del caràcter confidencial del seu contacte amb VWN.

Organitzacions LGBT

Molts entrevistats estaven en contacte amb organitzacions de LGBT. Uns quants entrevistats van indicar que no van anar a cap organització de LGBT perquè no tenien recursos econòmics o per culpa de l'estrès. Hi ha una evident manca d'informació i suport en qüestions de LGBT. Setze

entrevistats van indicar que van ser incapaços de trobar prou informació i que no tenien relacions socials, encara que estiguessin en contacte amb una organització LGBT.

Servei de Repatriació i Sortida (DT&V)

La majoria d'entrevistats consideraven el seu contacte amb DT&V força desagradable. Dos entrevistats van declarar que DT&V havia proporcionat informació sobre la seva orientació sexual a l'ambaixada del seu país d'origen. A més a més, un entrevistat va explicar que un treballador de DT&V li va dir que les autoritats d'immigració «no es creurien que hagués sortit de l'armari en el darrer moment».

Maltractament

Per culpa dels problemes econòmics o d'allotjament i/o aïllament social, els sol·licitants d'asil LGBT són vulnerables als maltractaments i abusos. La majoria de sol·licitants d'asil LGBT no reben el mateix suport que els altres sol·licitants d'asil: el suport de la seva família o d'altres persones del mateix país d'origen. Nou sol·licitants d'asil van denunciar maltractaments, com ara abusos sexuals, prostitució i intent d'assassinat.

Recomanacions de millora

Els entrevistats van recomanar que es milloressin les condicions de vida dels sol·licitants d'asil LGBT i que se'ls garantís que no tindrien intèrprets homòfobs, bifobs o trànsfobs. A més, un altre aspecte que van considerar important era millorar el coneixement i la sensibilitat dels treballadors de l'àmbit de la immigració pel que fa als temes que afecten a les persones LGBT.

L'APLICACIÓ DEL DRET D'ASIL LGBTI A ESPANYA

- *Joaquín Támara Espot*

L'APLICACIÓ DEL DRET D'ASIL AL COL·LECTIU LGTBI A
ESPANYA

- *Eva Menéndez*

SOL·LICITUDS D'ASIL RELACIONADES AMB
L'ORIENTACIÓ SEXUAL O LA IDENTITAT DE GÈNERE A
ESPANYA: LA VISIÓ DE L'ACNUR

- *Alfredo Pazmiño*

L'APLICACIÓ DEL DRET D'ASIL DE LES PERSONES
LESBIANES, GAIS, BISEXUALS I TRANSSEXUALS (LGBT)
A ESPANYA. EL CAS DE LES ONG

- *Anna Figueras*

EL DRET D'ASIL PER MOTIUS D'ORIENTACIÓ SEXUAL I
IDENTITAT DE GÈNERE

Joaquín Támara Espot

Director de l'Oficina d'Asil i Refugi - Subdirecció General d'Asill

Quan tractem el tema de la protecció del col·lectiu LGTBI des de la consideració de l'orientació sexual com a causa de persecució i, per tant, com a fonament de sol·licituds de protecció, hem de tenir en compte el marc jurídic de protecció i els significatius canvis esdevinguts en els últims temps. La mateixa configuració d'aquesta causa de protecció i la sensibilització progressiva de les societats d'acollida han promogut reformes legals que han portat a la configuració jurídica d'aquesta causa de protecció com un motiu en si mateix. Conseqüentment, les metodologies d'anàlisi i estudi d'aquest tipus de sol·licituds estan evolucionant considerablement.

Context i evolució jurídica

A manca d'una previsió expressa a la Convenció de Ginebra de 1951, inicialment l'encaix d'aquest motiu de persecució passava gairebé exclusivament en la consideració dels membres del col·lectiu LGTBI com un «determinat grup social» o «grup social determinat». Per tant, a causa de la manca d'un encaix específic i singularitzat d'aquesta causa, resultava imprescindible realitzar consideracions analítiques més precises per establir l'esmentada pertinença. Aquest punt sempre ha suscitat una certa dificultat metodològica, ja que requereix una permanent posada al dia de la imprecisa voluntat dels redactors de la Convenció de Ginebra a l'hora d'interpretar aquesta categoria de manera que, en cap cas, no faci superflus els altres grups de protecció identificats amb més precisió en la mateixa Convenció¹.

Passar pel filtre de la pertinença a un grup social determinat, així mateix, es presta a diverses interpretacions sobre la seva conceptualització. Les esmentades interpretacions van des d'una definició innata dels membres que componen el grup a partir de característiques immutables fins a la naturalesa dels grups, els membres dels quals formen una associació voluntària en relació amb la seva pròpia dignitat individual o, fins i tot, que es basin en un estatus inalterable configurat històricament. De la mateixa manera, altres enfocaments jurisprudencials² s'han decantat per l'existència d'una característica o element que, en conferir un caràcter unitari als membres del grup, permet la seva singularització respecte del conjunt de la societat, de manera que aquest element comú no només ha de ser percebut, sinó que ha de conferir un cert grau d'unitat.

1. Afer Canadà (fiscal general) v. Ward, [1993] 2 S.C.R. 689, Cort Suprema de Canadà, 30 de juny de 1993.
2. Afer Recurrent A et al. vs. Ministre d'immigració i Afers Ètnics et alt. (1997) 190 CLR 225, Tribunal Suprem d'Austràlia, 24 de febrer de 1997.

Aquest últim enfocament, de naturalesa essencialment sociològica, ha contribuït a la categorització desenvolupada per l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) que vincula l'existència de característiques comunes (innates, inalterables o fonamentals en la configuració de la seva identitat) o que, fruit d'això, els seus membres siguin percebuts com un determinat grup social³.

En qualsevol cas, encara que la Convenció de Ginebra no havia previst inicialment com a causa de protecció la persecució per orientació sexual, la clàusula esmentada, a través de les diferents interpretacions, ha definit un recorregut enormement útil per als sistemes de protecció internacional i la interpretació d'aquest tipus de situacions.

De la mateixa manera, ens ha servit per treballar de manera més articulada a nivell europeu. Així, l'article 10 de la directiva de qualificació⁴, recentment modificada, concreta la noció de grup social determinat en dos nivells. D'una banda, «que els membres de l'esmentat grup comparteixin una característica innata o uns antecedents comuns que no poden canviar-se, o bé comparteixen una característica o creença que resulta tan fonamental per a la seva identitat o consciència que no se'ls pot exigir que hi renunciïn», i, de l'altra, que «l'esmentat grup tingui una identitat diferenciada al país que es tracti per ser percebut com a diferent per la societat que l'envolta».

No obstant això, i malgrat la seva enorme utilitat –amb independència de la dificultat de la seva categorització–, aquesta noció també planteja certs problemes metodològics, ja que, en qualsevol cas, es fa imprescindible la identificació efectiva de la persona o la víctima de persecució, a fi que es pugui enquadrar en un determinat grup social, cosa que no sempre resulta fàcil perquè dependrà d'elements socials, psicològics, institucionals i fins i tot antropològics, que vinculen percepcions pròpies i alienes, la integració dels quals, en moltes ocasions, no resulta senzilla.

Precisament, i per salvar alguns dels problemes metodològics assenyalats, el desenvolupament normatiu en alguns països ha permès la inclusió de l'orientació sexual com una causa *per se*, facilitant considerablement el trànsit per un filtre com el del grup social determinat. Aquest és el cas d'Espanya que, a partir de la nova Llei d'Asil, aprovada el 2009⁵, al seu article 3 incorpora tant el gènere com l'orientació sexual com dos motius nous i amb prou entitat com per constituir causa de persecució i motiu de protecció. Aquesta circumstància revesteix una considerable importància jurídic-material i, al seu torn, facilita el procés d'estudi atès que l'orientació sexual s'erigeix específicament com un motiu de persecució. Tenir una legislació espanyola com la que tenim ha estat un element que ha coadjuvat moltíssim a l'hora de mantenir una actitud constructiva.

Breu descripció del procediment per al reconeixement de la protecció internacional

A grans trets, el procediment dona inici amb una sol·licitud que es verifica a través d'una entrevista amb un funcionari públic, que demana les dades personals del sol·licitant (identitat, filiació, nacionalitat, origen...), com també els elements constitutius del seu relat a través de les experiències

3. ACNUR. Directrius sobre la protecció internacional: «Pertinença a un determinat grup social» en el context de l'article 1A(2) de la Convenció de 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats i/o el seu Protocol de 1967. HCR/GIP/02/02, de 7 de maig de 2002: <http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/1754.pdf?view=1>
4. Directiva 2011/95/UE del Parlament Europeu i del Consell de 13 de desembre de 2011 per la qual s'estableixen normes relatives als requisits per al reconeixement de nacionals de tercers països o apàtrides com a beneficiaris de protecció internacional, a un estatut uniforme per als refugiats o per a les persones amb dret a protecció subsidiària i al contingut de la protecció concedida (refundició).
5. Llei 12/2009, de 30 d'octubre, reguladora del dret d'asil i de la protecció subsidiària. «BOE» núm. 263, de 31 d'octubre de 2009. Referència: BOE-A-2009-17242.

viscudes per valorar l'existència o no d'un temor fundat. La formalització dóna inici al procediment d'instrucció, al qual s'incorpora diversa documentació, formada per al·legacions complementàries –en el seu cas–, documentació, o informació diversa subministrada pel mateix sol·licitant, així com la informació de país d'origen. Una vegada configurat l'expedient, es procedeix a la seva elevació a fi que es procedeixi al seu estudi per part de la Comissió Interministerial d'Asil i Refugi.

En aquest procés hi ha una sèrie d'elements fonamentals que val la pena esmentar i que singularitzen el sistema espanyol. Així, la Llei 12/2009 configura, al seu article 18.1.b), com a dret de tot sol·licitant poder comptar amb l'assistència d'un intèrpret i un advocat. Aquesta garantia a Espanya, a més, antecedeix a les últimes reformes en matèria de protecció internacional fruit de l'aprovació del paquet normatiu que integra el Sistema Europeu Comú d'Asil tant a través de la directiva de qualificació abans esmentada, com, molt especialment, de la directiva de procediment de 2013⁶. En el procediment espanyol, aquest és un dret que es reconeix *ab initio*, des del primer moment i en els casos de sol·licituds presentades en centres d'internament i en frontera té, a més, caràcter preceptiu i, per tant, inexcusable, a risc que, en la seva absència, el procediment es vegi viciat per l'absència d'una garantia essencial, la renúncia de la qual, en tot cas, ha de constar expressament per escrit i amb presència del mateix lletrat.

Aquestes garanties s'uneixen a elements de qualitat del procediment espanyol derivats de l'encaix del mandat de l'ACNUR en el sistema espanyol de protecció internacional. Així, des del moment que es té coneixement de la formalització d'una sol·licitud de protecció internacional, l'Oficina d'Asil i Refugi ha de comunicar la seva presentació a l'ACNUR. A la pràctica, aquesta comunicació es verifica de manera immediata, tan aviat com és demanada per la mateixa Oficina, a fi que l'Alt Comissionat, no només prengui coneixement de la sol·licitud formalitzada, sinó perquè al llarg del procediment pugui informar-se, tingui ple accés a l'expedient administratiu, pugui ser present en l'audiència al sol·licitant, accedeixi a la documentació obrant o iniciï el seu procés de documentació, examen i valoració, i, eventualment, fer-ne partícip l'Oficina.

Després de la fase d'instrucció, té lloc l'elevació dels expedients a la Comissió Interministerial d'Asil i Refugi per al seu estudi i proposta de resolució. Aquesta Comissió Interministerial d'Asil i Refugi integra diferents departaments ministerials (Ministerio de Justicia; Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación; Ministerio de Sanidad, Asuntos Sociales e Igualdad, així com el Ministerio de Empleo y Seguridad Social), a fi que l'especialitat material incorpori una visió més oberta i integrada a l'estudi dels expedients. En aquest sentit, la presència del Ministerio de Sanidad, Asuntos Sociales e Igualdad té des de 2009 una relació directa amb els nous motius de protecció incorporats en la Llei –gènere i orientació sexual–, incorporant valoracions d'ordre tècnic que permetin enriquir el procediment a través d'una valoració dels expedients en tota la seva extensió. Tot això, amb caràcter previ a la resolució administrativa que estimi o desestimi la sol·licitud de protecció internacional.

Juntament amb el paper atribuït als ministeris esmentats, el sistema espanyol presenta una garantia gairebé sense comparació respecte d'altres sistemes de protecció occidentals, consistent en la incorporació de l'ACNUR

6. Directiva 2013/32/UE del Parlament Europeu i del Consell de 26 de juny de 2013 sobre procediments comuns per a la concessió o la retirada de la protecció internacional (refundició). Diari Oficial de la Unió Europea, 29 de juny de 2013.

al procés deliberatiu d'aquesta fase del procediment, en ser convidat a participar amb veu –encara que sense vot– de l'estudi i reflexió prèvia a la proposta de resolució. Aquest aspecte constitueix un element de qualitat afegit i específic, que ja va més enllà de la Convenció de Ginebra de 1951, en permetre que l'Alt Comissionat observi els aspectes materials que, al seu criteri i d'acord amb el seu mandat, s'hagin de tractar amb més deteniment i que, més enllà de la raonable discrepància, llança un altíssim percentatge⁷ de coincidència amb el criteri d'elevació dels expedients per part de l'Oficina d'Asil i Refugi.

Finalment, a més de les vies de recurs en la via administrativa i contenciós-administrativa, la Llei 12/2009 introdueix un element afegit de control judicial, consistent en la possible adopció de mesures cautelarríssimes. Les mesures cautelarríssimes de l'article 135 de la Llei de la Jurisdicció Contenciós-Administrativa són mesures que es poden presentar en el cas que s'apreciessin circumstàncies d'especial urgència, fins i tot en el cas que una sol·licitud no hagués estat valorada favorablement des del principi.

Especial menció a la protecció per motius d'orientació sexual i/o identitat de gènere

Sobre la base d'aquest procediment, comú a totes les sol·licituds, l'estudi de les sol·licituds fundades en l'orientació sexual planteja desafiaments afegits d'ordre metodològic. De manera extraordinàriament sintètica –i sense perjudici de l'existència d'altres afegits–, cal esmentar d'una banda els aspectes de caràcter subjectiu, vinculats a la identificació de la víctima i, de l'altra, aquells aspectes vinculats amb la credibilitat del seu relat.

Un dels principals problemes és el mer fet de la identificació. Aquesta identificació pressuposa haver completat certs processos d'índole psicològica que tenen a veure amb la presa de consciència d'un mateix com a víctima i identificar-se com a tal. La pressió personal derivada d'assumir la diferència en l'orientació sexual, en els aspectes tan interns que suposa l'afectació de la intimitat o fins i tot els elements d'estigmatització social que li precedeixen, són elements que moltes vegades fan molt difícil tractar des del principi l'expedient. En ocasions, aquest aspecte requereix un procés personal d'acceptació de les circumstàncies que resulta essencial, no només perquè la víctima potencial es constitueixi en sol·licitant de protecció, sinó per oferir un relat que de manera creïble permeti establir un nexa entre la persecució patida i la protecció internacional.

De la mateixa manera, en l'esmentat procés, és important tenir una visió completa del fenomen LGTBI, com també precisar l'existència o no de persecució. Així, la significació d'aquest grup social/causa de protecció pot identificar-se com una qüestió identitària, o d'atracció, manifestada –o no– a través d'actes particulars, o fins i tot pot presentar una conjunció de tots ells. Al seu torn, la rellevància i significació social varia considerablement d'unes societats a altres –fins i tot dins de les mateixes societats occidentals–, de manera que determinats aspectes lingüístics o sociològics poden ser aliens al mateix sol·licitant o no compartits de forma unànime.

Ara bé, sense perjudici de la possibilitat de presentar al·legacions al llarg del procediment, resulta essencial que els aspectes rellevants de la persecució s'assenyalin des del primer moment, en ocasió de la formalització i

7. Superior al 95% sobre el total d'expedients informats i elevats a estudi a la Comissió Interministerial d'Asil i Refugi.

entrevista, amb el màxim detall i precisió que sigui possible, a fi de situar el seu context temporal, geogràfic i institucional i així poder determinar-ne l'abast. Per a això, l'assumpció dels processos esmentats, com també el suport que pugui prestar l'advocat des d'un principi, constitueixen aportacions essencials. La promptitud, claredat i solidesa d'un relat articulat facilitaràn, en definitiva, una millor valoració i estudi de l'expedient en les millors condicions.

El segon gran problema metodològic és la versemblança del relat i la dificultat de la seva concreció. Probablement, aquest sigui l'aspecte més difícil en el procés d'estudi i instrucció, en aquest i en gairebé qualsevol expedient de protecció. La Subdirecció General d'Asil, fins al moment, sempre ha mantingut un criteri basat en l'estricta respecte de la intimitat del sol·licitant, evitant qualsevol indicatiu d'enjudiciament personal. Des d'aquesta perspectiva, les sol·licituds de protecció internacional compten amb una espècie de benefici del dubte inicial quant a la condició personal al·legada. Així, el procediment d'instrucció no s'orienta a un judici sobre el comportament sexual, evitant un èmfasi desproporcionat en l'orientació a risc d'entrar en aspectes intrusius o fins i tot humiliants⁸.

El risc d'entrar en aspectes inadequats o d'entrar en preguntes invasives respecte a l'orientació sexual exigeix una atenció especial per part dels funcionaris que, en demanar els elements del relat, han de guardar la deguda diligència sobre aspectes que no suposin una intromissió desproporcionada⁹. Atesa aquesta dificultat metodològica, l'Oficina d'Asil i Refugi sovint tendeix a donar per versemblant, en principi, l'afirmació d'aquell que es presenta com a membre o com una persona susceptible d'enquadrar-se en el marc del col·lectiu LGTBI.

En aquest punt, els desenvolupaments jurisprudencials més recents aporten elements d'interès a cada cas. En particular, la recent sentència de 8 de novembre de 2013, dictada pel Tribunal de Justícia de la UE en els assumptes relacionats C-199/12, C 200-12 i C- 201/12, en el marc de la qüestió prejudicial presentada pel Consell d'Estat dels Països Baixos. En aquesta s'incorporen elements d'interès en un doble sentit. D'una banda, a l'hora d'interpretar si els recurrents poden ser considerats, en raó de la seva orientació sexual, com un grup social determinat en el sentit de la directiva de procediment. De l'altra, als efectes de valoració del marc jurídic sancionador als països d'origen i, en particular, respecte al caràcter desproporcionat o discriminatori que, per les conductes objecte d'estudi, suposi la sanció prevista. En aquest punt, la gravetat atribuïda a la sanció i l'efectivitat en la seva aplicació resulten d'especial rellevància.

En qualsevol cas, el desafiament se situa a identificar si darrere d'aquesta orientació sexual ens trobem també amb motius de persecució prou objectivats. Amb caràcter general, quan algú al·lega una causa de protecció internacional, com, per exemple, la persecució basada en la religió, o en elements ètnics, polítics o ideològics, la possibilitat d'objectivar l'expedient, tendeix a ser gran. El coneixement de la realitat social, política o institucional permet valorar i precisar les circumstàncies de la persecució. Una cosa semblant passa amb la persecució religiosa, que també permet un cert grau d'objectivació. Pensem en algú que esgrimeixi la seva condició religiosa. En aquest cas, els aspectes vinculats al

8. Keynote Address by Volker Türk. «Ensuring Protection to LGBTI Persons of Concern». *Invisible in the City: Urban Protection Gaps Facing Sexual Minorities Fleeing Persecution*, HIAS LGBTI Symposium Geneva, 20-21 September 2012. Disponible també a *Migraciones Forzadas*, n. 42, maig de 2013.
9. En aquest sentit, vegeu sentència del Tribunal Regional de Haarlem (Països Baixos) de 8 de desembre de 2009 i dels fonaments d'apel·lació al Consell d'Estat.

ritus, cerimònia, història, credo o, fins i tot, formació religiosa personal, encara que no siguin elements identificadors absoluts, sí que són elements de considerable utilitat.

Tanmateix, abordar les preguntes quan es tracta d'entrar en aspectes d'identificació i de credibilitat d'un membre del col·lectiu LGTBI és molt més difícil, perquè l'orientació sexual no sempre s'identifica sota patrons d'objectivació com en motius de protecció com els exposats, ni guarda sempre una relació directa amb el comportament sexual; i és que els elements que la configuren moltes vegades són diferents. Els aspectes vinculats a l'orientació sexual o d'identificació de gènere inclouen, entre d'altres, elements biològics, sociològics i psicològics. L'esforç principal, en aquest tipus de casos, passa per identificar els casos de persecució i valorar el seu encaix real d'acord amb la llei. Per a això, en la millora del seu treball, l'Oficina està desenvolupant una actitud molt atenta i activa a través d'accions formatives a càrrec d'organitzacions especialitzades en el desenvolupament de programes d'informació i atenció a membres del col·lectiu LGTBI. D'aquesta manera, juntament amb els elements normatius i procedimentals amb què comptem, l'esforç s'està dirigint a una millora de les metodologies, tractament i identificació. Precisament, en ocasió d'aquest tipus d'iniciatives formatives, una de les conclusions preliminars compartides és la considerable dificultat a l'hora de determinar la identificació i credibilitat en l'estudi d'aquests supòsits.

En últim lloc, cal destacar el procés d'incorporació progressiva de la informació del país d'origen en el tractament de les sol·licituds de protecció, la utilitat de la qual pot tractar-se en dos nivells. Primer, a través de l'estudi del marc normatiu existent al país d'origen i, en segon lloc, a través de l'estudi de les condicions i efectivitat de la seva aplicació pràctica, incloent l'actitud de les autoritats. Això suposa que l'existència d'un determinat marc normatiu s'ha de posar en relació amb l'actuació efectiva de les autoritats i l'aplicació de la legalitat (no sempre verificada) ja que la persecució i el temor fundat poden tenir lloc precisament per l'existència d'un determinat marc legal especialment costós o discriminatori, o amb independència de la seva existència. Hi ha una sèrie d'actuacions a nivell institucional que poden, en un moment donat i sempre cas per cas, de manera específica, en cadascun dels expedients, identificar un cas de persecució internacional. Aquesta anàlisi institucional passa per la situació al país d'origen, les seves lleis i la seva aplicació, en quines condicions estan prescrites, si són efectives o no en la seva aplicació, o quines possibilitats d'empara i de protecció poden tenir les persones que són objecte de persecució.

Com a resultat d'aquesta metodologia d'anàlisi, en els últims anys són nombrosos els casos en què individualment s'ha considerat l'existència d'una persecució basada en l'orientació sexual i/o la identitat de gènere. Totes aquestes sobre la base de circumstàncies individuals i que han tingut com a persones beneficiàries nacionals procedents tant d'Europa de l'Est, Amèrica Central o de diferents països africans.

En el seu estudi poden identificar-se motius de protecció afegits, derivats del caràcter múltiple de les causes de persecució. Moltes vegades, la protecció internacional basada en la persecució política o ideològica acompanya supòsits en què l'esmentat compromís polític, a més, es pot vincular a un compromís personal i/o pertinença al col·lectiu LGTBI.

Conclusió

El desafiament de l'adequada identificació dels casos de persecució en l'estudi dels expedients de protecció internacional és un desafiament compartit que s'ha de tractar conjuntament, a través del treball de l'Administració, advocats, treballadors socials i experts forenses i, sens dubte, l'Alt Comissionat de Nacions Unides per als Refugiats en l'especial paper que li atorga el sistema de protecció internacional a Espanya. En aquesta tasca compartida, resulta essencial comptar amb relats molt precisos i complets, tenint en compte que el procediment d'estudi d'aquest tipus de sol·licituds és –i ha de ser– el mateix que articuli l'anàlisi i instrucció de qualsevol altre motiu de protecció internacional fundat en la Convenció de Ginebra de 1951, els recents desenvolupaments en dret comunitari i, sens dubte, en la normativa espanyola de protecció internacional.

SOL·LICITUDS D'ASIL RELACIONADES AMB L'ORIENTACIÓ SEXUAL O LA IDENTITAT DE GÈNERE A ESPANYA: LA VISIÓ DE L'ACNUR

Eva Menéndez

Oficial de Protecció de la Delegació de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) a Espanya

Voldria mencionar els principals reptes que, segons l'ACNUR, presenta actualment el sistema d'asil espanyol en relació amb la valoració, la tramitació i l'estudi de les sol·licituds d'asil de persones LGBTI. L'ACNUR té accés als expedients d'asil i també participa a la Comissió Interministerial d'Asil i Refugi, on es valoren finalment els expedients i es determina si el sol·licitant d'asil té necessitat de protecció internacional.

Quins serien els principals reptes en el marc del sistema d'asil espanyol¹?

El primer té relació amb la interpretació que es fa de la definició de refugiat² en el context de les sol·licituds d'asil de persones LGBTI. En molts casos s'exigeix una persecució passada, entesa com una forma d'abús i maltractaments per part de les autoritats. En moltes ocasions, però, les persones LGBTI no han patit persecució. La definició de refugiat establerta per la Convenció de Ginebra no exigeix que hi hagi hagut una persecució passada i individualitzada sinó simplement fa referència a un «temor fonamentat» a ser perseguit. Moltes vegades aquestes persones LGBTI vénen de contextos molt homòfobs i on hi ha lleis que penalitzen aquestes pràctiques i han hagut de mantenir totalment oculta la seva orientació sexual o la seva identitat de gènere. Tanmateix, que no hagin estat perseguides en haver estat capaces d'amagar la seva orientació sexual o identitat de gènere, no exclou el fet que puguin tenir temors fonamentats a ser-ho.

En aquest punt apareix un altre repte: treballar aquells casos en què els sol·licitants LGBTI al·leguen problemes de discriminació en el si de la família o de la comunitat. Moltes vegades s'afirma que aquest tipus de discriminació es limita a l'àmbit privat o familiar i que seria evitable a través d'un desplaçament de la persona LGBTI a una altra zona del país. Al mateix temps, també es produeixen altres casos de discriminació o d'ostracisme severos que poden tenir un impacte molt perjudicial en el sol·licitant d'asil i que fan intolerable el seu retorn al país d'origen. Per tant, cal tenir en compte que moltes vegades la discriminació és un element comú en aquest tipus de sol·licituds d'asil i pot arribar a assolir el nivell de persecució.

Un altre repte estaria relacionat amb l'element de la discreció. La postura de l'ACNUR és clara en considerar que l'orientació sexual i la identitat de gènere són aspectes fonamentals de la identitat de tota persona i que no se li pot exigir que els amagui per evitar danys, fustigament o persecució.

1. Per a més informació sobre la postura de l'ACNUR en relació amb la valoració de les sol·licituds d'asil LGBTI vegeu les Directrius sobre protecció internacional n. 9: Sol·licituds de la condició de refugiat relacionades amb l'orientació sexual i/o la identitat de gènere en el context de l'article 1-A de la Convenció de Ginebra sobre l'Estatut dels Refugiats de 1951 i/o el seu Protocol de 1967, de 23 d'octubre de 2012. Les directrius determinen com s'han de valorar les sol·licituds presentades per persones que al·leguin un temor fonamentat a patir persecució pel fet de ser LGBTI així com les cautes processals que cal tenir en compte.
2. Continguda a l'article 1-A de la Convenció de Ginebra de 1951.

Un altre dels reptes és la valoració de la informació del país d'origen. Constitueix un aspecte clau, perquè en moltes sol·licituds d'asil de persones LGBTI només es compta amb el testimoni de la persona. És molt difícil trobar informació contundent o detallada sobre com viuen o quins problemes tenen les persones LGBTI al país d'origen, ja sigui perquè hi ha lleis que ho penalitzen, perquè són temes tabú o perquè no hi ha ONG actives en la denúncia d'aquests problemes.

L'explicació d'aquesta manca d'informació rau en el fet que en els països d'origen on impera l'homofòbia i els abusos contra el col·lectiu LGBTI, molts dels quals són comesos per agents estatals amb total impunitat, les persones que pertanyen a aquest col·lectiu no denuncien les persecucions que puguin patir. Aquest fet provoca que sigui difícil disposar d'informació detallada sobre les detencions, les denúncies i les situacions de persecució i discriminació que pugui viure el col·lectiu LGBTI en determinats països.

Des del punt de vista de l'ACNUR, quan no es disposa d'informació del país d'origen cal treballar els casos amb extrema cautela. El fet que no es disposi d'aquesta informació no significa que la sol·licitud d'asil no tingui fonament i es pugui arribar a la conclusió automàtica que aquestes persones LGBTI no pateixen cap tipus de persecució al seu país d'origen.

Un altre repte important és com valorar l'existència i l'aplicació efectiva de les lleis persecutòries de les persones LGBTI al país d'origen, quan aquestes rarament s'apliquen o no es disposa de dades que ho demostrin. Des de l'ACNUR considerem que en el moment de valorar situacions en què hi ha lleis que penalitzen certes pràctiques relacionades amb l'orientació sexual però no es disposa de massa informació, o rarament s'apliquen, és fonamental tenir en compte altres qüestions. Per exemple, un clima generalitzat d'homofòbia en un determinat país pot ser un indicador que les persones LGBTI que hi resideixen poden tenir un «temor fonamentat» a patir persecució, afegint-hi el fet que l'existència d'aquestes lleis contràries al col·lectiu LGBTI pot dificultar en gran mesura que aquestes persones obtinguin protecció efectiva de les autoritats.

D'altra banda, sempre en relació amb la informació del país d'origen, molts cops ens trobem amb estats que han fet avenços en la descriminalització i el reconeixement dels drets del col·lectiu LGBTI però encara són societats en transformació, on perdura l'homofòbia. En aquestes situacions, molts cops s'entén que hi ha una protecció efectiva per part de les autoritats pel sol fet d'haver-hi hagut canvis legislatius favorables al col·lectiu LGBTI, la qual cosa és un error, ja que la societat pot continuar sent homòfoba. És per aquest motiu que cal tenir molt present el llinar a partir del qual es considera que el país d'origen pot proporcionar una protecció realment efectiva al sol·licitant d'asil.

Els dos últims reptes, que són molt importants, són totes les cauteles procedimentals que cal prendre en aquest tipus de sol·licituds.

Resulta fonamental crear un ambient de seguretat, de suport, tranquil·litzador i obert que contribueixi a generar confiança entre la persona que entrevista i el sol·licitant d'asil, per tal d'afavorir la comunicació en qüestions tan sensibles, íntimes i personals com són les relatives a l'orientació sexual i la identitat de gènere. Paral·lelament, cal tenir molt en compte

que moltes d'aquestes persones han viscut experiències de violència, odi, ostracisme i aïllament que poden impactar negativament en la manera que ells tenen d'expressar aquesta sol·licitud d'asil, i que els poden portar a ser reticents a l'hora d'exposar la dimensió real i completa de la persecució que han patit al seu país d'origen o de la persecució temuda.

Cal prendre en consideració, per tant, tots els factors anteriors i intentar mantenir sempre un enfocament objectiu, evitar les imatges estereotipades i estar atents a les barreres culturals. Així mateix, cal posar èmfasi en la confidencialitat de totes aquestes qüestions i fomentar la formació especialitzada i la sensibilització dels agents responsables de la formalització de les sol·licituds d'asil de persones LGBTI i de la valoració dels casos.

En el transcurs de les entrevistes amb els sol·licitants d'asil LGBTI, els entrevistadors i els intèrprets han d'intentar evitar un llenguatge verbal i corporal que pugui donar lloc a qualsevol tipus de judici sobre la seva orientació sexual o identitat de gènere, o sobre els patrons de relacions o conductes sexuals que aquestes persones manifesten. Han d'intentar també no utilitzar un vocabulari ofensiu i mantenir sempre una disposició positiva i oberta a la diversitat.

Així mateix, és fonamental moltes vegades la realització de segones entrevistes atès que, en nombroses ocasions, la primera entrevista amb el sol·licitant d'asil s'ha realitzat en una comissaria, on les dades les ha pres un policia, o a les oficines d'estrangeria. Una necessitat que va lligada a l'últim repte: el de la credibilitat. En general les autoritats espanyoles donen per vàlida l'orientació sexual com a motiu de persecució, però malgrat tot entren en el tema de la credibilitat de les al·legacions.

A l'ACNUR creiem que el punt de partida per analitzar la credibilitat de les sol·licituds d'asil de persones LGBTI és la necessitat d'una anàlisi individualitzada i sensible a la naturalesa de les peticions. És fonamental tenir en compte que les experiències d'aquestes persones són molt variades i es troben fortament influenciades per l'entorn cultural, social, familiar, religiós, polític i econòmic. Al mateix temps, tots els antecedents del sol·licitant poden afectar a la forma en què aquesta persona expressa la seva orientació sexual o identitat de gènere i a la manera en què presenta la sol·licitud. Per tant, és molt important que aquestes decisions no es prenguin i es basin en interpretacions superficials de les experiències que expressen aquestes persones, ni tampoc en supòsits estereotipats; no s'ha de refusar automàticament aquestes sol·licituds perquè tenen relats similars o tòpics.

Des de l'ACNUR es donen elements que poden ajudar a realitzar aquesta anàlisi de la credibilitat de manera individualitzada i sensible. Una anàlisi que es pot realitzar explorant elements com, per exemple, les percepcions personals del sol·licitant d'asil, els seus sentiments i les seves experiències de diferència, trauma o estigma, entre d'altres.

En relació amb el grau de discrepància amb l'Oficina d'Asil i Refugi, voldria afegir que les discrepàncies es poden mesurar de maneres diferents i que cal tenir en compte que moltes vegades els expedients no es troben tan nodrits i treballats com caldria, a causa, justament, de la seva complexitat. Aquest fet exigeix una participació molt activa de tots els agents implicats: els advocats, els funcionaris i per suposat de les persones que valoren finalment aquestes sol·licituds.

Una de les qüestions sobre les quals l'ACNUR discrepa amb l'Oficina d'Asil i Refugi és justament la manera en què es valoren els expedients de sol·licitants LGBTI. Des de l'ACNUR molts cops demanem a la Comissió Interministerial d'Asil i Refugi que es realitzin segones entrevistes per poder valorar correctament la credibilitat dels relats i poder profunditzar en les experiències dels sol·licitants com a persones que pertanyen al col·lectiu LGBTI.

Referències bibliogràfiques

ACNUR. *Directrices sobre protección internacional: La persecución por motivos de género en el contexto del Artículo 1A(2) de la Convención de 1951 sobre el Estatuto de los Refugiados, y/o su Protocolo de 1967*. 7 de maig de 2002:

<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/1753.pdf?view=1>

ACNUR. *Directrices sobre protección internacional n. 9: Solicitudes de la condición de refugiado relacionadas con la orientación sexual y/o la identidad de género en el contexto del artículo 1A(2) de la Convención sobre el Estatuto de los Refugiados de 1951 y/o su Protocolo de 1967*. 23 d'octubre de 2012:

<http://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=518113d54>

L'APLICACIÓ DEL DRET D'ASIL DE LES PERSONES LESBIANES, GAIS, BISEXUALS I TRANSSEXUALS (LGBT) A ESPANYA. EL CAS DE LES ONG

Alfredo Pazmiño

Fundación Triángulo Canarias

La Fundación Triángulo¹ és una organització no governamental sense ànim de lucre, l'única a Espanya que treballa en temes de cooperació internacional i incidència política amb agrupacions de persones LGBT. Les nostres prioritats sectorials s'han centrat des de l'any 1996 en la promoció de la salut, l'empoderament i la sensibilització social, la cooperació cultural i la transferència de capacitats. Hem desenvolupat, en 18 anys d'existència, identificacions i projectes a Amèrica Llatina, Orient Mitjà, Àfrica i el Sud-est Asiàtic. En relació amb aquestes pràctiques sobre el terreny realitzarem una aproximació a l'aplicació del dret d'asil de les persones LGBT.

Els factors que porten a les persones LGBT que viuen en estats on els seus drets són sistemàticament vulnerats a prendre la decisió de sol·licitar asil són múltiples. El contacte proper que des de la nostra fundació mantenim amb les ONG que treballen en el terreny ens ha demostrat que es desconeixen els recursos que poden sol·licitar per salvaguardar les seves vides. En aquest exercici revisionista relatarem alguns casos que hem pogut acompanyar en el procés de sol·licitud d'asil.

De 2008 a 2013 vam acompanyar tres activistes LGBT en la sol·licitud d'asil. Aquestes persones, d'origen centreamericà, que van haver de fugir per una dictadura que perseguia i *aniquilava* els activistes LGBT, es van trobar amb més ombres que llums en arribar a l'aeroport de Madrid-Barajas. El desconeixement de les lleis aprovades per la Unió Europea i pel Ministeri de l'Interior espanyol pel que fa al procediment de sol·licitud d'asil, va fer que creuar la frontera es convertís en un últim esglaó que, com més a prop es trobava, més s'allunyava. El desconeixement, per part de les autoritats de fronteres, en el fons, qüestionant l'orientació sexual o la identitat de gènere dels demandants; com en la forma jurídica de la mateixa ha estat evident en reiterades ocasions. Hem hagut, doncs, de mitjançar entre els demandants i l'Oficina de Drets Humans del Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación (MAEC) per tal d'acreditar que els sol·licitants són defensors dels drets humans o que pertanyen a agrupacions en favor dels drets humans. S'ha registrat un cert nombre de casos en què no s'ha permès sol·licitar asil, argumentant que no existeixen elements concloents que acreditin que els sol·licitants siguin persones LGBT, condemnant-los, si és possible un càstig pitjor, a tornar en el vol següent al seu país d'origen o a un tercer Estat.

1. Fundación Triángulo, per la Igualtat Social de Lesbianes, Gais, Bisexuals i Trans: www.fundaciontriangulo.org [Consultat el 5 de maig de 2014].

Si bé és cert, aquesta pràctica és difícilment comprensible, ja que es qüestiona un dret humà como és el de la lliure circulació. No obstant això, aquest procés és aplicable exclusivament als estats que no demanen un visat com a requisit per entrar a l'Espai Schengen²; se segueix un altre procés per a tots aquells que troben la primera frontera als seus propis territoris, amb la impossibilitat de poder argumentar davant les autoritats la necessitat de sortir per motius d'orientació sexual i identitat de gènere.

Per a un sol·licitant d'asil africà, per exemple, el procés es complica sobre manera. Les ambaixades dels països de la Unió Europea són els primers filtres que han de superar per a la sol·licitud del procés d'asil. Els processos sol·licitats abans de 2010 no tenien base legal i comportaven la denegació del visat corresponent, ja que no es complien els requisits previstos a la normativa europea existent: visat de turista. A partir del 17 de juny de 2010 es firma el **Toolkit to Promote and Protect the Enjoyment of all Human Rights by Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) People**³, un protocol que ha desenvolupat la Unió Europea, en col·laboració amb la societat civil organitzada, per tal d'establir la mecànica d'acció davant de situacions de vulneració dels drets humans de les persones LGBT fora de les fronteres europees.

Des de la posada en marxa del popularment anomenat **Toolkit**, s'han atès desenes de demandes d'ajuda en totes les latituds. No obstant això, podem dur a terme una reflexió al voltant d'aquest protocol i de les demandes d'asil. Si bé és cert que existeixen mecanismes que faciliten l'atenció de les sol·licituds d'asil de les persones LGBT fora de les fronteres europees, lamentablement aquests mecanismes són desconeguts per a la comunitat demandant, motiu pel qual el seu accés es realitza amb una mena d'assaig-error. La tasca de la Fundació Triángulo és informar els nostres socis locals⁴ de la seva existència i dels processos que poden seguir. Hem d'advertir que la demanda d'asil, sigui quina sigui la seva variable, és un procés llarg i amb una gran quantitat d'informació complementària a la sol·licitud mateixa que és valorada per a una resolució final.

D'altra banda, les ONG espanyoles som testimoni d'una realitat descoratjadora. La necessitat d'emigrar per motius d'orientació sexual i identitat de gènere està soscant el gruix d'activisme que hauria de ser el que doni passos en clau de construcció de societats menys repressores i més igualitàries amb allò que és diferent. Atesa aquesta premissa, una de les activistes més reconegudes en el marc dels drets humans LGBT, Kasha Nabagesera⁵, presidenta de Freedom and Roam Uganda (FARUG), un dels grups més potents d'Uganda, afirma que no sol·licitarà asil perquè això suposaria un retrocés en la lluita pels drets humans no només de les persones LGBT que es troben a peu de carrer, sinó de totes les que encara no han nascut. «Fugir del meu país no és un exercici de valentia... sé que això pot acabar amb la meua vida, com va acabar amb la de David Kato⁶, però el Govern no silenciarà el que volem dir a la comunitat internacional».

En vista d'aquesta situació, ens hem arribat a plantejar: Què fem? Deixem que Àfrica desenvolupi, mitjançant una revolució social, la conquesta dels seus drets amb la seva força activista dins de cadascun dels seus països? O establim estratègies més clares i fluïdes per tal de facilitar la salvaguarda de les persones LGBT que demanen asil? La resposta no és fàcil, perquè s'està produint un augment de les lleis antigai i, per tant, del perill per a les persones LGBT, potencials sol·licitants d'asil.

2. Alemanya, Àustria, Bèlgica, República Txeca, Dinamarca, Eslovàquia, Eslovènia, Espanya, Estònia, Finlàndia, França, Grècia, Hongria, Islàndia, Itàlia, Letònia, Liechtenstein, Lituània, Luxemburg, Malta, Noruega, Països Baixos, Polònia, Portugal, Suècia.
3. Vegeu: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st11179.en10.pdf> [Consultat el 6 de maig de 2014].
4. Organitzacions, fora de les fronteres europees, amb les que realitzem accions de cooperació internacional, incidència política i/o amb les que formem xarxes de treball.
5. Per a més informació sobre l'activista Kasha Nabagesera, vegeu: <http://www.frontlinedefenders.org/KashaJacquelineNabagesera> [Consultat el 6 de maig de 2014].
6. Vegeu: http://sociedad.elpais.com/sociedad/2011/01/27/actualidad/1296082805_850215.html [Consultat el 6 de maig de 2014].

En conclusió, podem afirmar que l'activisme LGBT té molt poc coneixement dels mecanismes existents per sol·licitar asil per motius d'orientació sexual i identitat de gènere, fet que genera una sèrie d'intents fallits. D'altra banda, les ONG que treballem en l'àmbit de la cooperació internacional i que estem en contacte amb els nostres socis locals, no estem suficientment preparades per assumir l'acompanyament dels processos d'asil. Per últim, la manca de formació i sensibilització de les autoritats de fronteres tant als aeroports com a les fronteres terrestres d'Europa, condicionaran la sol·licitud a tràmit de les sol·licituds potencials.

EL DRET D'ASIL PER MOTIU D'ORIENTACIÓ SEXUAL I IDENTITAT DE GÈNERE

Anna Figueras

Servei Jurídic de la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat (CCAR)

El dret internacional en drets humans ha tingut des de l'inici una manca de perspectiva de gènere (Aguirre *et al.*, 2009). La magnitud i violència de la persecució i discriminació que han sofert i sofreixen les persones per aquest motiu, ha fet que la societat civil es mobilitzi arreu del planeta i que la comunitat internacional en prengui consciència.

Com diu el catedràtic Jordi Bonet, «el reconeixement jurídic dels drets fonamentals és fruit de la lluita successiva dels individus i dels moviments socials, que han obert vies per tal que el poder polític i la llei assumeixin les seves reivindicacions. Aquest procés polític, social i jurídic es tracta, en primer lloc, d'un fenomen vinculat a les transformacions socials i polítiques de la humanitat i, en segon lloc, d'un fenomen gradual, diacrònic, complex i inacabat (Bonet i Sánchez, 2008a)».

En el procés de construcció dels drets de les persones lesbianes, gais, bisexuals i transsexuals (LGBT)¹, la mobilització i pressió social han tingut i tenen un paper fonamental en el seu reconeixement i desenvolupament.

Les Nacions Unides

En el marc del dret internacional i de Nacions Unides (ONU), la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948, (DUDH), com explica el Doctor Jaume Saura (Bonet i Sánchez, 2008b), tot i ser una recomanació per als estats, s'ha convertit en un punt de referència fonamental a escala internacional per a la protecció dels drets fonamentals, i són moltes les veus que demanen el seu caràcter jurídic vinculant. La DUDH estableix el dret de qualsevol persona a demanar asil². Tant a la DUDH com al Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (PIDCP)³ es proclama la prohibició de discriminació per motiu de raça, color, religió, sexe, idioma, opinió política, naixement o econòmic. Ambdós textos estableixen el dret a la vida i a la seguretat, la prohibició de la tortura, dels tractes cruels, inhumans i degradants i de les detencions arbitràries, entre d'altres. Així mateix, al Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC)⁴, s'estableix la prohibició de discriminació. Aquesta prohibició de discriminació ha servit de base per forçar el reconeixement dels drets de les persones LGBT.

1. Definicions d'LGBTI. Directriu sobre protecció internacional núm. 9 ACNUR. Sol·licituds de la condició de refugiat relacionades amb l'orientació sexual i/o la identitat de gènere en el context de l'article 1r (2) de la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats de 1951 i/o el seu Protocol de 1967, p. 6. Disponible a: <http://www.acnur.org/t3/fileadmin/scripts/doc.php?file=t3/fileadmin/Documentos/BDL/2012/8986> [Consultat el 14 de març de 2014].
2. Declaració Universal dels Drets Humans. Adoptada i proclamada per l'Assemblea General en la seva Resolució 217 A (III), de 10 de desembre de 1948. Article 14. Disponible a: <https://www.un.org/es/documents/udhr/> [Consultat el 28 de març de 2014].
3. Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics. Adoptat i obert a la signatura, ratificació i adhesió per l'Assemblea General en la seva resolució 2200 A (XXI), de 16 desembre 1966. Disponible a: <http://www2.ohchr.org/spanish/law/ccpr.htm> [Consultat el 28 de març de 2014].
4. Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals. Adoptat i obert a la signatura, ratificació i adhesió per l'Assemblea General en la seva resolució 2200 A (XXI), de 16 desembre 1966. Disponible a: <http://www2.ohchr.org/spanish/law/cescr.htm> [Consultat el 28 de març de 2014].

L'any 2006 l'Assemblea General de l'ONU, reafirmant-se amb la DUDH, el Programa de Viena⁵, el PIDCP i el PIDESC, va crear el Consell de Drets Humans, que substitueix la Comissió. Cinc anys després de la seva creació, aquest organisme adopta la primera resolució⁶ de l'ONU que contempla els actes de violència i discriminació contra persones per raó de la seva orientació sexual i identitat de gènere, i encomana l'elaboració d'un informe sobre lleis i pràctiques discriminatòries i actes de violència contra persones per orientació sexual i identitat de gènere⁷. El contingut de l'informe evidencia una realitat de discriminació sistemàtica d'índole diversa contra les persones per aquest motiu. L'informe especifica, segons l'Alt Comissionat de Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) que almenys 42 països han concedit protecció per aquest motiu, però que existeix una pràctica difusa, una manca de polítiques clares i una manca de formació dels funcionaris encarregats de la decisió. L'Oficina de l'Alt Comissionat per als Drets Humans en relació amb el dret d'asil estableix l'obligació jurídica dels estats d'atorgar l'asil a les persones que fugen del seus països per por fonamentada a ser perseguits per motius d'orientació sexual i identitat de gènere⁸.

Resulta sorprenent que la primera resolució del Consell de l'ONU en aquest tema sigui de l'any 2011. L'ONU és una organització internacional d'estats, amb un total de 193 membres, i si analitzem les legislacions nacionals sobre la matèria comprovem que en tots els continents es persegueixen persones per raó de la seva orientació sexual o identitat de gènere. La proximitat de les dates i els anys d'esforços per tal que es pogués materialitzar, evidencia la forta discriminació i persecució que pateixen les persones a causa de l'orientació sexual i identitat de gènere arreu del planeta i la desigual protecció o persecució per part dels estats.

L'adopció de la primera resolució va ser un primer pas. Malgrat aquest avenç positiu, que ha permès visualitzar i reconèixer la situació que pateixen les persones per motius d'orientació sexual i identitat de gènere, a la pràctica encara cal fer molta feina, ja que les persecucions i vulneracions de drets continuen existint. Segons les dades que ens ofereix l'Associació Internacional de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Transsexuals i Intersexuals (Itaborahy L., Zhu. J, 2013) (ILGA) un 40% dels estats membres de l'ONU criminalitzen els actes sexuals consentits entre persones adultes del mateix sexe. Tot i que un 60% dels estats membres no les criminalitzen, no vol dir que en tots els estats el col·lectiu LGBT pugui exercir els seus drets en igualtat, viure dignament i expressar en llibertat la seva orientació sexual o identitat de gènere. En molts països, el rebuig social, l'ostracisme, la discriminació permesa i l'obligació de portar una vida *discreta*, són presents i impossibiliten que els membres d'aquest col·lectiu puguin viure en dignitat.

Principis de Yogyakarta

La dimensió global de la discriminació i persecució cap a les persones per motiu de la seva orientació sexual o identitat de gènere, real o percebuda, constitueix un patró global. Aquesta constatació va fer que l'any 2007 un grup d'experts redactessin els Principis de Yogyakarta per tal d'interpretar la legislació internacional en matèria de drets humans en temes relatius a l'orientació sexual i identitat de gènere. Aquests principis defineixen l'orientació sexual «com la capacitat de cada persona de sentir una profunda atracció emocional, afectiva i sexual per persones d'un gènere diferent al

5. Declaració i programa d'acció de Viena. A la Conferència Mundial de Drets Humans de Viena de 1993, es declara i reconeixen que els drets humans també són de la dona i de la nena. Es fa èmfasi en matèria d'igualtat, dignitat i tolerància, i al punt 23 es reafirma amb el dret a sol·licitar asil. Es posa de manifest que els instruments internacionals no donen cobertura a les situacions que pateix la dona pel fet d'ésser dona. Però no hi ha cap referència expressa a l'orientació sexual i a la identitat de gènere. (Symbol)/A.CONF.157.23.Sp13, 18, 23. Disponible a: <http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/> [Consultat el 28 de març de 2014].
6. Resolution adopted by the Human Rights Council. 17/19 Human rights, sexual orientation and gender identity. Disponible a: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/148/76/PDF/G1114876.pdf> [Consultat el 28 de març de 2014].
7. Informe del Consell de l'ONU. Disponible a: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/170/75/PDF/G1117075.pdf> [Consultat el 18 de març de 2014].
8. Nascuts lliures i iguals. Orientació sexual i identitat de gènere en les normes internacionals de drets humans. OHCHR. Disponible a: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/BornFreeAndEqualLowRes_SP.pdf [Consultat el 18 de març de 2014].

seu, o del seu mateix gènere, o de més d'un gènere, així com a la capacitat de mantenir relacions íntimes i sexuals amb aquestes persones».

D'altra banda, la identitat de gènere es defineix «com la vivència interna i individual del gènere tal com cada persona la sent profundament, la qual podria correspondre o no, amb el sexe assignat en el moment del naixement, incloent la vivència personal del cos (que podria involucrar la modificació de l'aparença o la funció corporal a través de mitjans mèdics, quirúrgics o d'una altra índole, sempre que aquesta sigui lliurement escollida) i altres expressions de gènere, incloent la vestimenta, la manera de parlar i els modals».

En relació amb el dret d'asil, el principi 23 estableix el dret a demanar asil, i fa recomanacions als estats per garantir aquest dret⁹. Les normes dels estats han de garantir que una por fonamentada a ser perseguit a causa de l'orientació sexual i la identitat de gènere ha de ser acceptada com a motiu per al reconeixement de la protecció. Als sol·licitants no se'ls ha de discriminar per aquest motiu i se'ls ha de garantir el *non-refoulement* (principi fonamental del dret d'asil que garanteix la no devolució) a cap Estat on puguin patir tortura, tracte inhumà, cruel o degradant a causa de la seva orientació sexual o identitat de gènere.

Convenció de Ginebra de 1951. L'ACNUR

Si ens centrem en el dret d'asil, la Convenció de Ginebra de 1951 (d'ara endavant Convenció) contempla els motius per als quals una persona pot demanar asil, juntament amb el Protocol de Nova York de 1967, que elimina les limitacions temporals¹⁰. Pot sol·licitar asil tota persona que «(...) per pors fonamentades a ser perseguit per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a un determinat grup social o opinions polítiques, i estigui fora del seu país de nacionalitat i no pugui o, per aquestes pors, no vulgui acollir-se a la protecció d'aquest país; o que mancat de nacionalitat i trobant-se, com a conseqüència dels esdeveniments fora del país on abans tenia la seva residència habitual, no pugui, o per les pors, no vulgui tornar-hi». En aquesta definició no apareix el gènere, ni l'orientació sexual, ni la identitat de gènere.

L'ACNUR és l'organisme encarregat dels refugiats i desplaçats per raó de conflicte, i amb posterioritat també se li atribueixen les competències sobre l'apatrídia. La configuració del dret d'asil es va fer en un moment històric per donar cobertura a una realitat del moment. Amb el pas dels anys les necessitats i les situacions han anat canviant. L'ACNUR, per a la interpretació, aplicació i actualització de la Convenció, ha elaborat un manual i directrius, notes i posicionaments no vinculants per als estats. En relació amb les persones LGBT en l'última dècada s'han produït els canvis més significatius en matèria de protecció internacional.

Al manual sobre procediments i criteris per determinar la condició de refugiat¹¹ no hi ha cap referència al col·lectiu LGBT. Però com ja s'ha comentat, el dret d'asil és un dret que evoluciona contínuament. En aquest sentit i gràcies a l'evolució de jurisprudència en diferents països, juntament amb el procés de consultes globals de 2001, l'ACNUR (Feller; Türk; Nicholson, 2014) va elaborar l'any 2002 la directriu de gènere¹² i la directriu de grup social determinat¹³. La directriu de gènere inclou tant homes com dones.

9. Principis de Yogyakarta. Disponible a: http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_sp.htm [Consultat l'1 d'abril de 2014].

10. Vegeu la Convenció sobre l'estatut dels refugiats. Adoptada a Ginebra, Suïssa, el 28 de juliol de 1951 i el Protocol sobre l'estatut dels refugiats: <http://www.acnur.org/t3/fileadmin/scripts/doc.php?file=biblioteca/pdf/0003> [Consultat l'1 d'abril de 2014].

11. Manual i directrius sobre procediments i criteris per determinar la condició de refugiat en virtut de la Convenció de 1951 i el Protocol de 1967 sobre l'estatut dels refugiats. Reedició, Ginebra, desembre de 2011. Disponible a: <http://www.acnur.org/t3/fileadmin/scripts/doc.php?file=t3/fileadmin/Documentos/BDL/2012/8983> [Consultat el 18 de març de 2014].

12. Directrius sobre protecció internacional: La persecució per motius de gènere en el context de l'article 1A(2) de la Convenció de 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats, i/o el seu Protocol de 1967. Disponible a: <http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/1753.pdf> [Consultat el 28 de març de 2014].

13. Directrius sobre la protecció internacional: Pertinença a un determinat grup social en el context de l'article 1A(2) de la Convenció de 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats i/o el seu Protocol de 1967.
Disponible a: <http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/1754.pdf> [Consultat el 28 de març de 2014].
14. *Ibidem*.
15. Jurisprudència Canadà (Fiscal General) contra Ward, Canadà, Cort Suprema, 1993 Assumpt de Toboso-Alfonso, Junta d'Apel·lacions d'Immigració dels Estats Units, 12 de març de 1990. Recurrents S395/2002 i S396/2002 contra el ministre d'Immigració i Assumptes Multiculturals, Austràlia, Tribunal Superior, 2003.
HJ (Iran) i HT (Camerun) contra el secretari d'Estat del Ministeri de l'Interior, Regne Unit, Cort Suprema, 2010.
16. Conveni Europeu de drets Humans / Protocols 11 i 14.
Disponible a: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SPA.pdf [Consultat el 28 de març de 2014].
17. Tribunal Europeu de Drets Humans.
Disponible a: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home> [Consultat el 14 de març de 2014].
18. La selecció de jurisprudència del TEDH que realitza l'ACNUR. Disponible a: <http://www.acnur.org/t3/recursos/bdl/> [Consultat l'1 d'abril de 2014].
19. Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity. p.42-44.
Disponible a: http://www.coe.int/t/dg4/lgbt/Source/RecCM2010_5_EN.pdf [Consultat l'1 d'abril de 2014].
20. Àrea Schengen, Comissió Europea.
Disponible a: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/index_en.htm, Schengen, Borders & Visas. Conveni Schengen. SIS I, SIS II, VIS
Disponible a: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/index_en.htm i Cabal de Schengen - Conveni d'aplicació de l'Acord de Schengen de 14 de juny de 1985 entre els governs dels estats de la Unió Econòmica Benelux, de la República Federal d'Alemanya i de la República Francesa relatiu a la supressió gradual dels controls a les fronteres comunes.
Disponible a: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922\(02\):es:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922(02):es:HTML) [Consultat el 29 de març de 2014].
21. Frontex. Disponible a: <http://frontex.europa.eu/> [Consultat el 29 de març de 2014].
22. El dret amenaçat. Campaña contra la vulneració de l'asil en l'accés a Europa.
Disponible a: <http://www.ccar.cat/wp-content/uploads/2012/03/dret-dasil-dret-amen%C3%A7at.pdf> [Consultat l'1 d'abril de 2014].

El gènere, el sexe i el grup social determinat, segons les directrius de l'ACNUR, es defineixen de la manera següent:

Gènere «és la relació entre homes i dones basada en la identitat, les condicions, les funcions i les responsabilitats segons han estat construïdes i definides per la societat i la cultura, assignades a un i altre sexe». El sexe «està determinat per condicions biològiques. El gènere no és estàtic ni innat, però adquireix un sentit de base social i cultural al llarg del temps».

Un grup social determinat, «és un grup de persones que comparteix una característica comuna diferent al fet de ser perseguides o que són percebudes sovint com a grup per la societat. La característica serà innata i immutable, o fonamental de la identitat, la consciència o l'exercici dels drets humans».

L'ACNUR considera el gènere com una causa de persecució però amb un «nexa causal» amb els motius previstos a la Convenció, els motius poden acumular-se, però el més comú per a l'orientació sexual i identitat de gènere és el de la pertinença a un grup social determinat.

Fins a l'any 2008 no es va publicar la primera directriu sobre orientació sexual i identitat de gènere. L'any 2012 es va deixar sense efecte i es va publicar la nova directriu núm. 9¹⁴. La prohibició de discriminació contemplada en els textos internacionals, l'evolució en els ordenaments interns amb jurisprudència innovadora sobre sol·licitud d'asil de persones LGBT (destaca Estats Units, Austràlia, Regne Unit...) ¹⁵, els Principis de Yogyakarta i la pressió social van provocar l'aparició d'aquesta directriu. No es crea una nova categoria, ha de continuar existint un «nexa causal» entre la persecució i els motius de la Convenció. La majoria de peticions queden recollides dins del grup social determinat, però els altres motius, principalment religió i opinions polítiques, tenen un paper fonamental en funció del context del sol·licitant.

Àmbit regional d'Europa

Als diferents àmbits regionals també s'han desenvolupat instruments de protecció. El Conveni Europeu de Drets Humans, juntament amb els Protocols ¹⁶, és un instrument clau per a la defensa dels drets fonamentals. El Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH) ¹⁷ és un tribunal Internacional que es fa ressò de les vulneracions dels drets fonamentals recollits al Conveni Europeu i en matèria d'asil la seva jurisprudència té especial rellevància en relació amb la prohibició de la tortura; la llibertat i la seguretat; el dret a viure en família i el dret a un recurs efectiu ¹⁸.

El Consell d'Europa, integrat pels 47 estats signataris del Conveni Europeu, va publicar l'any 2010 una Recomanació ¹⁹ per als estats membres per prevenir la discriminació per motius d'orientació sexual i identitat de gènere. El document estableix que el gènere i l'orientació sexual han de ser motius per fonamentar una petició d'asil; s'ha de garantir el *non-refoulement* en llocs on es pugui patir tortura, tracte cruel i degradant, i s'han d'eliminar totes les formes de discriminació. Tanmateix, el seguiment d'aquesta Recomanació no es produeix per part de tots els 47 estats membres.

La Unió Europea

En el marc de la Unió Europea, fa anys que s'està elaborant una política comuna d'asil que finalitzarà amb un Sistema Europeu Comú d'Asil (SECA).

De manera resumida, amb el Tractat d'Amsterdam es va crear un espai de llibertat, seguretat i justícia amb una frontera exterior i l'eliminació de les fronteres interiors. Per tal de dur-lo a terme, es va crear l'àrea Schengen, fet que va implicar un enduriment de les polítiques d'entrada al territori comprès dins d'aquesta àrea²⁰. Aquest enduriment es plasma amb les restrictives polítiques de visats, la creació del Sistema d'Informació Schengen I i II, la creació de l'agència FRONTEX²¹, i tot un seguit de mesures que a la pràctica fa que les persones necessitades de protecció internacional no puguin accedir al territori europeu i presentar la seva sol·licitud d'asil a un Estat membre. És per això que parlem de l'Europa Fortalesa²².

A partir del Tractat d'Amsterdam es va buscar la creació d'una política comuna d'asil, que es va anar desenvolupant en diversos programes. El 1999, amb el Programa de Tampere, es va iniciar l'harmonització de les normes internes dels estats membres i una política comuna. Es va crear el Fons Europeu per a Refugiats, es van aprovar les directives sobre normes mínimes de reconeixement, de procediment, i d'acollida²³ i el Reglament Dublín II. Fins a l'any 2010 es va dur a terme el Programa de l'Haia i després, en el marc del Programa d'Estocolm, es va desenvolupar el Pla d'acció 2010-2014²⁴, es va crear l'Oficina Europea de Suport a l'Asil (EASO), es va avançar en el procés d'harmonització i es van modificar les directives²⁵ i reglaments²⁶.

En relació amb l'orientació sexual i identitat de gènere, la nova directiva 2011/95 manté el mateix redactat, i ho vincula al grup social determinat i a la situació imperant al país d'origen o de persecució.

El Tribunal de Justícia de la Unió Europea també s'ha pronunciat recentment sobre aspectes que afecten a les peticions per orientació sexual i identitat de gènere²⁷.

El Reglament Dublín II, (recentment modificat pel Reglament Dublín III) és l'instrument que determina quin és l'Estat membre responsable d'estudiar el cas de protecció internacional. L'aplicació del Reglament Dublín II ha estat controvertida, fins al punt que el TEDH ha suspès la seva aplicació amb Grècia, ja que ha considerat que en aquest país es vulneren els drets dels sol·licitants d'asil i no es garanteix no patir tracte inhumà o degradant; se suspenen per tant els trasllats a aquest país. L'ACNUR també recomana suspendre els trasllats a Bulgària²⁸. En relació amb les persones LGBT, tot i que els països membres han de tenir normes que respectin els drets d'aquest col·lectiu, a la pràctica ens trobem amb afirmacions de membres de governs o persones destacades que fan dubtar de les possibilitats reals d'acollida que tindran les persones LGBT²⁹.

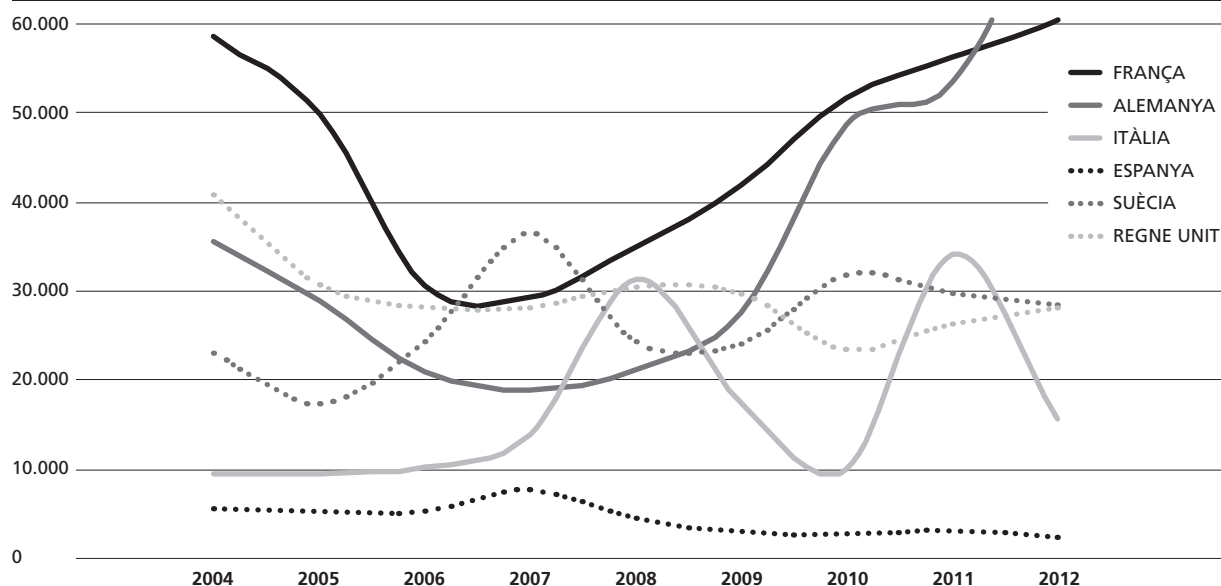
Ens trobem en un moment de canvi continu que ha de finalitzar amb la creació del sistema únic d'asil europeu. Tanmateix, encara falta molt per aconseguir un procediment eficaç i just que garanteixi el dret d'asil i els drets dels sol·licitants i de les persones refugiades en tots els estats membres.

23. Principalment els instruments utilitzats són directives i reglaments: *Un Reglament és un acte legislatiu vinculant. S'ha d'aplicar completament en tota la UE. Una Directiva és un acte legislatiu en el qual s'estableix un objectiu que tots els països de la UE han de complir. Però cada país ha de decidir individualment com fer-ho.* Les directives modificades són: la Directiva 2005/85/CE del Consell d'1 de desembre de 2005, la Directiva 2004/83/CE del Consell de 29 d'abril de 2004 i la Directiva 2003/9/CE del Consell de 27 de gener de 2003.
24. Pla d'acció pel qual s'aplica el Programa d'Estocolm. Disponible a: http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/j0036_es.htm [Consultat l'1 d'abril de 2014].
25. Les noves directives són: La Directiva 2013/32/UE del Parlament Europeu i del Consell de 26 de juny de 2013, la Directiva 2013/33/UE del Parlament Europeu i del Consell de 26 de juny de 2013 i la Directiva 2011/95/UE del Parlament Europeu i del Consell de 13 de desembre de 2011.
26. Vegeu el Reglament (UE) N°604/2013 del Parlament Europeu i del Consell de 26 de juny de 2013 (Dublín III) i el Reglament (UE) N° 603/2013 del Parlament Europeu i del Consell de 26 de juny de 2013 (Sistema «Eurodac»).
27. El Tribunal de Justícia de la Unió Europea. STJUE (Sala Quarta) de 7 de novembre de 2013. Concessió de l'estatut de refugiat o la protecció subsidiària en cas de persecució per homosexualitat. Data: 07/11/2013. Número de recurs: C-199/12, C-200/12 i C-201/12.
28. Anàlisi de la Sentència. Revista de Dret Comunitari Europeu, n. 41, gener/abril de 2012.
TEDH – Sentència de 21.01.2011 (Gran Sala), M.S.S. c. Bèlgica i Grècia, 30696/09 – «Articles 3 i 13 CEDH – Prohibició de tortura i penes o tractes inhumans o degradants – Reglament (CE) N. 343/2003 de determinació de l'Estat responsable de l'examen d'una sol·licitud d'asil (Dublín II)» – El funcionament efectiu de la política europea d'asil davant la garantia del dret a no patir tractes inhumans o degradants del CEDH. Morgades Gil, Sílvia
Disponible a: <http://www.cepc.gob.es/publicaciones/revistas/revistaselectronica/s?IDR=4&IDN=1285&IDA=36307> [Consultat l'1 d'abril de 2014].
ACNUR, Recomana suspendre els trasllats a Bulgària: UNHCR Observations on the Current Situation of Asylum in Bulgaria 2 January 2014. Disponible a: <http://www.refworld.org/docid/52c598354.html> [Consultat el 14 de març de 2014].
29. Carta oberta dirigida per l'Intergrup de drets LGBT del Parlament Europeu al president Lech Walesa.
Disponible a: <http://www.lgbt-ep.eu/intergroup-documents/open-letter-to-lech-walesa-on-disparaging-comments-about-lgbt-people/> [Consultat el 2 d'abril de 2014].

Plànol intern / evolució

El nombre de peticions de protecció internacional a Espanya és realment preocupant si el comparem amb la resta de països europeus³⁰.

Comparativa per Països (evolució)

Comparativa Països										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Total
França	58.550	49.730	30.750	29.390	35.160	41.980	51.595	56.300	60.560	414.015
Alemanya	35.610	28.910	21.030	19.160	21.370	27.650	48.490	53.300	77.540	333.060
Itàlia	9.720	9.550	10.350	14.050	31.160	17.600	10.050	34.100	15.717	152.297
Espanya	5.540	5.250	5.300	7.660	4.480	3.000	2.740	3.422	2.580	39.972
Suècia	23.160	17.530	24.320	36.370	24.350	24.190	31.875	29.700	28.445	239.940
Regne Unit	40.620	30.840	28.320	28.300	30.550	29.840	23.715	26.400	28.180	266.765

30. Dades de l'EUROSTAT (l'oficina d'estadística de la Unió Europea). Disponibles a: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/publications/migration_asylum
Les dades d'Espanya del 2004 al 2007 estan extretes dels *Boletines mensuales de la OAR*. A partir del l'any 2008, el Ministeri de l'Interior realitza la publicació «El asilo en cifras». Disponible a: <http://www.interior.gob.es/web/archivos-y-documentacion/documentacion-y-publicaciones/publicaciones-descargables/extranjeria-y-asilo/asilo-en-cifras>

31. Constitució Espanyola de 1978: Article 13.4.4. «La ley establecerá los términos en que los ciudadanos de otros países y los apátridas podrán gozar del derecho de asilo en España» i Article 149.1. «El Estado tiene competencia exclusiva sobre las siguientes materias: 2.ª Nacionalidad, inmigración, emigración, extranjería y derecho de asilo».

32. *Ibidem* nota 32.

El dret d'asil és competència exclusiva de l'Estat espanyol i així es recull a la Constitució espanyola³¹.

Enguany fa trenta anys de la primera llei d'asil. La llei de 1984 no contemplava cap previsió en relació amb l'orientació sexual i la identitat de gènere. No va ser fins al 2007, amb la llei d'igualtat efectiva entre homes i dones, quan es va introduir una modificació a la llei d'asil. Aquesta modificació es limitava a «dones estrangeres que fugen del seus països d'origen per por fonamentada a patir persecució per motius de gènere». D'acord amb l'esperit de la llei d'igualtat per part d'organitzacions no governamentals (CEAR), es va fer una interpretació àmplia, entenent que dins de gènere s'inclou l'orientació sexual i la identitat de gènere. Es va proposar que en lloc de dona, diguéssim persones, per poder incloure tant homes com dones (Amorós, *et al.*, 2008). A la pràctica, aquesta modificació normativa es va veure poc reflectida en les decisions adoptades per l'Oficina d'Asil i Refugi (OAR) (Amorós, *et al.*, 2009). Abans d'aquesta modificació ja s'havien registrat alguns casos des de 2004³².

L'any 2009 es va aprovar una nova llei d'asil i protecció subsidiària (la Llei 12/2009)³³, i aquesta ja inclou explícitament a la definició, el gènere i l'orientació sexual. Però es vincula a grup social determinat i en relació amb la situació imperant al país d'origen. Això implica la necessitat del «nexa causal» entre la persecució i els motius de petició.

La nova llei 12/2009 establia l'aprovació del Reglament de la Llei en un termini de sis mesos i a data d'avui, abril de 2014, encara no ha estat aprovat, amb la desprotecció que això implica, especialment en aspectes del procediment administratiu, en les peticions per via diplomàtica (ja que a la pràctica han desaparegut), en relació amb el dret a viure en família dels refugiats³⁴ i respecte als menors no acompanyats.

La llei 12/2009 s'anomena de Protecció Internacional, i seguint les directives europees crea noves categories de protecció. Tenim un procediment a través del qual podem obtenir el refugi, la protecció subsidiària (entesa com una forma devaluada de protecció)³⁵ o la reconducció a la llei d'estrangeria. Aquest procediment varia si la petició es presenta dins del territori o en un punt fronterer (Celis, *et al.*, 2013).

Arribat a aquest punt, analitzarem la pràctica de la definició de refugiat per a les persones LGBT.

La persona, per tal de fer la petició de protecció internacional, ha d'estar fora del país on s'han produït els fets i ha hagut d'entrar en territori europeu (Schengen). Amb l'actual política de tancament de fronteres és pràcticament impossible que les persones necessitades de protecció internacional puguin arribar a exercir aquest dret (els fets greus ocorreguts recentment a Ceuta i Melilla posen en evidència que tot i accedir a territori europeu el dret d'asil es veu greument amenaçat³⁶). Un cop es troben en territori espanyol, es pot aplicar el Reglament Dublín III, que pot implicar un nou desplaçament dins del territori dels estats membres. A la pràctica no tots els països ofereixen les mateixes garanties i sistemes d'acollida³⁷.

A l'hora de formalitzar la petició de protecció intencional tenim un element subjectiu i un element objectiu. L'element subjectiu és el relat del sol·licitant; les seves vivències i experiències, i en la majoria de casos serà l'única prova de què disposarem³⁸. Els antecedents personals, socials i familiars poden ser determinants; cal generar així un entorn de confiança, tenir empatia, paciència i respectar el ritme de la persona. La vergonya, l'ocultació durant anys, el caràcter íntim dels fets que ha de relatar i les persecucions i vexacions sofertes al llarg de la seva vida, poden dificultar l'elaboració de les alegacions. La resolució dels expedients, tot i que el termini previst a la Llei 12/2009 perquè és resolguin és de tres o sis mesos, acostuma a trigar anys.

L'element objectiu és la realitat del país de persecució. El context social, polític, religiós i familiar on s'han produït els fets. La informació del país d'origen, és el que denominem *Country Origin Information (COI)*³⁹. El fet que els elements objectius i subjectius coincideixin, ens determina la credibilitat del relat i, per tant, la seva versemblança.

El relat dels fets ocorreguts a la persona s'ha de correspondre amb la definició de refugiat. La persona ha hagut de fugir per una «por fonamentada de persecució». El terme persecució implica greus violacions dels drets fonamentals o formes acumulades de violacions menys greus. En el marc

33. Articles 3 i 7 de la Llei 12/2009 de 30 d'octubre reguladora del dret d'asil i la protecció subsidiària.

34. Durant l'elaboració d'aquest article s'ha modificat la Llei 12/2009, l'Art. 40 extensió familiar del dret d'asil o la protecció subsidiària. Entra en vigor el 27 de març de 2014. <http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2009-17242> [Consultat el 26 de març de 2014].

35. Propostes de CEAR respecte al projecte de la llei reguladora del dret d'asil i de la protecció subsidiària (Butlletí Oficial de les Corts de 19 de desembre de 2008), p. 7. Comitè executiu de CEAR.

36. Les ONG denunciem els greus fets ocorreguts a Ceuta i Melilla. Comunicats de premsa: MIGREUROP. Disponible a: <http://www.migreurop.org/article2481.html?lang=fr> [Consultat el 14 de març de 2014].

37. The Organisation of Reception Facilities for Asylum Seekers in different Member States European Migration Network Study 2014. Comissió Europea. Disponible a: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/emn_second_focussedstudy2013_organisation_of_reception_facilities_final_version_28feb2014.pdf [Consultat el 28 de març de 2014].

38. Al procediment de protecció internacional no és necessària la prova plena, sinó indicis suficients com la reiterada jurisprudència reconeix. (Llei 12/2009, Art. 26.2.2.: Per tal que es resolgui favorablement la sol·licitud només caldrà que apareguin indicis suficients de persecució o de danys greus. SAN 935/2001 de 30 de gener de 2003).

39. En relació amb la COI, el sistema espanyol de protecció internacional no disposa d'informació pública per saber quin és el posicionament de l'Estat. A les resolucions de l'OAR, en relació amb la COI s'utilitzen fórmules genèriques. A les directives europees està regulat: Directiva 2004/83, Art. 4, correspon a l'Art. 4 de la Directiva 2011/95 de reconeixement. A la Directiva 2005/85, els Art. 8.2, Art. 9, Art. 30, que a la Directiva 2013/32 de procediment successivament corresponen a l'Art. 10.3, Art. 11.2, i desapareix l'Art. 30. El concepte de tercer Estat segur es desenvolupa de manera extensa en aquesta directiva.

de la persecució, la discriminació és un element comú en les peticions de persones LGBT.

La persona ha d'acreditar que la persecució es deu a algun dels motius previstos en la normativa vigent en matèria d'asil: raça, nacionalitat, religió, opinions polítiques o grup social determinat. El gènere i l'orientació sexual s'inclouen dins del grup social determinat i se supediten a la situació imperant als països d'origen. Les peticions de protecció internacional responen, en la majoria dels casos, a una acumulació de motius de persecució.

La persecució pot ser realitzada per agents estatals i no estatals. El cas d'agents estatals implica tant la persecució com la incapacitat o falta de voluntat per part de l'Estat d'oferir protecció a la persona perseguida. Aquest aspecte té especial importància en països que de forma recent han despenalitzat l'homosexualitat. A la pràctica ens trobem amb molts casos en què la societat rebutja les persones LGBT o les que percep com a tal, i les forces o cossos de seguretat no actuen per protegir-les enfront de les agressions, més aviat al contrari. Dels relats de les persones transsexuals, es desprèn que el rebuig social i la discriminació estan molt arrelats en algunes societats.

La persecució inclou la violència física, psicològica i sexual. En ocasions aquestes mesures busquen la intimidació, la humiliació, la discriminació, el càstig, el control o la destrucció de la persona. També ens podem trobar amb països que consideren que l'homosexualitat és una malaltia i apliquen «mesures correctores», o l'internament forçat en institucions de salut mental. Les persones LGBT també poden trobar-se amb lleis que penalitzen l'homosexualitat de manera directa o indirecta. La persecució es pot exercir així mateix des de l'entorn familiar i social, amb els crims d'honor, el matrimoni forçós, l'embaràs forçat o el rebuig de la comunitat, entre d'altres.

Aquestes situacions al país d'origen fan que la majoria de les persones LGBT portin una vida «discreta», expressió que encara sentim avui en dia. A la persona LGBT no se li pot demanar que ocultï la seva orientació sexual o identitat de gènere per evitar la persecució; ha de poder viure amb llibertat i dignitat.

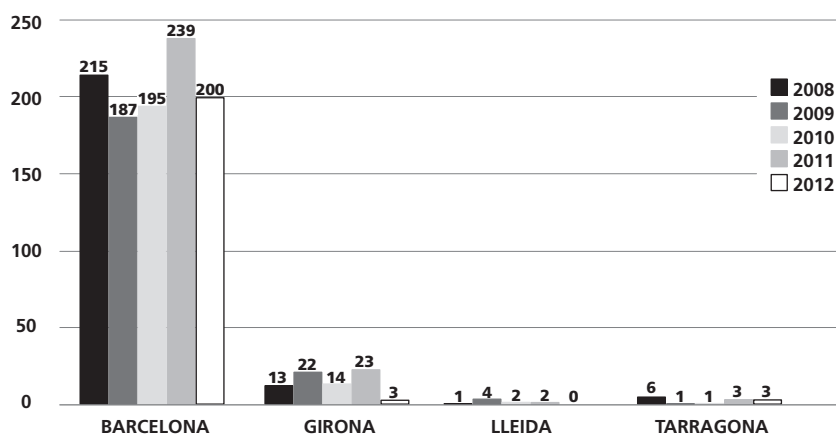
Aquestes circumstàncies poden produir danys psicològics, i quan es formalitza una petició d'asil s'ha de tenir en compte i gestionar com a grup vulnerable, en tant que han pogut ser víctimes de tortura, tractes cruels inhumans i degradants i garantir així els serveis adequats per a la seva recuperació⁴⁰.

L'actual context de crisi econòmica i retallades dificulta el procés d'acollida d'aquestes persones. El sistema espanyol d'acollida està centralitzat a l'OAR. La situació a Catalunya és complexa, ja que hi ha moltes menys places d'acollida que sol·licitants. Això dificulta el seu procés d'acollida i recuperació. Els sol·licitants arriben principalment a Barcelona, atrets pel fet de ser una ciutat oberta a les persones LGBT. Les associacions LGBT els poden donar suport, orientació i acompanyament en tot el procés⁴¹, però el fet que en la majoria de casos no es puguin quedar per manca de places d'acollida, representa un retrocés en el seu procés de recuperació, ja que és un nou trencament amb la petita xarxa social que han pogut establir⁴².

El nombre de peticions a Catalunya ha estat històricament molt baix (Celis, *et al.*, 2013) i això posa de manifest la necessitat de formació en detecció de casos de tots els agents implicats.

40. Grups vulnerables. En l'elaboració d'informes tècnics per portar l'expedient se segueixen les pautes del Protocol d'Istanbul. Disponible a: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1sp.pdf> [Consultat el 14 de març de 2014]. Els grups vulnerables a la Directiva sobre normes mínimes d'acollida 2003/9, Art. 17 i 20 a la Directiva 2013/33, d'acollida, Art. 21, 22, 25. Llei 12/2009, Art. 46.
41. Com a exemples positius, l'Ajuntament de Barcelona disposa d'un Pla Municipal per al col·lectiu LGBT. Dins de les estratègies per promoure i conèixer els drets de les persones LGBT, incorpora la necessitat de donar visibilitat a l'orientació sexual i la identitat de gènere com a motius per cercar refugi. Disponible a: <http://w110.bcn.cat/fitxers/dretscivils/plamunicipalperlacol·lectiuLGBT20102015.901.pdf>, pag. 40, punt 15.1.5 [Consultat el 2 d'abril de 2014]. L'Ajuntament també disposa de l'Oficina per la No Discriminació, que assessora sobre els drets de les persones amb especial atenció a grups més vulnerables o amb més risc de ser discriminats, per motius de gènere, orientació sexual i identitat de gènere, entre d'altres. Disponible a: http://w110.bcn.cat/DretsCivils/Continguts/Multimedia/O ND _ 2 0 1 2 _ C A T _ W E B . p d f [Consultat el 2 d'abril de 2014].
42. Procediment de gestió de plaça d'acollida. Ministerio de Empleo y Seguridad Social. Disponible a: http://extranjeros.empleo.gob.es/es/Subvenciones/anos_anteriores/area_integracion/2012/subrefug_2012/resolucion/Procedimiento_plazas_FER_SN_07022013.pdf [Consultat l'1 d'abril de 2014].

Sol·licituds a Catalunya (2008-2012)

A Catalunya les principals nacionalitats dels sol·licitants per orientació sexual i identitat de gènere que ha tramitat la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat (CCAR) són: Algèria, Marroc, Mauritània, RASD, Camerun, Gàmbia, Palestina, Rússia, Bielorússia, Uzbekistan, Geòrgia, Kazakhstan, Colòmbia, Panamà, Cuba i Afganistan.

Si analitzem les dades de concessió (disposem de les dades de 2012), d'un total de 2.379 resolucions, només 220 persones van obtenir l'estatut de refugiat, 289 la protecció subsidiària i 13 les raons humanitàries. Per tant, tot i el baix nombre de peticions que rep Espanya, la majoria són denegades. L'any 2012 es va registrar la xifra més baixa, amb només 2.580 peticions. L'OKAR no ofereix dades per motiu de persecució, per tant no podem saber quantes peticions tenien un element de gènere, orientació sexual o identitat de gènere. En relació amb la jurisprudència, tot i que hi ha petits avenços, la majoria de sentències són desestimàtores (Celis, *et al.*, 2012; Caballero, *et al.*, 2011 i 2010).

Iniciatives a Catalunya / CCAR

Com ja s'ha comentat, és fonamental la incidència política i social per a la defensa dels drets de les persones LGBT i en defensa del dret d'asil. En aquest sentit, des de la CCAR hem participat en el procés d'elaboració del Pla de Protecció Internacional a Catalunya⁴³. Així mateix, hem fet aportacions per tal que es contemplin els sol·licitants de protecció internacional i refugiats, a la Proposició de Llei de drets de les persones gais, lesbianes, bisexuals i transsexuals i per l'eradicació de l'homofòbia, la lesbofòbia i la transfòbia, ja que no hi eren contemplats⁴⁴. A més, en la col·lecció «Altres formes de persecució», hem publicat «Perseguit per haver escollit la meua orientació sexual»⁴⁵.

Per acabar, voldria recordar les paraules del secretari general de l'ONU: «Com a homes i dones de consciència, rebutgem la discriminació en general, i en particular la discriminació per orientació sexual i identitat de gènere. Quan els individus es veuen amenaçats, abusats, o empresonats per la seva orientació sexual, hem de parlar. No podem romandre quiets. No podem romandre en silenci. Tenim la responsabilitat col·lectiva d'estar en contra de la discriminació, i defensar els nostres semblants i els nostres principis fonamentals»⁴⁶.

43. Pla de Protecció Internacional a Catalunya. Departament de Benestar Social i Família. Disponible a: http://www20.gencat.cat/docs/bsf/03Ambits%20tematic/05Immigracio/proteccio_internacional/PPIC_28_gener_2014.pdf [Consultat el 14 de març de 2014].

44. Aportacions de la CCAR a la proposició de Llei de drets de les persones gais, lesbianes, bisexuals i transsexuals i per l'eradicació de l'homofòbia, la lesbofòbia i la transfòbia. Disponible a: http://www.ccar.cat/wp-content/uploads/2014/02/AportacionsCCAR_PLLeigualtatLGBTI.pdf [Consultat l'1 d'abril de 2014].

45. Sol, A., *et al.* «Perseguit per haver escollit la meua orientació sexual». Disponible a: <http://www.ccar.cat/wp-content/uploads/2013/02/Perseguit-per-Haver-Escollit-la-Meva-Sexualitat-2012-CCAR.pdf> [Consultat l'1 d'abril de 2014].

46. Discurs del secretari general de l'ONU del 10 de desembre de 2010. Disponible a: <http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sgsm13311.doc.htm> [Consultat l'1 d'abril de 2014].

Referències bibliogràfiques

Aguirre X, et al. *El sistema de asilo español frente a la violación de los derechos humanos de las mujeres y de lesbianas, gays, bisexuales y transsexuales*. CEAR-Euskadi, 2009.

Disponible a: http://www.sinrefugio.org/genero/pdf/Anexo_1_PMG_Asilo_CEAR_Euskadi_castellano.pdf [Consultat el 14 de març de 2014].

Amorós M, et al. «4.3. A fondo: La ley de Igualdad y la protección de las víctimas de la violencia de género». Informe CEAR, 2008. Ed. Entimema, Madrid, 2008.

Disponible a: <http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2008-de-CEAR.pdf> [Consultat el 2 d'abril de 2014].

– «4.2. Las consecuencias de la modificación de la Ley de asilo por la Ley de igualdad». Informe CEAR, 2009. Ed. Entimema, Madrid, 2009.

Disponible a: <http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2009-de-CEAR.pdf> [Consultat el 2 d'abril de 2014].

Bonet, J. i Sánchez V. *Los derechos Humanos en el siglo XX: Continuidad y cambios*. Editorial Huygens, 2008a. p. 71 i s.

– *Los derechos Humanos en el siglo XX: Continuidad y cambios*. Editorial Huygens, 2008. p. 116 i següents.

Caballero, I., et al. «Apéndice Estadístico». Informe CEAR, 2010, p. 307. Ed. Entimema, Madrid, 2010.

Disponible a: <http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2010-de-CEAR.pdf> [Consultat el 14 de març de 2014].

– «Apéndice Estadístico». Informe CEAR, 2011, p. 137.

Disponible a: <http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2011-de-CEAR.pdf> [Consultat el 14 de març de 2014].

Celis, R., et al. «Apéndice Estadístico». Informe CEAR, 2012, p. 215.

Disponible a: <http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2012-de-CEAR.pdf> [Consultat l'1 d'abril de 2014].

– «Esquema del Procediment». Informe CEAR, 2013, p. 190.

Disponible a: http://cear.es/wp-content/uploads/2013/06/InformeCEAR_2013.pdf

– «Apéndice Estadístico». Informe CEAR, 2013, p. 163 i s.

Disponible a: http://cear.es/wp-content/uploads/2013/06/InformeCEAR_2013.pdf

Feller, E; Türk, V; Nicholson, F. *Protección de los refugiados en el derecho internacional*. Consultas Globales del ACNUR sobre Protección Internacional, p. 289.

Disponible a: <http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/7392.pdf?view=1> [Consultat el 18 de març de 2014].

Paoli Itaborahy L.; Zhu J. *Homofobia de Estado. Un estudio mundial jurídico sobre la criminalización, protección y reconocimiento del amor entre personas del mismo sexo*, ILGA, 2013. Disponible a: http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_Homofobia_de_Estado_2013.pdf

[Consultat el 28 de març de 2014].

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

ACNUR. *Directrices sobre protección internacional: La persecución por motivos de género en el contexto del Artículo 1A (2) de la Convención de 1951 sobre el Estatuto de los Refugiados, y/o su Protocolo de 1967*. 7 de maig de 2002:

<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/1753.pdf?view=1>

ACNUR. *Directrices sobre la protección internacional: «Pertenencia a un determinado grupo social» en el contexto del Artículo 1A (2) de la Convención de 1951 sobre el Estatuto de los Refugiados y/o su Protocolo de 1967*. 7 de maig de 2002:

<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/scripts/doc.php?file=biblioteca/pdf/1754>

ACNUR. *Directrices sobre protección internacional n° 9: Solicitudes de la condición de refugiado relacionadas con la orientación sexual y/o la identidad de género en el contexto del artículo 1A (2) de la Convención sobre el Estatuto de los Refugiados de 1951 y/o su Protocolo de 1967*. 23 d'octubre de 2012:

<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=518113d54>

ACNUR. *Manual y directrices sobre procedimientos y criterios para determinar la condición de refugiado. En virtud de la Convención de 1951 y el Protocolo de 1967 sobre el estatuto de los refugiados*. Ginebra, diciembre de 2011:

<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=50c1a04a2>

CEAR-Euskadi. «El sistema de asilo español frente a la violación de los derechos humanos de las mujeres y de lesbianas, gays, bisexuales y transexuales». *Persecución por motivos de género y derecho de asilo: del contexto global al compromiso local*. Bilbao, 2009:

http://www.sinrefugio.org/genero/pdf/Anexo_1_PMG_Asilo_CEAR_Euskadi_castellano.pdf

COMISSIÓ CATALANA D'AJUDA AL REFUGIAT. *Perseguit per haver escollit la meva sexualitat. Les persecucions per orientació sexual i identitat de gènere*. Barcelona, 2012:

<http://cear.es/wp-content/uploads/2013/08/Perseguit-per-Haver-Escollit-la-Meva-Sexualitat-2012-CCAR.pdf>

COMISIÓN ESPAÑOLA DE AYUDA AL REFUGIADO –CEAR-. *La situación de los refugiados en España. Informe 2008*. Ed. Entimema. Madrid, 2008:

<http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2008-de-CEAR.pdf>

COMISIÓN ESPAÑOLA DE AYUDA AL REFUGIADO –CEAR-. *La situación de las personas refugiadas en España. Informe 2009. Hacia la nueva ley de asilo*. Ed. Entimema. Madrid, 2009:

<http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2009-de-CEAR.pdf>

COMISIÓN ESPAÑOLA DE AYUDA AL REFUGIADO –CEAR-. *La situación de las personas refugiadas en España El asilo en tiempos de crisis. Informe 2010*. Ed. Entimema. Madrid, 2010:

<http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2010-de-CEAR.pdf>

COMISIÓN ESPAÑOLA DE AYUDA AL REFUGIADO –CEAR-. *La situación de las personas refugiadas en España. Informe 2011*. Ed. Entimema. Madrid, 2011:

<http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2011-de-CEAR.pdf>

COMISIÓN ESPAÑOLA DE AYUDA AL REFUGIADO –CEAR-. *La situación de las personas refugiadas en España. Informe 2012*. Ed. Catarata. Madrid, 2012:

<http://cear.es/wp-content/uploads/2013/05/Informe-2012-de-CEAR.pdf>

COMISIÓN ESPAÑOLA DE AYUDA AL REFUGIADO –CEAR-. *La situación de las personas refugiadas en España. Informe 2013*. Ed. Catarata. Madrid, 2013:

http://cear.es/wp-content/uploads/2013/06/InformeCEAR_2013.pdf

CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA. *Directiva 2004/83/CE del Consejo, de 29 de abril de 2004, por la que se establecen normas mínimas relativas a los requisitos para el reconocimiento y el estatuto de nacionales de terceros países o apátridas como refugiados o personas que necesitan otro tipo de protección internacional y al contenido de la protección concedida*. Luxemburg, 29 d'abril de 2004:

<http://www.boe.es/doue/2004/304/L00012-00023.pdf>

CONSEJO DE LA UNION EUROPEA. *Directiva 2005/85/CE del Consejo, de 1 de diciembre de 2005, sobre normas mínimas para los procedimientos que deben aplicar los Estados miembros para conceder o retirar la condición de refugiado*. Brussel·les, 1 de desembre de 2005:

<http://www.boe.es/doue/2005/326/L00013-00034.pdf>

CONSEJO DE LA UNION EUROPEA. *Directiva 2003/9/CE del Consejo de 27 de enero de 2003, por la que se aprueban normas mínimas para la acogida de los solicitantes de asilo en los Estados miembros*. Brussel·les, 27 de gener de 2003:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:031:0018:0025:ES:PDF>

CONSEJO DE EUROPA. *Convenio Europeo de Derechos Humanos*. Roma, 4 de novembre de 1950:

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SPA.pdf

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. *Toolkit to promote and protect the enjoyment of all human rights by lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people*. Brusel·les, 17 de juny de 2010:
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st11179.en10.pdf>

CORTES GENERALES. *Ley 12/2009, de 30 de octubre, reguladora del derecho de asilo y de la protección subsidiaria*. Madrid, 30 d'octubre de 2009:
http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/l12-2009.t1.html

JANSEN, S. and SPIJKERBOER, T. *Fleeing homophobia: asylum claims related to sexual orientation and gender identity in Europe*. COC Netherlands and VU University Amsterdam, setembre 2011:
http://www.rechten.vu.nl/nl/Images/Fleeing%20Homophobia%20report%20EN_tcm22-232205.pdf

ORGANIZACIÓN DE LAS NACIONES UNIDAS. *Convención de Ginebra de 1951 sobre el estatuto de los refugiados*. Ginebra, 28 de juliol de 1951:
<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/scripts/doc.php?file=biblioteca/pdf/0005>

ORGANIZACIÓN DE LAS NACIONES UNIDAS. *Declaración Universal de Derechos Humanos*. París, 10 de desembre de 1948:
https://www.un.org/es/documents/udhr/index_print.shtml

ORGANIZACIÓN DE LAS NACIONES UNIDAS. *Protocolo sobre el estatuto de los refugiados*. Nova York, 31 de gener de 1967:
<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/scripts/doc.php?file=biblioteca/pdf/0003>

PARLAMENTO EUROPEO Y CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA. *Directiva 2011/95/UE, del Parlamento Europeo y del Consejo, de 13 de diciembre de 2011, por la que se establecen normas relativas a los requisitos para el reconocimiento de nacionales de terceros países o apátridas como beneficiarios de protección internacional, a un estatuto uniforme para los refugiados o para las personas con derecho a protección subsidiaria y al contenido de la protección concedida*. Estrasburg, 13 de desembre de 2011:
<http://www.boe.es/doue/2011/337/L00009-00026.pdf>

PARLAMENTO EUROPEO Y CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA. *Directiva 2013/32/UE del Parlamento Europeo y del Consejo, de 26 de junio de 2013, sobre procedimientos comunes para la concesión o la retirada de la protección internacional*. Brusel·les, 26 de juny de 2013:
<http://www.boe.es/doue/2013/180/L00060-00095.pdf>

PARLAMENTO EUROPEO Y CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA. *Directiva 2013/33/UE del Parlamento Europeo y del Consejo, de 26 de junio de 2013, por la que se aprueban normas para la acogida de los solicitantes de protección internacional*. Brusel·les, 26 de juny de 2013:
<http://www.boe.es/doue/2013/180/L00096-00116.pdf>

PARLAMENTO EUROPEO Y CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA. *Reglamento (UE) nº 439/2010 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 19 de mayo de 2010, por el que se crea una Oficina Europea de Apoyo al Asilo*.

Estrasburg, 19 de maig de 2010:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:132:0011:0028:ES:PDF>

PARLAMENTO EUROPEO Y CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA. *Reglamento (UE) N° 604/2013 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 26 de junio de 2013 por el que se establecen los criterios y mecanismos de determinación del Estado miembro responsable del examen de una solicitud de protección internacional presentada en uno de los Estados miembros por un nacional de un tercer país o un apátrida*. Brusel·les, 26 de juny de 2013:

<http://www.boe.es/doue/2013/180/L00031-00059.pdf>

PARLAMENTO EUROPEO Y CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA. *Reglamento (UE) N°603/2013 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 26 de junio de 2013, relativo a la creación del sistema «Eurodac»*. Brusel·les, 26 de juny de 2013:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:0001:0030:ES:PDF>

PRINCIPIOS DE YOGYAKARTA. *Principios sobre la aplicación de la legislación internacional de derechos humanos en relación con la orientación sexual y la identidad de género*. Març de 2007:

http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_sp.pdf

SERENA, M. *Això no és africà!* Edicions de la Magrana, 2013, 304 p.